

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

การยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ผลิตโดยเกษตรกรรายย่อย

โดย นายศานิต แก้วเอียน และคณะ

มกราคม 2558

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์ที่ผลิตโดยเกษตรกรรายย่อย

คณะผู้วิจัย

1. ศานิต แก้วเอียน	หัวหน้าโครงการ
2. นิคม เพชรผา	หัวหน้าโครงการร่วม
3.อดุลย์ ไคลนพันธ์	นักวิจัย
4.จำปา สุวะไกร	นักวิจัย
5.ประมวล ชันเพชร	นักวิจัย
6.ลำพูน ชันทอง	นักวิจัย
7.จันดา ศาสตราชัย	นักวิจัย
8. ลัทนิตา สุภาจันทร์	นักวิจัย
9.วิญญดา แดงเต็ม	ผู้ช่วยนักวิจัย

ชุดโครงการวิจัยการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม

ระยะที่ 7

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

คำนำ

คณะวิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนในการจัดทำโครงการนี้ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ทุกท่านของสถาบันวิชาการสหกรณ์ที่อำนวยความสะดวกและประสานงานในการทำวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนเกษตรกรชาวนาที่เข้าโครงการทุกท่านที่ให้ข้อมูลและความคิดเห็นด้วยดีตลอดมา

ทีมวิจัย

มกราคม 2558

บทสรุปผู้บริหาร

การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์โดยเริ่มตั้งแต่ปลูกจนถึงแปรรูปเป็นข้าวสารจำหน่ายในตราหรือยี่ห้อต่างๆในแต่ละท้องที่ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความแตกต่างและความเชื่อถือให้กับผู้บริโภค ซึ่งสามารถสร้างความแตกต่างของสินค้าในสายตาผู้บริโภคได้ ทำให้ผู้ผลิตสามารถกำหนดราคาขายโดยคำนึงถึงต้นทุนการผลิตได้ทำให้ชาวนาสามารถลดความเสี่ยงในเรื่องของการขาดทุนลงได้ ซึ่งการทำนาอินทรีย์ต้องมีการรวมกลุ่มผลิต รวมกลุ่มแปรรูป และรวมกลุ่มจำหน่ายจึงจะมีความสำเร็จและยั่งยืน ดังนั้นจึงต้องมีการวิจัยถึงสิ่งเหล่านี้เพื่อให้การส่งเสริมให้ชาวนาทำการผลิตข้าวอินทรีย์เกิดความสำเร็จได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ในการศึกษานี้มี 2 ประการได้แก่

1. เพื่อศึกษาแนวทางการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์แก่เกษตรกรรายย่อยอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบสนับสนุนที่จำเป็นต่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์แก่เกษตรกรรายย่อย

วิธีการวิจัย

ใช้การจัดเวทีเสวนา การถอดบทเรียน การประชุมเชิงปฏิบัติการ การเจรจาธุรกิจ การส่งเสริมและเก็บข้อมูลจากเกษตรกรชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ

กิจกรรมการดำเนินงานการวิจัยในรอบ 12 เดือน (31 มกราคม 2557 – 31 มกราคม 2558)

การดำเนินงานการวิจัยในรอบ 12 เดือน ตั้งแต่ 31 มกราคม 2557 ถึง 31 มกราคม 2558 ทางโครงการได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนของการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ประชุมร่วมกับหัวหน้าชุดโครงการวิจัย ทีมนักวิจัยโครงการย่อยต่างๆเพื่อทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์วิธีการวิจัย ตลอดจนการจัดทำแผนการดำเนินงานในปีแรก

2. ประชุมหารือระหว่างทีมนักวิจัยเพื่อกำหนดแผนการดำเนินงาน การจัดทำแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการทำนาของชาวนาที่ร่วมโครงการ

3. จัดเวทีเสวนาครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2557 ที่โนนค้อทุ่ง เพื่อทำความเข้าใจกับชาวนาที่จะสมัครเข้าร่วมโครงการและให้ความรู้เกี่ยวกับการทำนาอินทรีย์ ประชุมชี้แจงเกษตรกรชาวนาที่เข้าโครงการจำนวน 50 ราย ที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัยยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ผลิตโดยเกษตรกรชาวนารายย่อยแบ่งเป็นชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์อยู่แล้วจำนวน 41 ราย และเป็นชาวนาที่อยู่ระหว่างการปรับเปลี่ยนไปปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์อีก 9 ราย

4. จัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจแบบสอบถามให้กับนักวิจัยในพื้นที่จะไปเก็บข้อมูลจากชาวนาที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 50 รายที่เข้าร่วมโครงการตามข้อสาม

5. เก็บข้อมูลการผลิตและการตลาดจากชาวนาที่เข้าร่วมโครงการวิจัยจำนวน 50 ราย แล้วทำการประมวลผลข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการทำนาข้าวหอมมะลินทรีย์และข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยนและข้อมูลส่วนอื่นๆช่วงเวลาเดือนมีนาคมถึงมิถุนายน 2557 เพื่อใช้ในการเขียนรายงานวิจัย

6. เข้าร่วมประชุมและศึกษาดูงานที่สวนสามพราน นครปฐมกับทีมนักวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิและทีมงานจาก สกว. เมื่อ 1 เมษายน 2557

7. จัดประชุมเสวนา ครั้งที่ 2 เมื่อ 4 มิถุนายน 2557 เพื่อติดตามความผลการวิจัยในพื้นที่ซึ่งได้เริ่มทำนาในฤดูใหม่ปี 2557 พูดคุยถึงปัญหาอุปสรรค และได้มีการข้อมูลต้นทุนผลตอบแทนของชาวนามาวิเคราะห์ในที่ประชุม นอกจากนี้ในการประชุมเสวนายังได้กำหนดกฎกติกาของกลุ่มชาวนาที่เข้าโครงการวิจัยนี้ที่ประชุมยอมรับว่าการทำนาที่ผ่านมาไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนและผลผลิตที่ได้มากนัก เพราะทำนาในแต่ละปีด้วยความเคยชินเป็นอาชีพไม่ได้คำนึงถึงเรื่องต้นทุนผลตอบแทน ทำให้ใช้ปัจจัยการผลิตด้วยความเคยชินไม่ได้คิดถึงว่าผลผลิตที่ผลิตได้จะคุ้มกับการลงทุนหรือไม่ หรือทำนาแล้วจะมีรายได้เหลือเท่าไร

8. นักวิจัยในพื้นที่ออกพบปะที่บ้านชาวนาที่เข้าร่วมโครงการเป็นประจำเพื่อติดตามให้ความรู้ในการทำนาอินทรีย์จัดเก็บข้อมูลด้านการทำนา จากการได้พูดคุย สอบถาม และจากการสังเกตเป็นต้น

9. นำเสนอรายงานความก้าวหน้า 6 เดือนแรก เมื่อ 29 กรกฎาคม 2557

10. นักวิจัยในพื้นที่เข้าร่วมประชุมวิชาการที่จัดโดยสถาบันวิชาการสหกรณ์เมื่อ 17 กันยายน 2557

11. จัดประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการวิเคราะห์คำนวณต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนจากการทำนาและการทำแผนธุรกิจแก่ผู้นำกลุ่มที่สถาบันวิชาการสหกรณ์วันที่ 17 ถึง 18 ตุลาคม 2557 ผู้นำเกษตรกรเข้าใจมากขึ้นในการคำนวณต้นทุนและผลตอบแทน ทราบถึงโครงสร้างต้นทุนทำให้สามารถที่จะปรับลดต้นทุนการผลิตได้ การคิดจุดคุ้มทุนจะช่วยให้ในการเจรจาต่อรองขายข้าวว่าอย่างน้อยต้องขายได้กี่โลกรัมเท่าใดจึงจะไม่ขาดทุน และทำให้มีแนวคิดในการเพิ่มผลผลิตโดยคำนึงถึงต้นทุนการผลิต และราคาที่จะขายได้

12. นักวิจัยในท้องที่ออกตรวจรับรองผลผลิตข้าวอินทรีย์จากสมาชิกชาวนาที่เข้าร่วมโครงการในเดือนพฤศจิกายน 2557

13. นักวิจัยในพื้นที่ออกรวบรวมผลผลิตข้าวเปลือกจากสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการเพื่อนำมาแปรรูปเพิ่มมูลค่าในช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคม 2558

14. จัดเวทีถอดบทเรียนเพื่อทำแผนธุรกิจขายข้าวสารที่ได้จากการแปรรูปเพื่อวิเคราะห์คำนวณต้นทุนการตลาดเพื่อกำหนดราคาขายที่ยอมรับได้ โดยกลุ่มจะรวบรวมเปลือก จำนวน 300 ตัน มาแปรรูปเป็นข้าวขาวบรรจุถุงขายผ่านช่องทางต่างๆ เมื่อ 29 ธันวาคม 2557

15. นักวิจัยร่วมกับผู้นำกลุ่มเข้าเจรจาขายข้าวให้ธกส. เมื่อ 29 ธันวาคม 2557 จำนวน 100 ตัน ข้าวขาวหอมมะลินทรีย์ในราคา 40 บาทต่อกิโลกรัม โดยจ่ายให้กิโลกรัมละ 35 บาทก่อนและจ่ายอีก 5 บาทหลังจากขายข้าวได้แล้วซึ่งเป็นโครงการขายข้าวผ่านไปรษณีย์โครงการข้าวบัดดี้ของธกส. โดยร่วมมือกับเอกชนหลายหน่วยงานที่ต้องการทำซีเอสอาร์ โดยขายผ่านไปรษณีย์ และในช่วงเดือนมกราคม 2558 ได้มีการเจรจาขายข้าวให้สหกรณ์โคนมนครปฐม

16. นำเสนอร่างรายงานฉบับสมบูรณ์เมื่อ 28 มกราคม 2558

ผลการวิจัย

ผลจากการจัดเวทีเสวนาที่โนนค้อทุ่งมีชาวนาสัมครเข้าร่วมโครงการและให้ความรู้เกี่ยวกับการทำนาอินทรีย์ ประชุมชี้แจงเกษตรกรชาวนาที่เข้าโครงการจำนวน 50 ราย ที่เข้าร่วมโครงการวิจัยยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ผลิตโดยเกษตรกรชาวนารายย่อยในปีการผลิต 2557 แบ่งเป็นชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์อยู่แล้วจำนวน 41 ราย และเป็นชาวนาที่อยู่ระหว่างการปรับเปลี่ยนไปปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์อีก 9 ราย แต่ เมื่อสิ้นสุดโครงการปีหนึ่ง มีชาวนาที่เข้าร่วมโครงการผ่านการตรวจรับรองผลผลิตเป็นข้าวหอมมะลิอินทรีย์จำนวน 43 ราย และที่ไม่ผ่านการตรวจรับรองอีก 9 รายเพราะได้ใช้ปุ๋ยโดยไม่ทราบว่าเป็นปุ๋ยอะไรซึ่งได้รับแจกจากหน่วยงานของรัฐ

ลักษณะทั่วไปของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการมีอายุเฉลี่ยทั้งหมด 51 ปี ร้อยละ 52.00 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยในครัวเรือน 5 คน ช่วยทำนา 3 คน เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ มากกว่าหนึ่งกลุ่ม โดยเป็นสมาชิก ธกส.มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 84 รองลงมาเป็นสมาชิก กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มข้าวสังฆารม เป็นต้น ชาวนามีที่ดินของตนเองโดยเฉลี่ย 14.46 ไร่ ทำนาปีมีการปลูกข้าวนาดำหลายชนิด ปลูกข้าวหอมมะลิมากที่สุด รองลงมาเป็นข้าวเหนียวและไรซ์เบอร์รี่ เป็นต้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 56 ใช้เงินทุนของตัวเองทั้งหมด สำหรับคนที่ต้องกู้เงินมาทำนา โดยกู้จาก ธกส. มากที่สุด มีการใช้แรงงานคนในกิจกรรมดำนามากที่สุด นอกจากนี้ชาวนาร้อยละ 84 ยังปัญหาในด้านต่างๆโดย มีปัญหาด้านขาดแคลนแรงงาน และขาดน้ำเนื่องจากฝนทิ้งช่วงมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 50 ของชาวนาที่มีปัญหา นอกจากนี้ก็เป็นปัญหาที่ดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์และน้ำท่วม เป็นต้น

ผลวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการทำนาข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในปี 2556 ของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ ได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 353.38 กิโลกรัม ขายได้ราคากิโลกรัมละ 18.36 บาท มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยไร่ละ 3,954.82 บาท เป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมดไร่ละ 992.64 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 25.10 ของต้นทุนทั้งหมด และเมื่อเฉลี่ยต่อผลผลิตข้าวเปลือกที่ผลิตได้มีต้นทุนเท่ากับกิโลกรัมละ 11.19 บาท ได้กำไรไร่ละ 2,533.24 บาท หรือได้กำไรกิโลกรัมละ 7.17 บาท

ส่วนการปลูกข้าวหอมมะลิในช่วงปรับเปลี่ยนในปี 2556 ได้ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 346.53 กิโลกรัม ขายได้ราคา 17.27 บาท มีต้นทุนการผลิตทั้งหมดโดยเฉลี่ยไร่ละ 4,828.03 บาท โดย เป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมดไร่ละ 1,369.02 หรือ คิดเป็นร้อยละ 28.36 ของต้นทุนทั้งหมด และเมื่อเฉลี่ยต่อผลผลิตข้าวเปลือกที่ผลิตได้มีต้นทุนเท่ากับกิโลกรัมละ 13.93 บาท ได้กำไรไร่ละ 1,156.54 บาท หรือเฉลี่ยกิโลกรัมละ 3.34 บาท

การจัดแผนธุรกิจได้จากการจัดเวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เมื่อ 18 ตุลาคม 2557 และจัดเวทีถอดบทเรียนเพื่อทำแผนธุรกิจขายข้าวหอมมะลิอินทรีย์บรรจุถุงและได้ตั้ง ชื่อกลุ่มว่า “ เครือข่ายวิสาหกิจชาวนาอำนาจเจริญ “ โดยรวบรวมข้าวเปลือกจากชาวนาที่เข้าร่วมโครงการวิจัยและนอกโครงการมาแปรรูปขายที่โรงสีโนนค้อทุ่ง เพื่อวิเคราะห์คำนวณต้นทุนการตลาดเพื่อกำหนดราคาขายที่ยอมรับได้ โดยกลุ่มรวบรวมข้าวเปลือก จำนวน 300 ตัน มาแปรรูปเป็นข้าวขาวบรรจุถุงขายผ่านช่องทางต่างๆ เมื่อ 29 ธันวาคม 2557

และได้จะเจรจาขายข้าวให้ธกส. จำนวน 100 ตันข้าวขาวหอมมะลิอินทรีย์ในราคา 40 บาทต่อกิโลกรัม โดย ธกส.จะจ่ายให้กิโลกรัมละ 35 บาทก่อนและจ่ายอีก 5 บาท หลังจากขายข้าวได้แล้วซึ่งเป็นโครงการขายข้าว ผ่านไปรษณีย์ตามโครงการข้าวบัดดี ของ ธกส.

ผลการวิเคราะห์ต้นทุนการตลาดของกลุ่มแปรรูปข้าวของเครือข่ายวิสาหกิจชาวนาอำนาจเจริญ โดยจะ ใช้โรงสีแปรรูปของวิสาหกิจร่วมใจโนนค้อทุ่ง แบ่งขนาดบรรจุเป็นสามขนาดคือ ขนาด 15 และ 50 กิโลกรัมต่อ ถุงพบว่าต้นทุนต่อถุงเท่ากับ 38.51 179.55 และ 1,735.50 บาทตามลำดับ และถ้าหากเฉลี่ยต่อกิโลกรัม ข้าวสารพบว่าต้นทุนการตลาดต่อกิโลกรัมเท่ากับ 38.51 35.91 และ 34.71 บาท ตามลำดับ ถ้าขาย ให้ธกส.ตามโครงการข้าวบัดดี ในขนาดบรรจุ 1 กิโลกรัมในราคา 40 บาท จะได้กำไรเพียง 1.49 บาทเท่านั้น ซึ่ง เป็นการขายที่หน้าโรงสียังไม่ได้คิดค่าขนส่ง

เนื่องจากเป็นโรงสีขนาดเล็กและใช้แรงงานคนในการคัดคุณภาพและบรรจุซึ่งจากเวทีถอดบทเรียน พบว่าในการสีข้าวเปลือกให้ได้ข้าวสารหนึ่งกิโลกรัม มีค่าสี 2 บาท ค่าแรงงานคัดคุณภาพและแรงงานบรรจุถุง เท่ากับ 2 และ 1 บาทนอกจากนี้ยังมีค่าดอกเบี้ยที่กู้มารวบรวมข้าวเปลือกจากสมาชิกอีกกิโลกรัมละ 1.24 บาท และค่าถุงขนาดบรรจุ 1 กิโลกรัมเท่ากับใบละ 4 บาท

นอกจากนี้ทางกลุ่มยังได้เจรจาขายข้าวเปลือกให้กับราชธานีโอท็อปในราคาต่อกิโลกรัมละ 14.50 บาท ขายข้าวเปลือกให้บริษัทไร่ทองกิโลกรัมละ 18.00 บาท และกำลังเจรจาขายข้าวเปลือกให้โรงแรมสามพราน และสหกรณ์โคนมนครปฐม เป็นต้น

ข้อค้นพบจากการวิจัย

1. ส่วนใหญ่ในการทำนาของชาวนาไม่เคยคิดต้นทุนผลตอบแทนทำด้วยความเคยชินทั้งการใช้ปัจจัยใน ชนิดและปริมาณการ ชาวนาไม่มีการเก็บข้อมูลจดบันทึกเรื่องราวรับรายจ่ายจากการทำนาเพื่อใช้ในการวางแผนการทำนาในฤดูต่อไป
2. ชาวนายังขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการผลผลิตสู่ตลาด
3. ยังคงมีปัญหาเรื่องเพราะเป็นการทำนาอาศัยน้ำฝน ทำให้ควบคุมน้ำไม่ได้เจอฝนแล้งและน้ำท่วม
4. การปลูกข้าวอินทรีย์ใช้ต้นทุนที่เป็นเงินสดต่ำ ใช้แรงงานมากในกระบวนการผลิต ต้องใช้แรงงานใน ครวเรือนในการควบคุมการ ผลิตทุกขั้นตอน
5. ผลผลิตที่ได้ของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการมีความแตกต่างกันมากทำให้ต้นทุนและกำไรแตกต่างกันมาก ด้วยขึ้นกับระยะเวลาการปรับปรุงดินและการใช้ปัจจัยการผลิต
6. ความไม่แน่นอนของนโยบายรัฐทำให้ทางกลุ่มวางแผนการตลาดยากเมื่อมีนโยบายประชานิยมสมาชิก ส่วนหนึ่งก็ไปขายให้กับโครงการ เมื่อรัฐบาลไม่มีนโยบายก็จะกลับมาขายให้กลุ่ม
7. โรงสีที่ใช้แปรรูปเป็นโรงสีขนาดเล็กยังไม่ทันสมัยทำให้มีต้นทุนการแปรรูปและคัดบรรจุสูง
8. แผนการตลาดยังไม่สอดคล้องกับแผนการรวบรวมข้าวเปลือกต้องใช้เวลาในการเจรจาขายข้าว หลังจากรวบรวมข้าวเปลือกได้ทำให้มีค่าใช้จ่ายดอกเบี้ย และการสูญเสียที่เกิดจากการเก็บรักษา

9. ปัญหายานนอกเกิดจากนโยบายของรัฐไม่ต่อเนื่องโดยเฉพาะข้าวอินทรีย์ และมีหลายหน่วยงานที่ลงพื้นที่โดยมีเป้าหมายไม่ไปในทิศทางเดียวกันทำงานตามเป้าหมายของแต่ละหน่วยงานทำให้ชาวนาหนึ่งครัวเรือนต้องเข้าร่วมหลายโครงการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับชาวนาที่เข้าร่วมกลุ่ม
 - 1.1 ตัวเกษตรกรชาวนาจะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาในกลุ่มว่าสามารถทำให้ชีวิตตัวเกษตรกรชาวนาดีขึ้น และยั่งยืนได้ต้องไม่ตามกระแสไปกับนโยบายประชานิยมของรัฐบาลชั่วคราวซึ่งชั่วคราว เป็นหนี้ต้องวิเคราะห์ตัวก่อนว่ามีความจำเป็นแค่ไหน และมีความสามารถจะคืนหนี้ได้หรือไม่จากผลผลิตที่ผลิตได้
 - 1.2 ต้องมีการวางแผนการผลิต และรวมกลุ่มการผลิตปัจจัยการผลิต แบ่งงานกันทำตามความสามารถ โดยเฉพาะเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิพันธุ์ดีที่ผลิตอย่างถูกต้องมีคุณภาพอาจมอบหมายให้สมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไปผลิตแล้วขายให้สมาชิกรายอื่นๆ กลุ่มผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกและชีวภาพสารกำจัดศัตรูพืชสมุนไพร เป็นต้น ผลิตเท่าที่พอกับความต้องการของกลุ่ม ทำให้เกิดการประหยัดจากขนาดการผลิตได้กล่าวคือทำให้ต้นทุนการผลิตปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ต่ำลงซึ่งประหยัดกว่าต่างคนต่างทำ เป็นการลดต้นทุนในส่วนที่ต้องซื้อหาหรือจ้างจากภายนอกนอกจากนี้ในส่วนของการใช้แรงงานพยายามใช้แรงงานในครอบครัวหรือแรงงานแลกเปลี่ยนดีกว่าจ้างเพราะปัจจุบันการคิดค่าจ้างแรงงานคน นิยมจ้างเป็นหน่วยของกิจกรรมการผลิต เช่น ค่าดายหญ้าคิดเป็นบาทต่อไร่ การใส่ปุ๋ยคิดเป็นบาทต่อกระสอบ ทำให้ผู้จ้างไม่ได้ประโยชน์จากแรงงานจ้างจากคนที่มีประสิทธิภาพ
 - 1.3 การจะเพิ่มมูลค่าข้าวได้และยั่งยืน เกษตรกรชาวนาทั้งผู้ผลิตจะต้องสนใจวิเคราะห์เรื่องต้นทุนและผลตอบแทนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เพราะการปลูกข้าวอินทรีย์ส่วนใหญ่ใช้แรงงานและปัจจัยการผลิตอื่นๆในครัวเรือนของตัวเอง เพื่อจะได้ทราบอย่างน้อยคู้มค่าแรงตัวเองหรือไม่ มีกำไรหรือขาดทุนคิดเป็นเงินเท่าไร จะได้มีกำลังใจที่จะทำนาต่อไปและในฤดูกาลผลิตต่อไปจะทำให้ชาวนาเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ปัจจัยการผลิตทั้งชนิดและปริมาณได้ไม่ใช่ใช้ตามความเคยชินเพื่อลดต้นทุนการผลิตและพยายามเพิ่มผลผลิตเพื่อให้คุ้มค่ากับการลงทุน
2. ข้อเสนอแนะสำหรับกลุ่มแปรรูป
 - 2.1 กลุ่มผู้แปรรูปข้าวจะต้องมีการทำแผนธุรกิจในแต่ละปี เพราะธุรกิจการแปรรูปทำข้าวถุงขายมีหลากหลายมากและแข่งขันกันสูง กลุ่มต้องมีแผนการผลิตข้าวให้สมาชิก แผนการรวบรวมข้าวเปลือก แผนการแปรรูปและแผนการตลาด โดยตั้งเป้าหมายยอดขายในแต่ละปีจากประมาณการปริมาณข้าวเปลือกที่สมาชิกสามารถผลิตได้และกำลังความสามารถในการแปรรูปจากโรงสีของกลุ่ม

- 2.2 ต้องมีแผนการบริหารจัดการซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิก เช่นให้สมาชิกทำสัญญาซื้อขายแล้วเก็บที่
ยุ้งฉางก่อนโดยจ่ายมัดจำค่าข้าวเปลือกบางส่วนเช่นจ่ายให้ครึ่งหนึ่งก่อนเป็นต้น แล้วทยอยขนมา
โรงสีเพื่อแปรรูปในแต่ละวันตามกำลังการผลิตและความต้องการของตลาด ซึ่งจะทำให้กลุ่มแปรรูป
ลดภาระค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษา และเงินทุนในการรวบรวมข้าวเปลือกลงได้
- 2.3 ต้องมีรูปแบบการบริหารจัดการที่ตรวจสอบได้และมีส่วนร่วมจากสมาชิก
3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
- 3.1 การปลูกข้าวอินทรีย์เป็นทางออกทางหนึ่งของชาวนาที่มีที่ดินน้อยเนื่องใช้ต้นทุนการผลิตที่เป็นตัว
เงินต่ำแต่ขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าการปลูกข้าวแบบทั่วไปหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจึง
ควรให้การสนับสนุน อย่างไรก็ตามในการส่งเสริมให้ปลูกข้าวอินทรีย์ต้องแยกกลุ่มชาวนาอินทรีย์
ที่ผลิตเพื่อการบริโภค กับกลุ่มที่ผลิตเพื่อการค้า เพราะการใช้ปัจจัยการผลิตแตกต่างกันชนิดและ
ปริมาณการใช้ทำให้ได้ผลผลิตไม่เท่ากันส่งผลให้ชาวนามีต้นทุนและกำไรไม่เท่ากัน
- 3.2 การช่วยเหลือปัจจัยการผลิตของหน่วยงานรัฐต้องทำผ่านกลุ่มจะได้ทราบว่าใช้ปัจจัยต้องห้าม
หรือไม่และแหล่งที่มาจะได้ไม่เป็นปัญหาในการตรวจรับรอง ว่าเป็นข้าวอินทรีย์หรือไม่
- 3.3 ในช่วงเริ่มต้นทำธุรกิจแปรรูปข้าวขายของกลุ่มจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจาก
สถาบันการเงิน โดยเฉพาะธกส.ต้องให้เงินทุนสนับสนุนแก่กลุ่มแปรรูปเพื่อใช้ในการรวบรวม
ข้าวเปลือกจากสมาชิกกลุ่ม เพราะชาวนาทุกคนต้องการรายได้ไปใช้จ่ายในแต่ละวัน เพื่อไม่ให้
สมาชิกนำข้าวเปลือกไปขายในท้องตลาดซึ่งในต้นฤดูราคาข้าวเปลือกมักจะตกต่ำ และเป็นการได้
ช่วยเหลือเกษตรกรชาวนาลูกค้าของธกส.อีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ยังต้องสนับสนุนเงินทุนเพื่อใช้
ในการลงทุนปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น โดยเฉพาะโรงสีและโกดังที่เก็บข้าวเปลือกเพื่อลด
ต้นทุนการสีและได้ข้าวสารที่คุณภาพดีขึ้นและ ลดการสูญเสียจากการเก็บรักษาจะทำให้ต้นทุน
การแปรรูปลดลงได้ ก็จะทำให้กลุ่มสามารถแข่งขันได้
- 3.4 หน่วยงานที่เข้าถึงชาวนาอินทรีย์ควรมีเป้าหมายในทิศทางเดียวกันและมองปัญหาของชาวนาเป็น
ตัวตั้งในการดำเนินการโครงการต่างๆ

เรื่อง	สารบัญ	หน้า
คำนำ		I
บทสรุปผู้บริหาร		II
บทที่ 1 บทนำ		1
ความสำคัญของปัญหา		1
คำถามวิจัย		2
วัตถุประสงค์		2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ		3
บทที่ 2 กรอบแนวคิดและวิธีการการวิจัย		4
กรอบแนวทางการวิจัย		4
กลุ่มเป้าหมายการวิจัย		5
ผลผลิตการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ		5
ผลลัพธ์ที่คาดหวัง		5
วิธีการวิจัย		6
แผนการดำเนินการวิจัย		5
บทที่ 3 ผลการศึกษาลักษณะการผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ		7
ลักษณะทั่วไปของชาวนาที่ร่วมโครงการ		7
การใช้ที่ดินในปีการผลิต 2556/57		10
การใช้ปัจจัยการผลิตในการผลิตข้าวหอมมะลิ		11
ปัญหาของชาวนา		16
แนวโน้มการปลูกข้าวหอมมะลิ		17
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยของชาวนาที่ร่วมโครงการ		18
โครงสร้างต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลินิรภัย		18
ผลตอบแทนจากการผลิตข้าวหอมมะลินิรภัย		21
ผลการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน		27
การนำข้อมูลกลับสู่ชาวนา		28
บทที่ 5 ผลการจัดทำแผนธุรกิจข้าวหอมมะลินิรภัยของเครือข่ายวิสาหกิจชาวนาอำนาจอเจริญ		
ที่ร่วมโครงการ		29
แผนธุรกิจขายข้าวหอมมะลิของกลุ่ม		29
ผลการวิเคราะห์ต้นทุนการตลาดแปรรูปข้าวขาวหอมมะลินิรภัยของเครือข่ายวิสาหกิจชาวนาอำนาจอเจริญ		34
การเจรจาขายข้าวขาวอินทรีย์ให้กับ ธกส.		36
แผนธุรกิจของเครือข่ายวิสาหกิจชาวนาอำนาจอเจริญ		36
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ		37
สรุป		37
ข้อเสนอแนะ		39
เอกสารอ้างอิง		42
ภาคผนวก		43

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวกที่ 1 ตารางกิจกรรมการทำวิจัยของโครงการ	44
ภาคผนวกที่ 2 ใบสมัครเข้าร่วมโครงการ	47
ภาคผนวกที่ 3 รายงานการจัดเวทีเสวนาครั้งที่ 1	49
ภาคผนวกที่ 4 แบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์เกษตรกรชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ	53
ภาคผนวกที่ 5 รายชื่อชาวนาผู้เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์	66
ภาคผนวกที่ 6 เนื้อที่ปลูก ผลผลิตต่อไร่ ต้นต่อไร่และกำไรต่อกิโลกรัมของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ	68
ภาคผนวกที่ 7 รายงานการจัดเวทีเสวนาครั้งที่ 2	70
ภาคผนวกที่ 8 รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการการวิเคราะห์ต้นทุน ผลตอบแทน และแผนธุรกิจ	72
ภาคผนวกที่ 9 วิธีการคำนวณต้นทุนและผลตอบแทน	77
ภาคผนวกที่ 10 สภาพทั่วไปของชาวนาที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ	81
ภาคผนวกที่ 11 รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนธุรกิจ	86
ภาคผนวกที่ 12 ข้อมูลจากการถอดบทเรียน	91
ภาคผนวกที่ 13 โครงการขายข้าวอินทรีย์เครือข่ายวิสาหกิจข้าวสังฆกรรมอำนาจเจริญให้ ธกส	93
ภาคผนวกที่ 14 ภาพกิจกรรมการทำวิจัย	95

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 1	สภาพทั่วไปของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ ในจังหวัดอำนาจเจริญ ปีการผลิต 2557	7
ตารางที่ 2	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ ในจังหวัดอำนาจเจริญ ปีการผลิต 2557	8
ตารางที่ 3	การเป็นสมาชิกของชาวนาใน จังหวัดอำนาจเจริญ ที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวอินทรีย์	9
ตารางที่ 4	เนื้อที่ถือครองที่ดินของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ ในจังหวัดอำนาจเจริญ	9
ตารางที่ 5	เนื้อที่ปลูกข้าวนาปี ปี 2556 ของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการใน จังหวัดอำนาจเจริญ	10
ตารางที่ 6	การปลูกพืชในฤดูแล้ง ปี 2556/57 ของชาวนาผู้ร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ	11
ตารางที่ 7	เนื้อที่ปลูกข้าวหอมมะลิของชาวนาในจังหวัดอำนาจเจริญ ปีการผลิต 2556	12
ตารางที่ 8	การใช้เงินทุนในการทำนาปี 2556 ของชาวนาผู้เข้าร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ	13
ตารางที่ 9	แหล่งเงินกู้ของชาวนาในปี 2556 ของชาวนาผู้เข้าร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ	13
ตารางที่ 10	การใช้แรงงานในการทำนาปีปีการผลิต 2556ในจังหวัดอำนาจเจริญ	14
ตารางที่ 11	การใช้ปัจจัยการผลิตของชาวนาผู้ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์และข้าวหอมมะลิ ช่วงปรับเปลี่ยน ปี 2556	16
ตารางที่ 12	ปัญหาของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการปีการผลิต 2556/57ในจังหวัดอำนาจเจริญ	17
ตารางที่ 13	แนวโน้มการปลูกข้าวหอมมะลิของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ	17
ตารางที่ 14	ต้นทุนและผลตอบแทนที่ชาวนาได้รับจากการปลูกข้าวนาปีหอมมะลินทรีย์และหอมมะลิ ช่วงปรับเปลี่ยน ในจังหวัดอำนาจเจริญ ปีเพาะปลูก 2556	20
ตารางที่ 15	ผลผลิตข้าวเปลือกหอมมะลิ โดยเฉลี่ยต่อไร่ ในปี 2556 ของชาวนาในจังหวัด อำนาจเจริญ	22
ตารางที่ 16	การกระจายผลผลิตข้าวเปลือกที่ผลิตได้ในปี 2556 และชาวนาในจังหวัดอำนาจเจริญ	23
ตารางที่ 17	แหล่งขายผลผลิตข้าวเปลือกหอมมะลิของชาวนาในจังหวัดอำนาจเจริญปีการผลิต 2556	23
ตารางที่ 18	ราคาข้าวเปลือกหอมมะลิที่ขายได้โดยเฉลี่ยต่อกิโลกรัม ปี 2556 ในจังหวัดอำนาจเจริญ	24
ตารางที่ 19	ผลตอบแทนโดยเฉลี่ยต่อไร่ที่ชาวนาได้รับจากการปลูกข้าวนาปีหอมมะลินทรีย์และหอมมะลิ ช่วงปรับเปลี่ยน ในจังหวัดอำนาจเจริญ ปีเพาะปลูก 2556	26
ตารางที่ 20	ต้นทุนเฉลี่ยต่อผลผลิตหนึ่งกิโลกรัมของการผลิตข้าวหอมมะลิ ปีการผลิต 2556 ของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ	26
ตารางที่ 21	กำไรเฉลี่ยต่อผลผลิตหนึ่งกิโลกรัมของการผลิตข้าวหอมมะลิ ปีการผลิต 2556 ของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ	27
ตารางที่ 22	ต้นทุนการตลาดของการแปรรูปข้าวขาวบรรจุถุงของกลุ่มข้าวสวรรค์ จังหวัดอำนาจเจริญ	35

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
รูปที่ 1 แนวคิดการยกระดับมูลค่าเพิ่ม (Moving up the value chain)	4
รูปที่ 2 กรอบแนวทางการวิจัยโครงการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์สู่สากล	5
รูปที่ 3 การวิเคราะห์โซ่อุปทานเครือข่ายข้าวสังข์ธรรม จังหวัดอำนาจเจริญ	29
รูปที่ 4 โครงสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ	30
รูปที่ 5 โครงสร้างเครือข่ายข้าวสังข์ธรรม จังหวัดอำนาจเจริญ	31
รูปที่ 6 กรอบการบริหารเครือข่ายข้าวสังข์ธรรมอำนาจเจริญ	33

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญต่อประเทศไทย มีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวจำนวน 3.7 ล้านครัวเรือน และนอกจากข้าวจะเป็นอาหารหลักประจำวันของคนไทยกว่า 65 ล้านคนแล้ว ยังมีเหลือส่งออกจำหน่ายไปยังต่างประเทศ ทำให้ไทยติดอันดับเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่งของโลกมานานกว่า 30 ปี และทำรายได้ปีละกว่า 2 แสนล้านบาท (กระทรวงพาณิชย์, 2554) แต่ปัจจุบันไทยได้สูญเสียตำแหน่งการเป็นผู้นำการส่งออกให้แก่คู่แข่ง ได้แก่ ประเทศเวียดนาม และอินเดีย ซึ่งมีต้นทุนการผลิตและราคาส่งออกต่ำกว่าของข้าวไทย และนโยบายของประเทศคู่ค้าที่เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องความมั่นคงทางอาหาร และมีนโยบายส่งเสริมการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า เช่นกรณีของจีนและอินโดนีเซีย ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อปริมาณและมูลค่าส่งออกของไทยในอนาคต

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการตลาดของประเทศผู้ผลิตและผู้นำเข้าข้าวดังกล่าวข้างต้นย่อมส่งผลกระทบต่อการผลิตและการค้าข้าวของไทยในอนาคต ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงมีนโยบายและเป้าหมายในการส่งเสริมการผลิตและการส่งออกข้าวที่ยั่งยืน โดยมุ่งไปที่การเป็นผู้นำด้านข้าวที่ได้คุณภาพมาตรฐาน รวมทั้งผลิตภัณฑ์ข้าวของโลก และยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งคือ ข้าวอินทรีย์ (กระทรวงพาณิชย์, 2550)

นับตั้งแต่ปี 2533-2534 ที่กระแสตื่นตัวด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคไทย จึงได้ริเริ่มผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อการส่งออกไปยังสหภาพยุโรป อเมริกา ญี่ปุ่นและสิงคโปร์ โดยมีข้าวเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญอันดับหนึ่ง ตามด้วยผัก ผลไม้ ข้าวโพด สมุนไพร และเครื่องเทศ

แหล่งปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ดีที่สุดในไทยอยู่ที่จังหวัดพะเยา เชียงราย นุรีรัมย์ อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร สุรินทร์ เพชรบูรณ์ และมหาสารคาม (กระทรวงพาณิชย์, 2550) กระทรวงพาณิชย์มีภารกิจสำคัญในการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่มีคุณภาพและมาตรฐานสากล เผยแพร่ภาพลักษณ์ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ไทยให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้นทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการในระดับจังหวัดมีช่องทางการจำหน่ายให้มากขึ้น ควบคู่กับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถด้านการผลิตมาตรฐานผลผลิต ความรู้ด้านทางการค้าและศักยภาพในการส่งออกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ไทยเพื่อสร้างรายได้เข้าประเทศ (สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, 2550)

ข้อค้นพบจากการวิจัยของชุดโครงการวิจัยการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม (จุฑาทิพย์ ภัทราวาท และคณะ, 2556) ว่าด้วยการสร้างระบบธุรกิจทางเลือกให้แก่กลุ่มชาวนาผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จ.ยโสธร ภายใต้แบรนด์ “ข้าวคุณธรรม” ซึ่งได้ริเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยได้นำเอาแนวคิดการจัดการโซ่อุปทานอย่างบูรณาการ (Integrated Value Chain Management) ภายใต้กระบวนการพัฒนาที่รู้จัก

กันในด้านของการพัฒนาตามกรอบระบบคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม (จุฑาทิพย์ ภัทราวาท, 2555) เพื่อยกระดับมูลค่าเพิ่มให้แก่ข้าวหอมมะลิอินทรีย์และการแก้ไขปัญหาการค้าตกต่ำจนเป็นผลสำเร็จจนถึงปัจจุบัน กลุ่มชาวนาคุณธรรมสามารถแก้ปัญหาเรื่องราคาผลผลิตได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยยกระดับผลิตภัณฑ์ (Product upgrading) การยกระดับกระบวนการผลิต (Process upgrading) ด้วยการสร้างภาคีพันธมิตรธุรกิจภายใต้เป้าหมายร่วม และการยกระดับไปสู่กิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น (Functional upgrading) ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ จนทำให้กลุ่มชาวนาคุณธรรมสามารถจำหน่ายผลผลิตได้สูงถึงเกวียนละ 50,000 บาท (นิคม เพชรผา และคณะ, 2556) มีระบบการจัดสรรผลประโยชน์ไปสู่การจัดสวัสดิการและการสะสมทุนภายใต้กลไกกองทุนหนุนเกื้อ และการดำเนินงานศูนย์วิจัยไทบ้านเพื่อพัฒนาพันธุ์ข้าวลูกผสมที่มีผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น และการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ซึ่งปัจจุบันกลุ่มชาวนาคุณธรรมได้จัดตั้งศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตข้าวคุณธรรมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่สาธารณชน

เพื่อขานรับนโยบายการส่งเสริมการผลิตและการค้าข้าวอินทรีย์ของประเทศ การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นไปเพื่อนำทุนความรู้ที่ได้จากชุดโครงการขยายผลไปศึกษาแนวทางการยกระดับมูลค่าเพิ่ม (Moving up value chain) แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์สู่สากลในรูปแบบของ Global value chain ซึ่งจะก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายธุรกิจข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานสากล และเชื่อมโยงภาคีพันธมิตรธุรกิจ (Strategic partner) ในแนวทางการยกระดับมูลค่าเพิ่มตลอดทั้งโซ่คุณค่า เพื่อนำประโยชน์สู่เกษตรกรรายย่อยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโซ่อุปทานได้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

คำถามวิจัย

1. แนวทางการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์ เพื่อนำประโยชน์สู่เกษตรกรรายย่อยอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ควรดำเนินการอย่างไร
2. ระบบสนับสนุนที่จำเป็นต่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์แก่เกษตรกรรายย่อย มีองค์ประกอบอะไรบ้าง และควรดำเนินการในรูปแบบใด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์ เพื่อนำประโยชน์สู่เกษตรกรรายย่อยอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบสนับสนุนที่จำเป็นต่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์แก่เกษตรกรรายย่อย

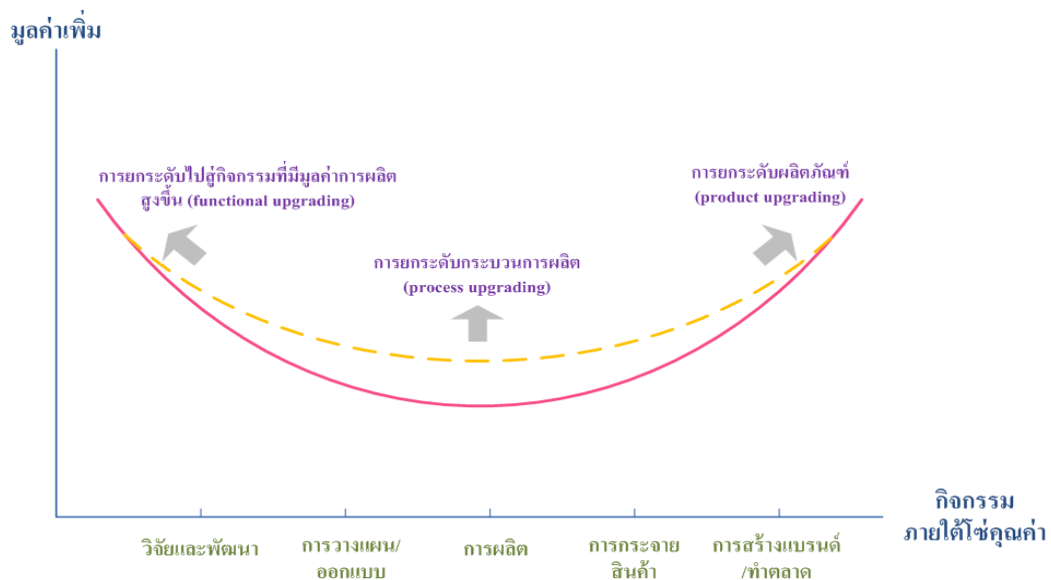
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การยกระดับสมรรถนะในการแข่งขันแก่เกษตรกรรายย่อยที่ผลิตข้าวอินทรีย์ อันจะนำมาซึ่งการลดต้นทุน เพิ่มรายได้ การยกระดับมาตรฐานการผลิตที่เป็นสากล และการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี
2. การปรับโครงสร้างการผลิตและการตลาดข้าวอินทรีย์ให้สอดคล้องกับการบริโภคและส่งออกต่างประเทศ
3. มาตรการและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการส่งเสริมการผลิตและการค้าข้าวอินทรีย์ตามยุทธศาสตร์ของไทย

บทที่ 2

กรอบแนวคิดและวิธีการในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยจะเป็นไปในรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในลักษณะของการต่อยอดและขยายผลจากฐานงานวิจัยเดิมที่ก่อเกิดเป็นต้นแบบธุรกิจฐานสังคมที่มีการเชื่อมโยงพันธมิตร (Strategic partner) ภายใต้โซ่อุปทานสำหรับสินค้าและผลิตภัณฑ์บางชนิด อีกทั้งการใช้ประโยชน์จากทุนความรู้ของชุดโครงการฯ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ อาทิ ศูนย์เรียนรู้ข้าวคุณธรรม นำมาประยุกต์ในการยกระดับมูลค่าเพิ่ม (Moving up value chain) แก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นภาคีเครือข่ายภายใต้โซ่อุปทาน โดยประยุกต์จากแนวคิด Stan Shin' Smiling Curve (Shih, 1992) ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 แนวคิดการยกระดับมูลค่าเพิ่ม (Moving up the value chain) ประยุกต์จาก Stan Shih's Smiling Curve ภายใต้โซ่อุปทาน

อ้างอิง : Shih, Stan (1992). Stan's Concept. 1992

กรอบแนวทางการวิจัย

การดำเนินการวิจัย ประกอบไปด้วยขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ (รูปที่ 2)

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการกับภาคีเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในกรอบคิดการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์ (Moving Up Value Chain) จากนั้นจึงสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนและออกแบบธุรกิจข้าวอินทรีย์

2. เป็นขั้นตอนของการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตไปสู่มาตรฐานสากลเพื่อผ่านการรับรอง ซึ่งจะเป็นไปตามแผนการผลิต และการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกร
3. การเชื่อมโยงภาคีพันธมิตรธุรกิจเพื่อการตลาดและกระจายสินค้าสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมภายใต้ข้อตกลง
4. การติดตามประเมินผล และจัดเวทีถอดบทเรียนเพื่อประเมินข้อจำกัด-อุปสรรค และข้อเสนอเชิงนโยบายและการวิจัยในระยะต่อไป

รูปที่ 2 กรอบแนวทางการวิจัยโครงการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์สู่สากล

กลุ่มเป้าหมายการวิจัย

เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์อำเภอเมือง และอำเภอเสนางคันนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ ที่สนใจและสมัครใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตข้าวอินทรีย์ที่สำคัญของประเทศ และอยู่ในพื้นที่ดำเนินงานของศูนย์ข้าวคุณธรรมโน้นค้อทุ่ง ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงสีชุมชน

ผลผลิตการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

ผลผลิตการวิจัยในระยะ 1 ปี

- ตัวแบบเครือข่ายธุรกิจภายใต้โซ่อุปทานข้าวอินทรีย์ที่แสดงให้เห็นระบบธุรกิจข้าวอินทรีย์ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคีคู่เป้าหมายร่วม
- ผลการดำเนินงานเครือข่ายและแผนธุรกิจในอนาคต
- รายงานสรุปปัญหาและข้อจำกัดในการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์ข้อค้นพบจากการวิจัย
- ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบายและมาตรการสนับสนุน
- ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในระยะต่อไป

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

1. สร้างความตื่นตัวแก่กลุ่มเกษตรกรในการยกระดับการผลิตสู่มาตรฐานสากล
2. เพิ่มความสามารถในการแข่งขันแก่ชาวนารายย่อยและผู้ประกอบการที่เข้ามามีส่วนร่วม
3. เปิดโอกาสทางเลือกแก่เกษตรกรรายย่อยในแนวทางการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน

วิธีการวิจัย

ใช้เวทีเสวนา จัดอบรม เติบโตปฏิบัติการ จัดเวทีถอดบทเรียน และการเจรจาธุรกิจเป็นต้นเพื่อให้ผลผลิตข้าวเปลือกมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ศึกษาโดยการเก็บข้อมูลจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการโดยมีกิจกรรมต่างๆดังภาคผนวกที่ 1 ถึง 14

แผนการดำเนินการวิจัย

โดยเริ่มปี 2557 เป็นปีแรก

1. แผนการวิจัย (12 เดือน)

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินการ											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. ประชุมชี้แจงความเป็นมา	→											
2. ประชุมกับทีมวิจัย	→	→	→	→	→	→	→	→	→	→	→	→
3. ประชุมวางแผนลงพื้นที่		→										
4. ลงพื้นที่เตรียมชาวนาเข้าร่วมโครงการ		→										
5. เก็บข้อมูลสมาชิกชาวนาที่เข้าร่วมโครงการข้อมูลปีทำนา 56			→	→								
6. การวิเคราะห์ข้อมูล				→	→	→						
7. การส่งเสริมเสวนาสมาชิกชาวนาที่เข้าร่วมโครงการทุกเดือนติดตามความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค	→	→	→	→	→	→	→	→	→	→	→	→
8. จัดทำรายงานการส่งเสริมในเวทีเรียนรู้แต่ละเดือน	→	→	→	→	→	→	→	→	→	→	→	→
9. การประชุมเชิงปฏิบัติการหาแนวทางเชื่อมโยงธุรกิจ						→	→	→				
10. เขียนรายงานความก้าวหน้าและนำเสนอ						→	→	→				
11. เก็บข้อมูลติดตามประเมินผลสมาชิกที่เข้าร่วมปีทำนา 57									→	→	→	→
12. จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องการวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทน การจัดทำแผนธุรกิจ และการเจรจาธุรกิจ								→	→	→	→	
13. เขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ปีที่หนึ่งและนำเสนอรายงาน											→	→

บทที่ 3

ผลการศึกษาลักษณะการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ

จากการเก็บข้อมูลชาวนาจำนวน 50 รายแบ่งเป็นชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์จำนวน 41 รายและที่กำลังปรับเปลี่ยนเป็นอินทรีย์อีก 9 รายโดยใช้แบบสอบถาม (ภาคผนวกที่ 4) ที่เข้าร่วมโครงการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์ที่ผลิตโดยเกษตรกรรายย่อย (ตารางผนวกที่ 5) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลักษณะทั่วไปของชาวนาที่ร่วมโครงการ

1 เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ได้ทำการสำรวจชาวนาที่เข้าร่วมโครงการโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 50 ราย พบว่าในปีการผลิต 2556 ได้ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์จำนวน 41 ราย และปลูกหอมมะลินทรีย์ในช่วงปรับเปลี่ยนเป็นอินทรีย์ 9 ราย ร้อยละ 54 ของผู้เข้าร่วมโครงการเป็นเพศชายอีกร้อยละ 46 เป็นเพศหญิง ชาวนาทั้งหมดมีอายุเฉลี่ย 50.7 ปี โดยมีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36 ของชาวนาทั้งหมด ระดับการศึกษา โดยเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52 อย่างไรก็ตามมีผู้จบปริญญาตรี 3 ราย โดยอยู่ในกลุ่มปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ (ตารางที่ 1) โดยมีสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดโดยเฉลี่ยทั้งหมด 4.7 คนต่อครัวเรือน ช่วยทำนาเต็มที่ได้โดยเฉลี่ย 2.3 คน และช่วยเป็นครั้งคราว 2.4 คน โดยครัวเรือนมีสมาชิกทั้งหมดอยู่ในช่วง 4-5 คน ต่อครัวเรือนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52 ของชาวนาทั้งหมด (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 สภาพทั่วไปของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ ในจังหวัดอำนาจเจริญ ปีการผลิต 2557

รายการ	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน		รวม	
	ราย	%	ราย	%	ราย	%
จำนวนชาวนา	41	100.00	9	100.00	50	100.00
เพศ						
ชาย	23	56.10	4	44.44	27	54.00
หญิง	18	43.90	5	55.56	23	46.00
อายุ	33	100.00	9	100.00	42	100.00
30-40	3	7.32	3	33.33	7	16.67
41-50	17	41.46	2	22.22	18	42.86
51-60	13	31.71	3	33.33	16	38.10
>60	8	19.51	1	11.11	1	2.38
อายุเฉลี่ย (ปี)	50.9		49.8		50.7	
ระดับการศึกษา						
ป.4	20	48.78	6	66.67	26	52.00
ป.6	6	14.63	1	11.11	7	14.00
มัธยมศึกษาตอนต้น	5	12.20	2	22.22	7	14.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการ	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน		รวม	
	ราย	%	ราย	%	ราย	%
มัธยมศึกษาตอนปลาย	6	14.63	0	0.00	6	12.00
รายการ	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน		รวม	
	ราย	%	ราย	%	ราย	%
อนุสัญญา	1	2.44	0	0.00	1	2.00
ปฏิญญาตรี	3	7.32	0	0.00	3	6.00

ตารางที่ 2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในจังหวัดอำนาจเจริญ ปีการผลิต 2557

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน		รวม	
	ราย	%	ราย	%	ราย	%
จำนวนชาวนา	41	100.00	9	100.00	50	100.00
2-3 คน	5	12.20	3	33.33	8	16.00
4-5 คน	23	56.10	3	33.33	26	52.00
≥6 คน	13	31.71	3	33.33	16	32.00
เฉลี่ย (คน/ครัวเรือน)						
ทั้งหมด	4.90		4.89		4.7	
ช่วยทำนาเต็มที	2.27		2.44		2.30	
ช่วยทำนาเป็นครั้งคราว	1.15		1.22		1.2	

2. การเป็นสมาชิกกลุ่มของชาวนา

การเป็นสมาชิกกลุ่มของชาวนาในจังหวัดอำนาจเจริญที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในปี 2557 จากการสำรวจ พบว่าในปัจจุบันชาวนาเป็นสมาชิกกลุ่ม ธกส. มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84 ของชาวนาทั้งหมด รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 76 กลุ่มข้าวสังข์คราม ร้อยละ 34 นอกจากนั้นเป็นสมาชิกสหกรณ์ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 18 12 และ 6 ของชาวนาทั้งหมดตามลำดับ และกลุ่มอื่นๆ อีก 3 ราย คือกลุ่มเกษตรก้าวหน้า กลุ่มพัฒนาศรี และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านกอนใหญ่ กลุ่มละ 1 ราย เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวนาหนึ่งคนเป็นสมาชิกหลายกลุ่มทำให้เสียเวลาในการประกอบอาชีพเพราะต้องเข้าร่วมประชุมกลุ่มบ่อย (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การเป็นสมาชิกของชาวนาใน จังหวัดอำนาจเจริญ ที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวอินทรีย์.ในปีการผลิต2557

สมาชิกกลุ่ม	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน		รวม	
	ราย	%	ราย	%	ราย	%
จำนวนชาวนา	41	100.00	9	100.00	50	100.00
สมาชิกกลุ่ม						
ธกส.	35	85.37	7	77.78	42	84
กองทุนหมู่บ้าน	31	75.61	7	77.78	38	76
ข้าวสัจธรรม	13	31.75	4	44.44	17	34
สหกรณ์	7	17.07	2	22.22	9	18
เกษตรอินทรีย์	6	14.63	0	-	6	12
อื่นๆ	3	7.32	0	-	3	6

3. การถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดินของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการจากการสำรวจ พบว่า มีที่ดินถือครองโดยเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 19.96 ไร่ โดยชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์มีเนื้อที่ถือครองทั้งหมด 20.88 ไร่ โดยเป็นของตนเอง 15.03 ไร่ .ได้รับทำฟรี.541 ไร่ และเช่าอีก0.44 ไร่มีเนื้อที่ถือครองมากกว่าชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิในช่วงปรับเปลี่ยน ซึ่งมีเนื้อที่ถือครองเฉลี่ยเท่ากับ 15.86 ไร่ต่อครัวเรือนโดยแบ่งเป็นของตนเอง 11.96 ไร่ ได้รับทำฟรี 2.90 ไร่ และเช่าอีก 1 ไร่ โดยชาวนาทั้งหมดมีเนื้อที่ 1 แปลง คิดเป็นร้อยละ 48 รองลงมาคือมี 2 แปลง คิดเป็นร้อยละ 34 ของชาวนาทั้งหมด (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 เนื้อที่ถือครองที่ดินของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวอินทรีย์ ในจังหวัดอำนาจเจริญในปีการผลิต 2557

การถือครอง	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน		รวม	
	ไร่		ไร่		ไร่	
ของตนเอง	15.03		11.96		14.46	
ได้รับทำฟรี	5.41		2.90		4.96	
เช่า	0.44		1.00		0.54	
รวม	20.88		15.86		19.96	
จำนวนแปลง	ราย	%	ราย	%	ราย	%
จำนวนชาวนา	41	100.00	9	100.00	50	100.00
1 แปลง	23	56.10	1	11.11	24	48.00
2 แปลง	13	31.71	4	44.44	17	34.00
3 แปลง	5	12.20	2	22.22	7	14.00
4-5 แปลง	0	0	2	22.22	2	4.00

การใช้ที่ดินในปีการผลิต 2556/57

1. การใช้ที่ดินในฤดูฝนปี 2556

การใช้ที่ดินของชาวนาในฤดูฝนปี 2556 จากการสำรวจ พบว่า ชาวนาปลูกข้าวในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง กรกฎาคม และเก็บเกี่ยวในเดือนพฤศจิกายน โดยชาวนาที่ปลูกข้าวอินทรีย์ปลูกข้าวพันธุ์หอมมะลิมากที่สุด จำนวน 40 ราย มีเนื้อที่ปลูกโดยเฉลี่ยรายละ 16.75 ไร่ และมีการปลูกข้าวเหนียวมากรองลงมา จำนวน 36 ไร่ โดยมีเนื้อที่ปลูกโดยเฉลี่ย 4.48 ไร่ต่อรายที่ปลูก นอกจากนี้ก็ยังมีปลูกข้าวพันธุ์อื่นๆ เช่น ข้าวหอมมะลิแดง ข้าวเหนียวดำ ข้าวเหนียวแดง ไรซ์เบอร์รี่ ส้มหยด สีนเหล็ก ข้าวเก่า ข้าวหอมนิล และข้าวขี้ตม ส่วนชาวนาที่ปลูกข้าวกำลังปรับเปลี่ยนเป็นแบบข้าวอินทรีย์จำนวน 9 ราย ปลูกข้าวหอมมะลิทั้งหมดมีเนื้อที่เฉลี่ย 11.44 ไร่ต่อราย และมีการปลูกข้าวเหนียวอีก 8 ราย มีเนื้อที่ปลูกโดยเฉลี่ยต่อรายที่ปลูกเท่ากับ 5.5 ไร่ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 เนื้อที่ปลูกข้าวนาปี ปีการผลิต 2556 ของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวอินทรีย์ใน จังหวัดอำนาจเจริญ

พันธุ์ข้าว	อินทรีย์			ช่วงปรับเปลี่ยน		
	ราย	%	ไร่/ราย	ราย	%	ไร่/ราย
จำนวนชาวนา	41	100.00		9	100	
หอมมะลิ	40		16.75	9	100.00	11.44
ข้าวเหนียว	36		4.48	8	88.89	5.50
หอมมะลิแดง	4		1.50	0	0	0
ข้าวเหนียวดำ	4		2.06	0	0	0
ไรซ์เบอร์รี่	3		2.33	0	0	0
อื่นๆ	6		6.00	0	0	0
เดือนปลูก						
พฤษภาคม	15	36.59		4	44.44	
มิถุนายน	19	46.34		3	33.33	
กรกฎาคม	7	17.07		2	22.22	
เดือนเก็บเกี่ยว						
พฤศจิกายน	41	100.00		41	100.00	

2. การใช้ที่ดินในหน้าแล้งปีการผลิต 2556/57

ในฤดูแล้งหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว พบว่า ชาวนาที่ปลูกข้าวอินทรีย์จำนวน 16 ราย ปลูกผักชนิดต่างๆ ซึ่งผักกินใบ พริก พักทอง และแตงกวา เป็นต้น โดยมีเนื้อที่ปลูกโดยเฉลี่ย ถ้ารายที่ปลูกเท่ากับ 1.78 ไร่ มี 6 ราย ปลูกแตงโม โดยเฉลี่ยรายละ 2.51 ไร่ ปลูกถั่วและข้าวโพด จำนวน 6 และ 2 ราย โดยมีเนื้อที่เฉลี่ยต่อรายที่ปลูกเท่ากับ 3.38 และ 4.13 ไร่ ตามลำดับ สำหรับชาวนาที่ไม่ได้ปลูกข้าวอินทรีย์ในหน้าแล้งมีการปลูกผักจำนวน 5 ราย และแตงโม 3 ราย โดยมีเนื้อที่ปลูกเฉลี่ยต่อรายเท่ากับ 0.60 และ 1.33 ไร่ ตามลำดับ นอกจากนี้

มีการปลูกถั่ว และข้าวโพดอีกอย่างละหนึ่งราย โดยมีช่วงระยะเวลาในการปลูกและเก็บเกี่ยวตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2556 ถึง พฤษภาคม 2557 (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 การปลูกพืชในฤดูแล้ง ปี 2556/57 ของชาวนาผู้ร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ

	อินทรีย์			ช่วงปรับเปลี่ยน		
	ราย	%	ไร่/ราย	ราย	%	ไร่/ราย
จำนวนชาวนา	41	100.00		9	100.00	
ผัก	16	39.02	1.78	5	55.56	0.60
แตงโม	6	14.63	2.51	3	33.33	1.33
ถั่ว	6	14.63	3.38	1	11.11	0.50
ข้าวโพด	2	4.88	4.13	1	11.11	1.00
งา	1	2.44	1.00	0	0.00	0.00

การใช้ปัจจัยการผลิตในการผลิตข้าวหอมมะลิ

ปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการผลิตข้าวหอมมะลิประกอบด้วยที่ดิน เงินทุน แรงงาน เมล็ดพันธุ์ และ ปุ๋ยชนิดต่างๆ เป็นต้น

1. ที่ดิน

ขนาดเนื้อที่ปลูกข้าวหอมมะลิของชาวนาผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในปีการผลิต 2556 มีเนื้อที่ปลูกโดยเฉลี่ยเท่ากับ 16.20 ไร่ โดยมีเนื้อที่ปลูกน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่มากที่สุดเท่ากับ 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.71 รองลงมาอยู่ในช่วงมากกว่า 10-15 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 29.27 โดยมีเนื้อที่ต่ำสุดเท่ากับ 2 ไร่ สูงสุดเท่ากับ 40 ไร่

สำหรับผู้ปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยนในปีการผลิต 2556 มีเนื้อที่ปลูกโดยเฉลี่ยเท่ากับ 11.22 ไร่ โดยมีเนื้อที่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 55.56 รองลงมาอยู่ในช่วง มากกว่า 10-15 ไร่ เท่ากับร้อยละ 33.33 โดยมีเนื้อที่ปลูกน้อยที่สุดเท่ากับ 3 ไร่ และเนื้อที่ปลูกมากที่สุดเท่ากับ 25 ไร่ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 เนื้อที่ปลูกข้าวหอมมะลิของชาวนาในจังหวัดอำนาจเจริญ ปีการผลิต 2556

ขนาดเนื้อที่ปลูก (ไร่/ราย)	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน	
	ราย	ร้อยละ	ราย	ร้อยละ
จำนวนชาวนา	41	100.00	9	100.00
มากกว่าหรือเท่ากับ 10	13	31.71	5	55.56
มากกว่า 10 - 15	12	29.27	3	33.33
มากกว่า 15 - 20	6	14.63	-	-
มากกว่า 20 - 25	3	7.32	1	11.11
มากกว่า 25 - 30	1	2.44	-	-
มากกว่า 30 - 35	3	7.32	-	-
มากกว่า 35 - 40	3	7.32	-	-
ต่ำสุด (ไร่/ราย)	2		3	
สูงสุด (ไร่/ราย)	40		25	
เฉลี่ย (ไร่/ราย)	16.20		11.22	

2 เงินทุน

2.1 แหล่งเงินทุน

เงินทุนที่ใช้ในการทำนาในปี 2556 ของผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่าชาวนาสวนใหญ่ใช้ทุนของตนเอง โดยชาวนาที่ปลูกข้าวอินทรีย์ร้อยละ 70.73 หรือ จำนวน 29 ราย ใช้เงินทุนของตนเองทั้งหมดในการทำนา โดยเฉลี่ยรายละ 29,328 บาท มีชาวนาเพียง 2 รายหรือคิดเป็นร้อยละ 4.88 ที่ใช้เงินกู้ทั้งหมดในการทำนาโดยใช้เงินกู้เฉลี่ยรายละ 30,000 บาท และมีชาวนาจำนวน 10 ราย ที่มีการใช้เงินทุนทั้งของตนเองและเงินกู้เฉลี่ยต่อรายเท่ากับ 26,000 และ 87,800 บาท ตามลำดับ (ตารางที่ 8)

ส่วนชาวนาที่ไม่ได้ปลูกข้าวอินทรีย์อยู่ระหว่างปรับเปลี่ยนพบว่ามีชาวนา 5 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 55.56 ใช้เงินทุนของตนเองทั้งหมดในการทำนาเฉลี่ยรายละ 56,400 บาท มีชาวนาใช้เงินกู้ทั้งหมดมีหนึ่งรายเท่ากับ 30,000บาท และมีชาวนาที่ใช้เงินกู้บางส่วนโดยเฉลี่ยใช้เงินตัวเองและกู้รายละ 6,500 บาท และ 28,500 บาท ตามลำดับ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 การใช้เงินทุนในการทำนาปี 2556 ของชาวนาผู้เข้าร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ

แหล่งเงินทุน	อินทรีย์			ช่วงปรับเปลี่ยน		
	ราย	%	บาท/ราย	ราย	%	บาท/ราย
ชาวนา	41	100.00		9	100.00	
ของตนเองทั้งหมด	29	70.73	29,328	5	55.56	56,400
กู้ทั้งหมด	2	4.88	30,000	1	11.11	30,000
กู้บางส่วน	10	24.39	113,800	3	33.33	116,667
ตนเอง			26,000			21,667
กู้			87,800			95,000

2.2 แหล่งเงินกู้

จากตารางที่ 9 ชาวนาผู้ปลูกข้าวอินทรีย์จำนวน 12 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 29.27 มีการกู้เงินมาใช้ในการทำนา โดยกู้จาก ธกส. มากที่สุดจำนวน 9 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 75 ของผู้กู้ทั้งหมด โดยกู้เงินจาก ธกส. เฉลี่ยรายละ 97,556 บาท ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.17 ต่อปี รองลงมากู้จากกองทุนหมู่บ้านจำนวน 3 ราย โดยใช้เงินกู้เฉลี่ยรายละ 105,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 9.67 และกู้จากสหกรณ์ จำนวน 1 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 7.14 ของผู้กู้ทั้งหมด โดยมีเงินกู้ 20,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 9.00 ต่อปี (ตารางที่ 9)

สำหรับชาวนาผู้ที่ปลูกข้าวช่วงปรับเปลี่ยน มีการกู้เงินจำนวน 4 รายหรือเท่ากับร้อยละ 44.44 โดยกู้จาก ธกส. มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75 ของผู้กู้ทั้งหมด โดยกู้เงินเฉลี่ยรายละ 25,000 บาท ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 8.00 อีก 1 ราย กู้จากสหกรณ์การเกษตร จำนวน 200,000 บาท ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 7.00 (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 แหล่งเงินกู้ของชาวนาในปี 2556 ของชาวนาผู้เข้าร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ

แหล่งเงินกู้	ราย	%	บาท/ราย	อัตราดอกเบี้ย (%/ปี)
ชาวนาปลูกข้าวอินทรีย์	41	100.00		
ไม่กู้	29	70.73		
กู้	12	29.27		
แหล่งเงินกู้	12	100.00		
ธกส.	9	75.00	97,556	7.17
กองทุนหมู่บ้าน	3	25.00	105,000	9.67
สหกรณ์การเกษตร	1	8.33	20,000	9.00
ชาวนาปลูกข้าวช่วงปรับเปลี่ยน	9	100.00		
ไม่กู้	5	55.56		
กู้	4	44.44		
แหล่งเงินกู้	4	100.00		

ตารางที่ 9 (ต่อ)

แหล่งเงินทุน	ราย	%	บาท/ราย	อัตราดอกเบี้ย (%/ปี)
ธกส.	3	75.00	25,000	8.00
สหกรณ์การเกษตร	1	25.00	200,000	7.00

3.การใช้แรงงานในการทำนา

การทำน่ายังคงใช้แรงงานคนมากกว่าแรงงานเครื่องจักร มีเพียงบางกิจกรรมเท่านั้นที่ชาวนาสามารถใช้แรงงานเครื่องจักรได้ เช่น การเตรียมดิน และการเก็บเกี่ยว แต่กิจกรรมอื่นๆ ยังคงต้องใช้แรงงานคนเป็นหลัก โดยส่วนใช้แรงงานในครัวเรือน และแรงงานจ้าง ในบางกิจกรรมเช่น ในกิจกรรม ถอนกล้า ดำนา การ เก็บเกี่ยว และนวด เป็นต้น จากการศึกษิตตามตารางที่ 10 พบว่า ในการปลูกข้าวอินทรีย์มีการใช้แรงงานเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 6.31 วันงาน (1 วันงานเท่ากับ 1 คนทำงานวันละ 8 ชั่วโมง) โดยใช้แรงงานในครัวเรือน 5.18 วันงาน หรือคิดเป็นร้อยละ 17.91 ของการใช้แรงงานทั้งหมด โดยมีกิจกรรมการดำนาใช้แรงงานมากที่สุด เฉลี่ยไร่ละ 2.15 วันงาน หรือเท่ากับร้อยละ 34.07 ของการใช้แรงงานทั้งหมด รองลงมาคือ ใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยวและนวดเท่ากับ 1.49 วันงาน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.61 ของการใช้แรงงานทั้งหมด

สำหรับการปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยน มีการใช้แรงงานโดยเฉลี่ยต่อไร่ เท่ากับ 9.24 วันงาน ซึ่งสูงกว่าการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โดยใช้แรงงานในครอบครัว 8.58 วันงาน คิดเป็นร้อยละ 52.96 ของการใช้แรงงานทั้งหมด และใช้แรงงานจ้างเพียง 0.65 วันงานหรือเท่ากับร้อยละ 7.04 เมื่อพิจารณาถึงการใช้แรงงานเป็นรายกิจกรรม จะพบว่ากิจกรรมดำนาใช้แรงงานมากที่สุดเท่ากับ 3.62 วันงาน ซึ่งเท่ากับร้อยละ 39.22 ของการใช้แรงงานทั้งหมด กิจกรรมที่ใช้แรงงานต่อไร่มากรองลงมาคือ กิจกรรมเก็บเกี่ยวและนวด เท่ากับไร่ละ 2.57 วันงาน หรือ คิดเป็นร้อยละ 27.84 ของการใช้แรงงานทั้งหมด (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 การใช้แรงงานในการทำนาปีการผลิต 2556ในจังหวัดอำนาจเจริญ

กิจกรรมแรงงาน	อินทรีย์ (วันงาน/ไร่)			ช่วงปรับเปลี่ยน(วันงาน/ไร่)		
	แรงงาน	แรงงาน	รวม	แรงงาน	แรงงาน	รวม
	ครัวเรือน	จ้าง		ครัวเรือน	จ้าง	
1. ไถเตรียมแปลงเพาะกล้า	0.08	0.01	0.09	0.11	0.02	0.13
2. เตรียมแปลงนา เฝ้าฟาง	0.08	0.01	0.09	0.14	0.05	0.19
3. ไถกลบฟาง	0.12	0.06	0.18	-	0.04	0.04
4. หว่านเมล็ดข้าว กรณีนาหว่าน	0.04	0.01	0.04	0.07	-	0.07
5. ถอนกล้า	0.61	0.27	0.88	1.13	0.08	1.21
6. สูบน้ำเข้านา	0.05	0.00	0.05	0.07	0.01	0.08
7. ดำนา	1.77	0.38	2.15	3.43	0.20	3.62
8. ใส่ปุ๋ย	0.19	-	0.19	0.26	-	0.26

ตารางที่ 10 (ต่อ)

กิจกรรมแรงงาน	อินทรี (วันงาน/ไร่)			ช่วงปรับเปลี่ยน(วันงาน/ไร่)		
	แรงงาน	แรงงาน	รวม	แรงงาน	แรงงาน	รวม
	ครัวเรือน	จ้าง		ครัวเรือน	จ้าง	
9. ถอนหญ้า/ฆ่าหญ้า/คุมหญ้า	0.37	0.00	0.37	0.50	-	0.50
10. กำจัดศัตรูข้าว	0.02	-	0.02	0.02	-	0.02
11. ถอนข้าวตีด	0.03	-	0.03	0.07	-	0.07
12. ตรวจสอบนาเปิดปิดน้ำเข้า	0.21	-	0.21	0.06	-	0.06
13. เก็บเกี่ยวและนวด	1.29	0.20	1.49	2.52	0.05	2.57
14. ขนไปตากและเก็บในยุ้งฉาง	0.25	0.02	0.27	0.18	0.07	0.25
15. ค่าสีข้าว	0.07	0.16	0.24	-	0.09	0.09
16. การขนส่ง	0.01	0.00	0.02	0.03	0.05	0.08
รวม	5.18	1.13	6.31	8.58	0.65	9.23

4. เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ

เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิที่ชาวนาใช้ในการปลูกข้าวนาปี ปี 2556 ส่วนใหญ่มาจากการเก็บไว้เองจากผลผลิตที่ฤดูการผลิตที่ผ่านมา โดยชาวนาที่ปลูกข้าวอินทรีย์มีเพียง 3 ราย ที่ซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิใช้โดยใช้เมล็ดพันธุ์โดยเฉลี่ยไร่ละ 3.28 กิโลกรัม ส่วนชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยนเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิที่เก็บไว้เองทั้งหมดโดยใช้เมล็ดพันธุ์โดยเฉลี่ยไร่ละ 7.30 กิโลกรัม จะเห็นได้ว่าอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ต่อไร่ค่อนข้างต่ำ เพราะเป็นการทำนาดำซึ่งใช้เมล็ดพันธุ์ต่อไร่ในปริมาณที่ต่ำกว่าการทำนาหว่าน (ตารางที่ 11)

5. การใช้ปุ๋ยเคมี

การใช้ปุ๋ยเคมีของชาวนาที่อยู่ในช่วงปรับเปลี่ยน 9 ราย ใช้ปุ๋ยสูตร 16-16-18 มากที่สุด 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 55.56 ปริมาณใช้โดยเฉลี่ยไร่ละ 8.47 กิโลกรัม สูตรที่ใช้มากรองลงมาคือสูตร 15-15-15 โดยเฉลี่ยไร่ละ 4.44 กิโลกรัม นอกจากนี้ก็มีสูตร 16-8-8 และสูตร 46-0-0 โดยปริมาณใช้รวมทุกสูตร เท่ากับไร่ละ 18.15 กิโลกรัม (ตารางที่ 11)

6. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์

ปุ๋ยอินทรีย์มีหลายชนิด เช่น ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ และน้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น โดยเกษตรกรที่ปลูกข้าวอินทรีย์ใช้ปุ๋ยคอกมากที่สุด จำนวน 31 ราย หรือร้อยละ 75.61 ของชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทั้งหมด โดยใช้เฉลี่ยไร่ละ 206.84 กิโลกรัม ใช้มากรองลงมา คือปุ๋ยชีวภาพมีผู้ใช้ 26 ราย หรือร้อยละ 63.41 ใช้ปุ๋ยชีวภาพโดยเฉลี่ยไร่ละ 29.50 กิโลกรัม

สำหรับชาวนาที่ใช้ปุ๋ยเคมีก็มีการใช้ปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักด้วย คิดเป็นร้อยละ 44.44 และ 33.33 โดยใช้เป็นปริมาณไร่ละ 8.47 และ 10.48 กิโลกรัม ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังมีการใช้สารชีวภาพในการกำจัดศัตรูข้าว มีชาวนา 1 ราย ทั้งของผู้ปลูกข้าวหอมมะลิ อินทรี และผู้ปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยน (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 การใช้ปัจจัยการผลิตของชาวนาผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีและข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยน ปี 2556

ชนิดปัจจัย	อินทรี			ช่วงปรับเปลี่ยน		
	ราย	ร้อยละ	กก./ไร่	ราย	ร้อยละ	กก./ไร่
จำนวนชาวนา	41	100		9	100	
เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ	41	100	3.28	9	100	8.96
ปุ๋ยสูตร 15-15-15	-	-	-	4	44.44	4.44
ปุ๋ยสูตร 16-16-18	-	-	-	5	55.56	8.47
ปุ๋ยสูตร 16-8-8	-	-	-	1	11.11	1.21
ปุ๋ยสูตร 46-0-0	-	-	-	3	33.33	2.42
ปุ๋ยสูตร ไคโตซาน	-	-	-	1	11.11	1.61
ปุ๋ยพืชสด	15	36.59	7.14	-	-	-
ปุ๋ยคอก	31	75.61	206.84	4	44.44	8.47
ปุ๋ยหมัก	5	12.20	26.02	3	33.33	10.48
ปุ๋ยชีวภาพ	26	63.41	29.50	-	-	-
น้ำหมักชีวภาพ	1	2.44	32.03	-	-	-
การจัดการกับศัตรูข้าว						
1. สารชีวภาพ	1	2.44	0.20	1	11.11	0.81

ปัญหาของชาวนา

จากการศึกษาถึงปัญหาของชาวนาที่จะเข้าร่วมโครงการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรี พบว่า ในฤดูข้าวนาปี ปี 2556 ชาวนาส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านต่างๆ โดยชาวนา 42 ราย มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 84 ของชาวนาทั้งหมด มีปัญหาโดยมีปัญหาด้านแคลนแรงงานในบางกิจกรรม เช่น ดำนา และเก็บเกี่ยว เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 50 ของชาวนาที่มีปัญหาทั้งหมด นอกจากนี้ก็มีปัญหาฝนทิ้งช่วง ทำให้ขาดน้ำ คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา ก็เป็นปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดิน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ของเกษตรกรที่มีปัญหาทั้งหมด เช่น ดินเป็นกรด เป็นดินทราย และ ระดับพื้นนาไม่สม่ำเสมอ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาน้ำท่วม โรคไหม้กอรวง และแมลงเพลี้ย เป็นต้น (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ปัญหาของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ ปีการผลิต 2556/57 ในจังหวัดอำนาจเจริญ

ประเภทปัญหา	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน		รวม	
	ราย	%	ราย	%	ราย	%
จำนวนชาวนา	41	100.00	9	100.00	50	100.00
ไม่มีปัญหา	8	19.51	0	0.00	8	16
มีปัญหา	33	80.49	9	100	42	84.00
ขาดแรงงาน	19	57.58	2	22.22	21	50.00
ฝนทิ้งช่วง	19	57.58	2	22.22	21	50.00
ดินมีปัญหา	15	45.45	3	33.33	18	42.86
น้ำท่วม	14	42.42	3	33.33	17	40.48
โรค	6	18.18	4	44.44	10	23.81
ข้าวดีด	5	15.15	1	11.11	6	14.29
แมลงเพลี้ย	4	12.12	4	44.44	8	19.05
ราคาข้าวไม่แน่นอน	3	9.09	5	55.55	8	19.05
อื่นๆ	1	3.03	2	22.22	3	7.14

แนวโน้มการปลูกข้าวหอมมะลิ

จากการศึกษาถึงการปลูกข้าวหอมมะลิของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ พบว่า จะปลูกเท่าเดิมมากที่สุด จำนวน 29 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 58 ของชาวนาทั้งหมด โดยให้เหตุผลว่ามีเนื้อที่ และแรงงานเท่าเดิม ชาวนาร้อยละ 28 จะปลูกเพิ่มขึ้น เพราะราคาข้าวสูงขึ้นและสภาพแวดล้อมดีขึ้น มีชาวนา อีกร้อยละ 14 หรือเท่ากับ 7 ราย จะปลูกข้าวหอมมะลิลดลง ต้องการปลูกข้าวพันธุ์อื่น และแบ่งพื้นที่ไปขุดสระ เป็นต้น (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 แนวโน้มการปลูกข้าวหอมมะลิของชาวนาในจังหวัดอำนาจเจริญที่เข้าร่วมโครงการ

	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน		รวม	
	ราย	%	ราย	%	ราย	%
จำนวนชาวนา	41	100.00	9	100.00	50	100.00
ปลูกเท่าเดิม	26	63.41	3	33.33	29	58
เพิ่มขึ้น	12	29.27	2	22.22	14	28
ลดลง	3	7.32	4	44.44	7	14

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ของชาวนาที่ร่วมโครงการ

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการเป็นขั้นตอนหนึ่งของการวิจัย เพื่อเพิ่มมูลค่าเพราะจะทำให้ทราบถึงโครงสร้างของต้นทุนการผลิต ซึ่งประกอบด้วย ชนิด ปริมาณและ ราคา ของปัจจัยชนิดต่างๆที่ใช้ในการผลิตหรือทำนาในแต่ละฤดูการผลิต ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าควรจะปรับเปลี่ยนชนิดและปริมาณการใช้อย่างไรเพื่อต้นทุนการผลิตลดลง

สำหรับด้านผลตอบแทนก็เช่นกันเกษตรกรชาวนาจะได้ผลตอบแทนจากการทำนาในแต่ละปีจะมากหรือน้อยขึ้นกับ 2 ปัจจัยคือปริมาณผลผลิตที่ผลิตได้กับราคาขายได้ ดังนั้นการวิเคราะห์ถึงผลตอบแทนจะทำให้ทราบผลผลิตที่ผลิตได้ การกระจายผลผลิต แหล่งขาย ราคาที่ได้รับ และสุดท้ายจะทราบถึงกำไรขาดทุนจากการผลิตข้าวในแต่ละปี จะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขการผลิตและการตลาดต่อไป

โครงสร้างต้นทุนการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์

การทราบถึงโครงสร้างต้นทุนการผลิตจะช่วยให้ชาวนาสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตในเรื่องของการใช้ปัจจัยการทั้งชนิดปริมาณและราคาที่จะซื้อมาใช้เพื่อลดต้นทุนต่อหน่วยผลผลิต จะทำให้มีกำไรมากขึ้น ทำอย่างไรจึงจะทำให้ให้ชาวนามีการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการใช้ปัจจัยการผลิตเท่าเดิม หรือมีต้นทุนการผลิตต่อไร่เท่าเดิมแต่ได้ผลผลิตข้าวต่อไร่เพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม หรือได้ผลผลิตต่อไร่เท่าเดิมแต่มีต้นทุนต่อไร่ลดลงกว่าเดิมก็จะทำให้เกษตรกรชาวนามีต้นทุนต่อกิโลกรัมข้าวเปลือกลดลงได้ สามารถลดความเสี่ยงจากการขาดทุนเรื่องขายได้ราคาต่ำลงได้เพราะราคาคู่ทุนจะลดต่ำลง

1. ต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่

ต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่เป็นการวัดต้นทุนการผลิตข้าวเฉลี่ยต่อเนื้อที่ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์จำนวนหนึ่งไร่ ซึ่ง ประกอบด้วยต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่ ต้นทุนผันแปรเฉลี่ยต่อไร่ และ ต้นทุนคงที่เฉลี่ยต่อไร่ ทั้งที่เป็นเงินสดและไม่ใช่เงินสดที่ไม่ได้จ่ายจริงที่เกิดจากการใช้แรงงานในครอบครัวและปัจจัยการผลิตที่ผลิตเองเป็นต้น เป็นการประเมินจากราคาหรือค่าจ้างที่มีการขายหรือจ้างจริง

ต้นทุนการผลิตทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่ของชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ เท่ากับ 3,954.82 โดยเป็นต้นทุนที่เป็นเงินสด 992.64 คิดเป็นร้อยละ 25.09 และไม่ใช่เงินสดไร่ละ 2,962.18 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 74.90 ของต้นทุนทั้งหมด จะเห็นได้ว่าชาวนาใช้ต้นทุนเงินสดน้อยกว่าต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดมากเพราะมีหลายปัจจัยการผลิต ชาวนาไม่ต้องจ่ายจริง เช่น ค่าแรงงานในครอบครัว เมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้เอง และปุ๋ยอินทรีย์ต่างๆ ที่ผสมใช้เอง เป็นต้น เมื่อพิจารณาตามประเภทต้นทุนแล้ว พบว่า ต้นทุนผันแปรเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 3,114.97 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 78.76 โดยเป็นค่าแรงงานในกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ การเตรียมดินถึงเก็บเกี่ยว รวมไร่ละ 1,957.54 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 49.50 ของต้นทุนทั้งหมด โดยมีค่าแรงงานในกิจกรรมเก็บเกี่ยวเฉลี่ยต่อไร่

มากที่สุด เท่ากับไร่ละ 579.80 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.54 ของต้นทุนทั้งหมดรองลงมาเป็นค่าแรงงานในการ
ดำนา เท่ากับไร่ละ 556.12 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 14.66 ของต้นทุนทั้งหมด ต้นทุนผันแปรประเภทที่ 2 คือ
ค่าวัสดุการเกษตรต่างๆ เช่น เมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย และค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น รวมทุกชนิดโดยเฉลี่ยเท่ากับไร่ละ
1,009.52 หรือ คิดเป็นร้อยละ 25.53 ของต้นทุนทั้งหมด โดยมีค่าปุ๋ยคอกมากที่สุดเท่ากับไร่ละ 391.63 บาท
คิดเป็นร้อยละ 9.90 บาท ของต้นทุนทั้งหมด

สำหรับต้นทุนคงที่ เช่นค่าเสื่อมราคา ค่าใช้ที่ดิน และค่าภาษีที่ดินเท่ากับ ไร่ละ 839.85 บาท หรือคิด
เป็นร้อยละ 21.24 ของต้นทุนทั้งหมด (ตารางที่ 14)

สำหรับชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิที่อยู่ในช่วงปรับเปลี่ยนเป็นอินทรีย์ มีต้นทุนการผลิตทั้งหมดเฉลี่ยต่อ
ไร่ เท่ากับ 4,828.03 บาท โดยเป็นต้นทุนที่เป็นเงินสด 1,369.02 บาท และไม่เป็นเงินสด 3,459.01 บาท คิดเป็น
ร้อยละ 28.36 และ 71.64ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ แบ่งเป็นต้นทุนผันแปร ไร่ละ 3,844.95 บาท คิดเป็น
ร้อยละ 79.64 ของต้นทุนทั้งหมดเป็นค่าแรงงานในกิจกรรมต่างๆไร่ละ 2,799.54 บาท คิดเป็นร้อยละ 57.99
ของต้นทุนทั้งหมด ซึ่งเป็นค่าแรงงานในกิจกรรมดำนามากที่สุดเฉลี่ยไร่ละ 893.55 บาท คิดเป็นร้อยละ 18.51
ของต้นทุนทั้งหมด รองลงมาเป็นค่าแรงงานเก็บเกี่ยวไร่ละ 743.15 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.39 ของต้นทุน
ทั้งหมด ต้นทุนผันแปรที่เป็นวัสดุการเกษตรต่างๆ เช่น ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ยช่วงปรับเปลี่ยน ค่าปุ๋ยคอก และ
น้ำมันเชื้อเพลิง รวมทั้งหมดเท่ากับไร่ละ 752.92 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.59 ของต้นทุนทั้งหมด ต้นทุนผันแปร
อีกประเภทหนึ่ง คือ ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์เกษตรต่างๆ เฉลี่ยไร่ละ 292.45 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 6.06 ของ
ต้นทุนทั้งหมด

สำหรับต้นทุนคงที่ประกอบด้วย ค่าใช้ที่ดิน ค่าภาษีที่ดิน และค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์ต่างๆ รวมไร่ละ
983.08 บาท คิดเป็นร้อยละ 20.36 ของต้นทุนทั้งหมดโดยเป็นค่าเสื่อมราคามากที่สุดเท่ากับไร่ละ 759.08 บาท
หรือคิดเป็นร้อยละ 15.72 ของต้นทุนทั้งหมด (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 ต้นทุนและผลตอบแทนที่ชาวนาได้รับจากการปลูกข้าวนาปีหอมมะลิอินทรีย์และหอมมะลิปรับเปลี่ยน ใน จังหวัดอำนาจเจริญ ปีเพาะปลูก 2556

(หน่วย : บาท/ไร่)

รายการ	อินทรีย์				ช่วงปรับเปลี่ยน			
	เป็น	ไม่เป็น	รวม	ร้อยละ	เป็น	ไม่เป็น	รวม	ร้อยละ
	เงินสด	เงินสด			เงินสด	เงินสด		
ต้นทุนผันแปร	990.64	2,124.33	3,114.97	78.76	1,367.02	2,477.93	3,844.95	79.64
1) ค่าแรงงาน	554.92	1,402.62	1,957.54	49.50	743.39	2,056.15	2,799.54	57.99
ไถเตรียมแปลงเพาะกล้า	19.35	10.28	29.63	0.75	59.68	-	59.68	1.24
เตรียมแปลงนา เฝ้าฟาง	24.56	17.65	42.21	1.07	177.02	46.45	223.47	4.63
ไถกลบฟาง	44.37	31.63	76.00	1.92	50.40	-	50.40	1.04
หว่านเมล็ดพันธุ์	2.27	22.55	24.82	0.63	15.97	29.03	45.00	0.93
หว่านเมล็ดข้าว กรณีนา หว่าน	3.00	10.01	13.01	0.33	-	16.94	16.94	0.35
ถอนกล้า	77.41	162.95	240.36	6.08	19.35	277.42	296.77	6.15
สูบน้ำเข้านา	7.61	13.23	20.84	0.53	2.42	16.94	19.36	0.40
ดำนา	94.49	461.63	556.12	14.06	56.45	837.10	893.55	18.51
ใส่ปุ๋ย	-	51.43	51.43	1.30	-	65.32	65.32	1.35
ถอนหญ้า/ฆ่าหญ้า/คุม หญ้า	1.47	99.16	100.63	2.54	-	123.39	123.39	2.56
กำจัดศัตรูข้าว	-	6.01	6.01	0.15	-	4.03	4.03	0.08
ถอนข้าวตีด	-	7.61	7.61	0.19	-	16.94	16.94	0.35
ตรวจแปลงนาเปิดปิดน้ำ เข้า	-	59.26	59.26	1.50	-	14.52	14.52	0.30
เก็บเกี่ยวและนวด	233.28	346.52	579.80	14.66	194.76	548.39	743.15	15.39
ขนไปตากและเก็บในยุ้ง ฉาง	4.14	67.26	71.40	1.81	35.48	43.55	79.03	1.64
ค่าสีข้าว	41.64	23.69	65.33	1.65	93.15	-	93.15	1.93
การขนส่ง	1.33	8.41	9.74	0.25	38.71	16.13	54.84	1.14
ค่าอาหารและเครื่องมือ	-	3.34	3.34	0.08	-	-	-	-
2) ค่าวัสดุการเกษตร	287.81	721.71	1,009.52	25.53	542.03	210.89	752.92	15.59
ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ	10.29	74.84	85.13	2.15	182.66	182.66	182.66	3.78
ค่าปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15	-	-	-	-	74.11	-	74.11	1.53
ค่าปุ๋ยเคมีสูตร 16-16-18	-	-	-	-	153.31	-	153.31	3.18

ตารางที่ 14 (ต่อ)

(หน่วย : บาท/ไร่)

รายการ	อินทรีย์				ช่วงปรับเปลี่ยน			
	เป็น	ไม่เป็น	รวม	ร้อยละ	เป็น	ไม่เป็น	รวม	ร้อยละ
	เงินสด	เงินสด			เงินสด	เงินสด		
ค่าปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0	-	-	-	-	34.84	-	34.84	0.72
ค่าปุ๋ยเคมีสูตร ไคโดซาน	-	-	-	-	54.84	-	54.84	1.14
ค่าปุ๋ยพืชสด	2.34	16.78	19.12	0.48	-	-	-	-
ค่าปุ๋ยคอก	48.04	343.58	391.63	9.90	34.27	-	34.27	0.71
ค่าปุ๋ยหมัก	6.61	165.62	172.23	4.35	-	-	-	-
ค่าปุ๋ยชีวภาพ	102.14	110.81	212.95	5.38	36.67	28.23	64.60	1.34
ค่าน้ำหมักชีวภาพ	42.71	10.08	52.78	1.33	-	-	-	-
ค่าถอนหญ้า/ฆ่าหญ้า	-	-	-	-	2.42	-	2.42	0.05
ค่าการจัดการกับศัตรูข้าว	1.20	-	1.20	0.03	5.73	-	5.73	0.12
ค่าซื้ออุปกรณ์สิ้นเปลืองใน การทำงานที่มีอายุใช้งาน ไม่เกิน 1 ปี	3.74	-	3.74	0.09	-	-	-	-
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	70.74	-	70.74	1.79	146.14	-	146.14	3.03
3) ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์ การเกษตร	147.91	-	147.91	3.74	292.49	-	292.49	6.06
ต้นทุนคงที่	2.00	837.85	839.85	21.24	2.00	981.08	983.08	20.36
ค่าใช้ที่ดิน	-	222.00	222.00	5.61	-	222.00	222.00	4.60
ค่าภาษีที่ดิน	2.00	-	-	.05	2.00	-	2.00	0.04
ค่าเสื่อมอุปกรณ์ การเกษตร	-	615.85	615.85	15.57	-	759.08	759.08	15.72
รวมต้นทุนทั้งหมด	992.64	2,962.18	3,954.82	100.00	1,369.02	3,459.01	4,828.03	100.00

ผลตอบแทนจากการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์

การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์จะวัดผลตอบแทน เป็นต่อไร่โดยประกอบด้วยผลผลิตต่อไร่ รายได้ทั้งหมดต่อไร่ รายสุทธิต่อไร่ กำไรต่อไร่ และผลตอบแทนเหนือต้นทุนทั้งหมด นอกจากนี้จะวิเคราะห์ ผลผลิตค้ำคูณ และราคาค้ำคูณ โดยมีวิธีการคำนวณตามภาคผนวกที่ 9

1. ผลผลิตต่อไร่

จากการสำรวจพบว่าในปี 2556 ชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ได้ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 353.22 กิโลกรัม โดยส่วนใหญ่ชาวนาได้ผลผลิตอยู่ในช่วงระหว่าง 300-399 กิโลกรัม มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.15 ของชาวนาผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ทั้งหมด โดยมีผู้ได้ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยต่อไร่ต่ำที่สุดและสูงสุดเท่ากับ 136.36 และ 900 กิโลกรัมตามลำดับ (ตารางที่ 15)

สำหรับผู้ปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยน ในปี 2556 ได้ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ยต่อไร่ทั้งหมด เท่ากับ 345.74 กิโลกรัม โดยได้ผลผลิตต่อไร่ในช่วง 400-499 กิโลกรัม มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.44 ของผู้ปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยนทั้งหมด โดยมีผู้ได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำสุดเท่ากับ 200 กิโลกรัมต่อไร่ และสูงสุดเท่ากับ 790 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 ผลผลิตข้าวเปลือกหอมมะลิ โดยเฉลี่ยต่อไร่ ในปี 2556 ของชาวนาในจังหวัดอำนาจเจริญ

ผลผลิตต่อไร่ (กก.)	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน	
	ราย	%	ราย	%
ชาวนา	41	100.00	9	100.00
100-199	2	4.88	0	0
200-299	7	17.07	3	33.33
300-399	14	34.15	0	0
400-499	10	24.39	4	44.44
500-599	4	9.76	1	11.11
600-699	2	4.88	0	0
700-799	1	2.44	1	11.11
900	1	2.44	0	0
ต่ำสุด (กก./ไร่)	136.36		200	
สูงสุด (กก./ไร่)	900.00		790	
เฉลี่ย (กก./ไร่)	353.22		345.74	

2. การกระจายผลผลิต

การกระจายผลผลิตข้าวเปลือกหอมมะลิที่ผลิตได้โดยเฉลี่ยต่อไร่ ซึ่งผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ได้ผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 353.38 กิโลกรัม จะนำไปขายในตลาดทั่วไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.74 ของผลผลิตทั้งหมด หรือเท่ากับ 253.51 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาเข้าโครงการรับจำนำร้อยละ 14.88 ของผลผลิตทั้งหมดหรือเท่ากับร้อยละ 52.58 กิโลกรัม นอกจากนี้ยังเก็บไว้บริโภค ทำพันธุ์และเลี้ยงสัตว์ เท่ากับร้อยละ 10.95 1.09 และ 1.18 ของผลผลิตทั้งหมด ตามลำดับ (ตารางที่ 16)

สำหรับผู้ปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยนในปี 2556 นำผลผลิตเข้าร่วมโครงการรับจำนำมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.51 ของผลผลิตทั้งหมด รองลงมาคือ ขยายทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 21.57 และเก็บไว้บริโภค ทำพันธุ์และเลี้ยงสัตว์ คิดเป็น ร้อยละ 13.56 3.36 และ 1.00 ของผลผลิตทั้งหมด ตามลำดับ (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 การกระจายผลผลิตข้าวเปลือกที่ผลิตได้ในปี 2556 และชาวนาในจังหวัดอำนาจเจริญ

	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน	
	กก./ไร่	%	กก./ไร่	%
ผลผลิตต่อไร่	353.38	100.00	346.53	100.00
ทำพันธุ์	3.86	1.09	11.63	3.36
บริโภค	38.72	10.95	46.98	13.56
เลี้ยงสัตว์	4.71	1.18	3.47	1.00
ขยายทั่วไป	253.51	71.74	74.75	21.57
เข้าโครงการจำนำ	52.58	14.88	209.70	60.51

3. แหล่งขายข้าวเปลือกของชาวนา

จากตารางที่ 17 ชาวนาผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในปี 2556 ขายผลผลิตข้าวเปลือกให้กับกลุ่มข้าวสังกะจรรย์มากที่สุด จำนวน 18 รายคิดเป็นร้อยละ 45.00 ของผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทั้งหมด นอกจากนี้ยังขายให้กับโรงสีในอำเภอ โรงสีในจังหวัด สมาคมเกษตรก้าวหน้า กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และมีบางส่วนเข้าโครงการรับจำนำ

ส่วนชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยน ขายให้กับโรงสีในอำเภอ 3 ราย และขายให้โรงสีในจังหวัด 4 ราย และเข้าโครงการรับจำนำ 2 ราย

ตารางที่ 17 แหล่งขายผลผลิตข้าวเปลือกหอมมะลิของชาวนาในจังหวัดอำนาจเจริญ ปีการผลิต 2556

แหล่งขาย	หอมมะลิอินทรีย์		หอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยน	
	ราย	%	ราย	%
ชาวนา	40	100.00	9	100.00
กลุ่มสังกะจรรย์	18	45.00	-	-
โรงสีในอำเภอ	5	12.5	3	33.33
โรงสีในจังหวัด	3	7.5	4	44.44
กลุ่มเกษตรกร	4	10.00	-	-
พ่อค้า	5	12.50		
สมาคมเกษตรก้าวหน้า	3	7.50	-	-
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	1	2.50	-	-
จำนำ	1	2.50	2	22.22

4. ราคาข้าวเปลือกที่ขายได้

ราคาข้าวเปลือกหอมมะลินทรีย์ที่ชาวนาขายได้ โดยเฉลี่ยในปี 2556 เท่ากับกิโลกรัมละ 19.51 บาท โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ขายได้ในราคา กิโลกรัมละ 20 บาท มากที่สุด เท่ากับ 32 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 80 ของชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ โดยมีชาวนาขายได้ราคาต่ำสุดเท่ากับ 13.75 บาทต่อกิโลกรัม และขายได้ราคาสูงสุดเท่ากับกิโลกรัมละ 21 บาท (ตารางที่ 18)

ส่วนราคาข้าวเปลือกหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยนชาวนาขายได้ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 18.77 บาท ต่ำกว่าข้าวเปลือกหอมมะลินทรีย์เพียงกิโลกรัมละ 0.74 บาทเท่านั้น โดยชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยนขายได้ราคาต่ำสุดเท่ากับกิโลกรัมละ 13.33 บาท และขายได้ราคาสูงสุดเท่ากับ 20.44 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 ราคาข้าวเปลือกหอมมะลิที่ขายได้โดยเฉลี่ยต่อกิโลกรัม ปี 2556 ในจังหวัดอำนาจเจริญ

ช่วงราคา (บาท/กก.)	หอมมะลินทรีย์		หอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยน	
	ราย	%	ราย	%
จำนวนเกษตรกร	40	100.00	9	100.00
10-15.99	3	7.50	2	22.22
16-19.99	3	7.50	3	33.33
20	32	80.00	3	33.33
>20	2	5.00	1	11.11
ต่ำสุด (บาท/กก.)	13.75		13.33	
สูงสุด (บาท/กก.)	21		20.44	
เฉลี่ย (บาท/กก.)	18.36		17.27	

5. กำไรจากการผลิตข้าวหอมมะลิ

ผลตอบแทนจากการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์และข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยน โดยเฉลี่ยต่อไร่ ปีการผลิต 2556 ดังตารางที่ 19 โดยชาวนาผู้ปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์ได้ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 353.38 กิโลกรัม ขายได้ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 18.36 บาท ได้รายได้ไร่ละ 6,488.06 บาท ได้รายได้สุทธิ 3,373.09 บาท (หักค่าใช้จ่ายเฉพาะต้นทุนผันแปร) โดยได้กำไรไร่ละ 2,533.24 บาท และถ้าหากพิจารณาเฉพาะต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมดเท่านั้น ชาวนาก็จะได้ผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมดเท่ากับไร่ละ 5,495.42 บาท

สำหรับชาวนาผู้ปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยนในปี 2556 ได้ผลผลิตเฉลี่ยเท่ากับไร่ละ 346.53 กิโลกรัม ขายได้ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 17.27 บาท ได้รายได้ทั้งหมดไร่ละ 5,984.57 บาท ได้รายได้สุทธิเท่ากับไร่ละ 2,139.62 และได้กำไรไร่ละ 1,156.54 บาท และมีผลตอบแทนเหลือต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมดเท่ากับไร่ละ 4,615.55

จะเห็นได้ว่าการปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยนให้ผลตอบแทนที่ต่ำกว่าการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทั้งในด้านผลผลิตต่อไร่และกำไรต่อไร่

6. ต้นทุนเฉลี่ยต่อกิโลกรัม

อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาถึงต้นทุนและกำไรโดยเฉลี่ยต่อกิโลกรัมของผลผลิตที่ผลิตได้ของชาวนาแต่ละรายแล้วพบว่าส่วนใหญ่มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อกิโลกรัมดังภาคผนวกที่ 3 มีความแตกต่างกันมาก ซึ่งขึ้นอยู่กับต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ที่ผลิตได้ บางคนมีต้นทุนคงที่มากเนื่องจากมีอุปกรณ์การเกษตรมากมีราคาแพงแต่เนื่องจากการผลิตมีน้อยทำให้ต้นทุนคงที่เฉลี่ยต่อไร่สูง และหากได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำอีกก็จะยิ่งทำให้ต้นทุนต่อกิโลกรัมสูงและถ้าขายได้ราคาต่ำอีกด้วยก็จะทำให้ขาดทุนหรือได้กำไรน้อยจากตารางที่ 20 จะเห็นว่าชาวนาส่วนใหญ่ที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อกิโลกรัมน้อยกว่าหรือเท่ากับ 7.00 บาทมากที่สุดเท่ากับร้อยละ 21.95 ของชาวนาผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทั้งหมด มารองลงมาอยู่ในช่วง 7.01 ถึง 9.00 บาท มากที่สุดเท่ากับร้อยละ 19.51 โดยมีต้นทุนต่ำที่สุดเท่ากับ 2.92 บาทต่อกิโลกรัม และสูงสุดเท่ากับ 27.55 บาทต่อกิโลกรัม หรือมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยทั้งหมดเท่ากับ 11.20 บาทต่อกิโลกรัม

สำหรับชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยนในปี 2556 มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับกิโลกรัมละ 13.93 บาทซึ่งสูงกว่ากรณีปลูกข้าวอินทรีย์ โดยส่วนใหญ่มีต้นทุนอยู่ในช่วงมากกว่า 11.01 ถึง 13.00 บาทมากที่สุดเท่ากับร้อยละ 33.33 ของชาวนาผู้ข้าวแบบช่วงปรับเปลี่ยนทั้งหมดรองลงมาร้อยละ 22.22 มีต้นทุนอยู่ระหว่าง 9.01 ถึง 11.00 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีต้นทุนต่อกิโลกรัมต่ำสุดและสูงสุดเท่ากับ 7.98 และ 27.77 บาท

7. กำไรต่อกิโลกรัม

ชาวนาผู้ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในปี 2556 จำนวน 41 รายขาดทุน 3 รายโดยขาดทุนระหว่างกิโลกรัมละ 0.72 ถึง 7.55 บาท มีชาวนาได้กำไร 38 รายคิดเป็นร้อยละ 92.68 โดยได้กำไรระหว่างกิโลกรัมละ 7.01 ถึง 10.00 บาทมากที่สุดเท่ากับ 26.32 ของผู้ได้กำไรทั้งหมด โดยได้กำไรต่ำสุดและสูงสุดเท่ากับกิโลกรัมละ 1.73 และ 17.08 บาท

สำหรับชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิแบบช่วงปรับเปลี่ยน จำนวน 9 รายขาดทุน 2 ราย โดยขาดทุนเท่ากับ 5.96 และ 7.77 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนชาวนาที่ได้กำไร 7 ราย โดยได้กำไรระหว่างกิโลกรัมละ 7.01 ถึง 10.00 บาทมากที่สุดเท่ากับร้อยละ 42.86 ของชาวนาที่ได้กำไร กำไรต่ำสุดและสูงสุดเท่ากับ 1.15 และ 10.95 บาท (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 19 ผลตอบแทนโดยเฉลี่ยต่อไร่ที่ชาวนาได้รับจากการปลูกข้าวนาปีหอมมะลินิธิ์และหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยน ในจังหวัดอำนาจเจริญ ปีเพาะปลูก 2556

รายการ	อินทรี	ช่วงปรับเปลี่ยน
	บาท/ไร่	บาท/ไร่
• ต้นทุนทั้งหมด	3,954.82	4,828.03
1.1 ต้นทุนผันแปร	3,114.97	3,844.95
1.2 ต้นทุนคงที่	839.85	983.08
• ต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด	992.64	1,369.02
• ผลผลิตต่อไร่ (กก.)	353.38	346.53
• ราคาที่ขายได้	18.36	17.27
• รายได้	6,488.06	5,984.57
• รายได้สุทธิ	3,373.09	2,139.62
• กำไร	2,533.24	1,156.54
• ผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด	5,495.42	4,615.55
• ผลผลิตค้ำทุน (กก./ไร่)	215.40	279.56
• ราคาค้ำทุน	11.19	13.93

ตารางที่ 20 ต้นทุนเฉลี่ยต่อผลผลิตหนึ่งกิโลกรัมของการผลิตข้าวหอมมะลิ ปีการผลิต 2556 ของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ

ต้นทุน (บาท/กก.)	อินทรี		ช่วงปรับเปลี่ยน	
	ราย	%	ราย	%
จำนวนชาวนา	41	100	9	100
≤ 7	9	21.95	0	0.00
7.01-9.00	8	19.51	2	22.22
9.01-11.00	6	14.63	1	11.11
11.01-13.00	7	17.07	3	33.33
13.01-15.00	3	7.32	1	11.11
15.01-17.00	3	7.32	0	0.00
17.01-19.00	3	7.32	0	0.00
19.01-21.00	1	2.44	0	0.00
>21	1	2.44	1	22.22
ต่ำสุด	2.92		7.98	
สูงสุด	27.55		27.77	
เฉลี่ย	11.19		13.93	

ตารางที่ 21 กำไรเฉลี่ยต่อผลผลิตหนึ่งกิโลกรัมของการผลิตข้าวหอมมะลิ ปีการผลิต 2556 ของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ

กำไร (บาท/กก.)	อินทรีย์		ช่วงปรับเปลี่ยน	
	ราย	%	ราย	%
จำนวนชาวนา	41	100	9	100
ขาดทุน	3	7.32	2	22.22
กำไร	38	92.68	7	77.78
ขาดทุน	3	100	2	100
≤ 1	1	33.33	0	0.00
1.01 – 3.00	0	0.00	0	0.00
3.01 – 6.00	1	33.33	1	50.00
6.01 – 9.00	1	33.33	1	50.00
ได้กำไร	38	100	7	100.00
1.00 – 5.00	5	13.16	1	14.29
5.01 – 7.00	6	15.78	2	28.58
7.01 – 10.00	10	26.32	3	42.86
10.01 – 12.00	7	18.42	1	14.29
12.01 – 14.00	6	15.78	0	0.00
14.01 – 16.00	3	7.89	0	0.00
16.01 – 18.00	1	2.63	0	0.00
ต่ำสุด	1.73		1.15	
สูงสุด	17.08		10.95	
เฉลี่ย	7.17		3.34	

การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน

เมื่อวิเคราะห์ถึงผลผลิตคุ้มทุนกิโลกรัมต่อไร่ และราคาคุ้มทุนบาทต่อกิโลกรัมแล้วจะเห็นได้ว่าการปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์มีผลผลิตต่อไร่คุ้มทุนเท่ากับ 215.40กิโลกรัม และราคาคุ้มทุนเท่ากับ 11.19 บาทต่อกิโลกรัมซึ่งต่ำกว่าการปลูกข้าวหอมมะลิช่วงปรับเปลี่ยนซึ่งมีผลผลิตคุ้มทุนต่อไร่และราคาคุ้มทุนบาทต่อกิโลกรัม เท่ากับ 279.56 กิโลกรัมต่อไร่และ 13.93 บาทต่อกิโลกรัมตามลำดับ (ตารางที่ 18) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการปลูกข้าวหอมมะลินทรีย์มีความเสี่ยงต่อการขาดทุนต่ำกว่าการปลูกข้าวหอมมะลิแบบช่วงปรับเปลี่ยน

การนำข้อมูลกลับสู่ชาวนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนผลตอบแทนของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการเหล่านี้ (ภาคผนวกที่ 6) ที่ม วิจัยได้นำกลับไปวิเคราะห์ให้ชาวนาแต่ละคนรับทราบในการจัดเวทีเสวนาครั้งที่2 เมื่อ 4 มิถุนายน 2557ใน ห้องที่อานาจเจริญ เพื่อให้ชาวนาวิเคราะห์ตัวเองถึงการใช้จ่ายต่างๆในการทำนาและมีความคิดจะลดต้นทุน อย่งไรพบว่าชาวนาส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจต้นทุนทราบเพียงว่าในหนึ่งใช้เงินไปเท่าไร และได้มีการจัดอบรม เชิงปฏิบัติการในการคำนวณต้นทุนและผลตอบแทนจากการทำนาที่สถาบันวิชาการสหกรณ์แก่ผู้นำชาวนาที่ เข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้จำนวน 24 คนเมื่อวันที่ 17 ถึง 18 ตุลาคม 2557 ดังภาคผนวกที่ และได้ อธิบายให้ชาวทราบถึงวิธีการการคิดต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ต่อกิโลกรัมทั้งที่เป็นตัวเงินคือปัจจัยที่เกษตรกรชาวนา ต้องซื้อมาใช้หรือจ้างหรือเช่าจริงๆ ส่วนต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงินคือต้นทุนที่ชาวนาไม่ได้จ่ายจริงเกิดจากการใช้จ่าย ของตัวเองเช่น เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตเอง แรงงานในครอบครัว อุปกรณ์เครื่องทุ่นแรงการเกษตรที่เป็นของตัวเอง ต้องคิดค่าเสื่อมราคาหรือที่นาของตัวเองก็คิดค่าใช้ที่ดินคิดประเมินจากค่าเช่าจริงในท้องที่ เพื่อให้ชาวนา ตระหนักถึงการลดต้นทุนการผลิตอย่างน้อยพยายามทำปุ๋ยใช้เองอย่างลดรายจ่ายที่เป็นเงินสด ต้องมีการ รวมกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ผลิตเมล็ดพันธุ์ดี รวมกลุ่มซื้อเพื่อให้ราคาถูกลง รวมกลุ่มขายเพื่อให้ ราคาลดลง ผู้นำชาวนาที่เข้าอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติในครั้งนี้จะกลับไปถ่ายทอดพูดคุยกับสมาชิกกลุ่มถึงแนวทางลด ต้นทุนที่ถูกต้องพยายามทำนาให้มีรายได้เหลือมากที่สุดไม่ใช่กำไรสูงสุดหรือให้ได้ผลผลิตสูงสุด เพราะอาจจะ ประสพกับการขาดทุน

การวิเคราะห์ผลผลิตคุ้มทุนจะช่วยในการตัดสินใจเพิ่มผลผลิตต่อไร่ถ้าหากทราบต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ และทราบราคาที่ขายได้ถ้าหากเกษตรกรรายใดมีผลผลิตคุ้มทุนต่อไร่ที่ต่ำแสดงว่ามีความเสี่ยงต่ำที่จะขาดทุน หมายความว่าชาวนาคณนี้มีต้นทุนต่อไร่ที่ต่ำหรือขายได้ราคาสูง ในขณะที่เดียวกันถ้าหากชาวนามีราคาคุ้มทุน ที่ต่ำก็แสดงว่าชาวนาผู้นั้นมีต้นทุนต่อไร่ต่ำหรือมีผลผลิตต่อไร่ที่สูงโอกาสที่ชาวนาคณนี้จะขาดทุนจะมีน้อยกว่า ชาวนาที่มีราคาคุ้มทุนที่สูงเพราะต้องขายได้ราคาสูงเท่านั้นจึงจะไม่ขาดทุน

การที่เกษตรกรชาวนาทราบราคาคุ้มทุนทำให้การตัดสินใจขายในราคาที่ไม่ขาดทุนได้ถ้าหากต่อรองราคาได้ อย่างต่ำที่สุดจะต้องขายในราคาที่คุ้มทุน

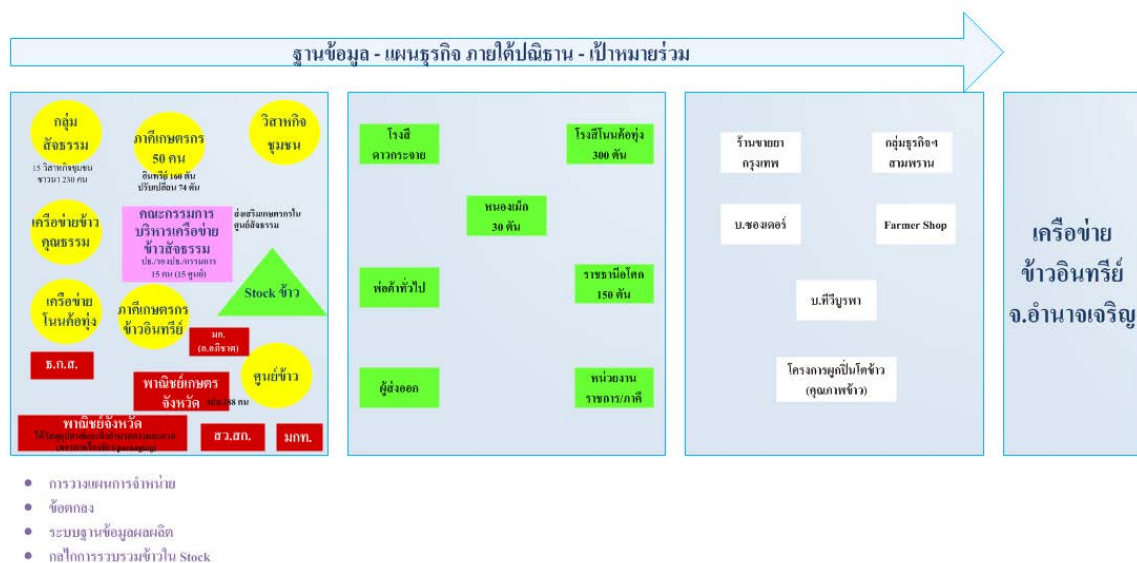
บทที่ 5

ผลการจัดทำแผนธุรกิจของเครือข่ายวิสาหกิจชาวนาอำนาจเจริญ

แผนธุรกิจขายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของกลุ่มชาวนาผู้ผลิตรายย่อยที่เข้าร่วมโครงการวิจัยได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างนักวิจัยหัวหน้าชุดโครงการวิจัยกับชาวนาผู้นำกลุ่มต่างๆเมื่อวันที่18 ตุลาคม 2557 (ภาคผนวกที่ 11)สมาชิกชาวนาที่ร่วมโครงการวิจัยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกเครือข่ายข้าวสังฆกรรมอำนาจเจริญ เฉพาะกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการวิจัยจะชี้ชื่อของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชาวนาอำนาจเจริญและได้อาศัยรูปแบบ และเครือข่ายของกลุ่มข้าวสังฆกรรมเป็นหลักในการจัดทำแผนธุรกิจในครั้งนี้

แผนธุรกิจขายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของกลุ่ม

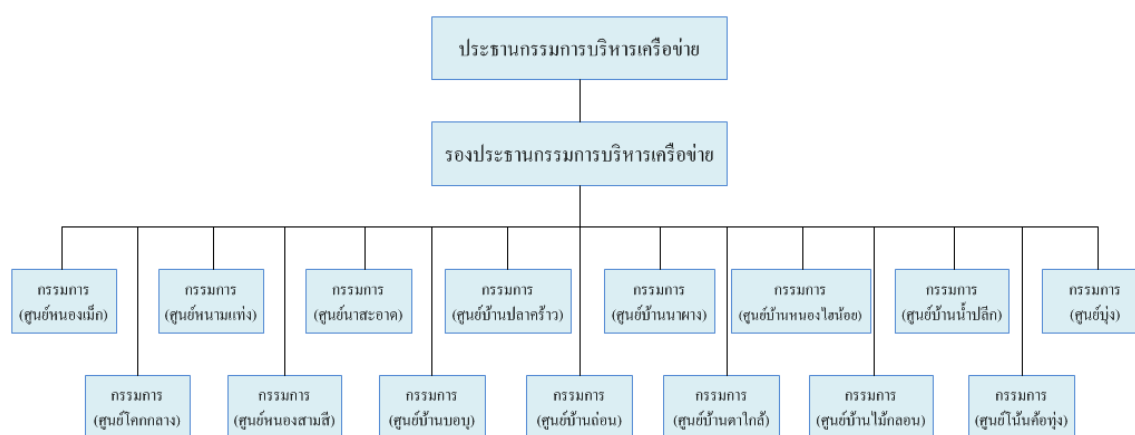
การทำธุรกิจข้าวของของกลุ่มจำเป็นต้องมีแผนธุรกิจทั้งแผนการบริหารจัดการ แผนการจัดหาข้าวเปลือกมาแปรรูป และแผนการตลาด เนื่องจากในปัจจุบันมีผู้ผลิตจำนวนมากทั้งในรูปของบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ มีความหลากหลายในตัวผลิตภัณฑ์มาก จึงได้มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติขึ้นเพื่อจัดทำแผนให้กับกลุ่มนี้ โดยทีมวิจัยทั้งในส่วนกลางและในพื้นที่ ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์และเกษตรกรชาวนาตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวสังฆกรรมอำนาจเจริญร่วมประชุมหารือทำแผนธุรกิจที่สถาบันวิชาการสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงาน ผลจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนในวันแรก (17 ตุลาคม 2557) ทำให้พบประเด็นปัญหาที่ต้องหาวิธีแก้ไขเนื่องจากมีชาวนาต้องการขายข้าวเปลือกให้กับโรงจำนวนมากสืบเนื่องจากไม่มีโครงการรับจำนำข้าวทำให้ชาวนาจำนวนหนึ่งกลับมาขายให้กับกลุ่มอีกจึงได้จัดเวทีทำแผนธุรกิจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในวันที่สอง(18 ตุลาคม2557) เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ (รูปที่ 3)

รูปที่ 3 การวิเคราะห์โซ่คุณค่าเครือข่ายข้าวสังฆกรรม จ.อำนาจเจริญ

1. ต้นน้ำ

จากรูปที่ 1 ต้นน้ำของ เครือข่ายข้าวสัจธรรม ปัจจุบันมีชาวนาเป็นสมาชิกจำนวน 288 คน ประกอบด้วย กลุ่มสัจธรรม 15 ศูนย์ที่มาจาก 15 วิสาหกิจชุมชน มีชาวนาเป็นสมาชิกจำนวน 238 คน มีภาคีเกษตรกร จำนวน 50 คน ที่เข้าร่วมโครงการวิจัยการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์ที่ผลิตโดยเกษตรกรรายย่อย มีผลผลิตข้าวอินทรีย์ จำนวน 160 ตัน ข้าวที่อยู่ระหว่างปรับเปลี่ยนอีก 74 ตัน บริหารงานโดยคณะกรรมการบริหารเครือข่ายข้าวสัจธรรม จำนวน 15 คนประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการบริหารเครือข่ายฯ (คุณจำปา สุวไกร) รองประธานคณะกรรมการบริหารเครือข่ายฯ (พ่อวินิจ สมาจันทร์) และมีกรรมการที่มาจาก ผอ.ศูนย์วิสาหกิจทั้ง 15 แห่ง (รูปที่ 4)

รูปที่ 4 โครงสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จ.อำนาจเจริญ

คณะกรรมการ มีหน้าที่ ส่งเสริมเกษตรกร ดูแลสมาชิกในศูนย์ของตนเอง ให้ความรู้สมาชิกตามมาตรฐาน IFOAM มีหน่วยงานที่สนับสนุน ได้แก่ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ดูแลเรื่องการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์พาณิชย์จังหวัด ให้วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างคุณค่า (เครื่องจักร/Packaging/ตลาด)พาณิชย์เกษตรจังหวัด ให้งบประมาณสำหรับเกษตรกร 288 คน เพื่อยกระดับการส่งเสริมอินทรีย์ให้ได้รับการรับรอง จำนวน 600,000 บาท และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สนับสนุนเรื่องพันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่และกรรมการเครือข่ายฯ ทำหน้าที่หาตลาดและเครือข่าย จึงทำให้ในฤดูกาลที่ผ่านมามีตลาดแน่นอน ผลผลิต 150 ตันข้าวเปลือก จำหน่ายได้ในราคา 20 บาท/กิโลกรัม แต่สำหรับปีนี้ยังไม่มีตลาดแน่นอน

2. กลางน้ำ

กลางน้ำของเครือข่าย มีการแปรรูปที่โรงสีโนนค้อทุ่ง จำนวน 300 ตัน หนองเม็ก 30 ตัน ราชธานี อโคก 150 ตัน พ่อดำทั่วไป ผู้ส่งออก หน่วยงานราชการและภาคีอื่น

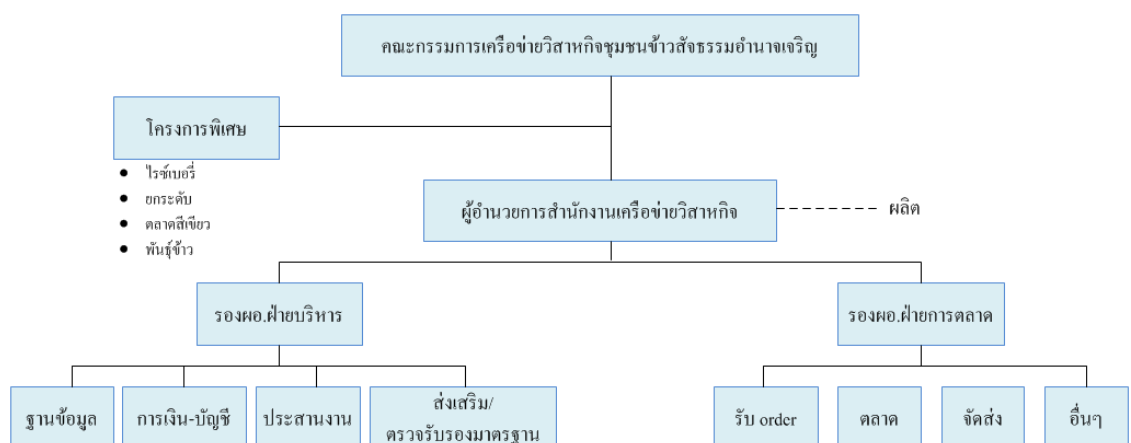
3. ปลายน้ำ

ปลายน้ำของเครือข่าย จำหน่ายข้าวสารให้กับร้านขายยากรุงเทพฯ กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน Farmer Shop บ.ทีวีบุรพา บ.ซองเดอร์ และโครงการผูกปิ่นโตข้าวซึ่งเป็นการจำหน่ายข้าวผ่านเว็บเพจ ซึ่ง รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ได้ตั้งข้อสังเกตว่า จะมีความเสี่ยงในอนาคตหรือไม่ เนื่องจากไม่มีเจ้าภาพที่แน่นอน

กระบวนการ QC ที่โรงสีโนนค้อทุ่ง มีการรวบรวมเพื่อจัดทำฐานข้อมูล มีการเก็บรักษา ดูแลคุณภาพ ซึ่งข้าวทุกกองจะมีการคัดข้าวหักออกก่อน มีการเขียนชื่อเจ้าของข้าวและจำนวนไว้ข้างกระสอบและขึ้นกระดานไว้หลังจากนั้นทำการแปรรูป บรรจุหีบห่อ และรับ Order แล้วจัดส่ง มีระบบเก็บเงิน ทำบัญชี และมีการจัดสรรทุกสิ้นปีส่วนแผนในปีหน้าทางเครือข่ายจะมีการรับรองโรงสี

ดังนั้นการวางแผนธุรกิจต้องมีการวางระบบก่อน โดยการจัดทำระบบฐานข้อมูล ต้องวางตำแหน่งคนรับข้าว นอกจากนั้นต้องมีการตรวจคุณภาพ ต้องมีชื่อคนที่มาขาย จำนวนข้าว วัน เดือน ปี ที่รับ มีบัญชีควบคุมปริมาณข้าวเข้าออกจากสต็อกเมื่อมีการนำออกจาก Stock ต้องทราบที่ข้าวไปอยู่ตรงไหน เอาไปจากตรงไหน จำนวนเท่าไร ต้องสามารถตรวจสอบได้ อาจใช้เป็นโปรแกรม Excel แล้วต้องมีรายละเอียดหลักฐานคืนให้สมาชิกกลับไปต้องมีตัวเลขที่ตรงกันมีบัญชีทรัพย์สินใน Stock ต้องมีการวางระเบียบปฏิบัติในการรับซื้อข้าวจากสมาชิกเข้าโรงสี การจัดทำทะเบียนข้าวที่รับซื้อเข้าโครงการใน Stock เป็นฐานข้อมูลซึ่งต้องตรงกันระหว่างคนรับข้าว กับเจ้าหน้าที่คุม Stock และเป็นคนละคนกับคนที่ทำบัญชี ต้องมีการปิดบ ต้องมีระบบที่ดี มีการออกแบบแผนธุรกิจ ซึ่งในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ทางสถาบันฯจะสนับสนุนแต่เราต้องมาวิเคราะห์ตนเองก่อนว่าตอนนี้เรายังไม่มีเครื่องมือ ยังไม่มีระบบ เราต้องเติมพลัง แนะนำชาวบ้านให้รู้จักการเก็บที่ดี รู้จักดูแล ให้มีสินทรัพย์ที่ดี หน้าที่ของคณะกรรมการที่เป็นหน้าที่หลักคือ ประสานให้ขายได้เร็วและได้ราคา ต้องรู้ก่อนว่าเรามีข้าวเท่าไร และจะเก็บรักษาอย่างไรต้องมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตามโครงสร้าง

1. โครงสร้างเครือข่ายข้าวสังฆกรรมอำนาจอเจริญ

รูปที่ 5 โครงสร้างเครือข่ายข้าวสังฆกรรม จ.อำนาจอเจริญ

คณะกรรมการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์ธรรมดาอำเภอเจริญ จากรูปที่ 5 ประกอบด้วย ผู้อำนวยการทั้ง 15 ศูนย์ ประกอบด้วย คุณจำปา สุวะไกร ผอ.ศูนย์หนองเม็ก คุณวินิจ สุภาจันทร์ ผอ.ศูนย์โคกกลาง คุณคำโสม วงอาษา ผอ.ศูนย์หนามแท่ง คุณเสมียน ทองชัย ผอ.ศูนย์หนองสามสี คุณณัฐสุดา เมืองปาก ผอ.ศูนย์นาสะอาด คุณบุญโฮม ผอ.ศูนย์บ้านบอน คุณจรัสศรี ผอ.ศูนย์บ้านปลาค้าว คุณหนูเวียง ผอ.ศูนย์บ้านถ่อน คุณธีรวัฒน์ ผอ.ศูนย์บ้านนาผาง คุณวันนา ผอ.ศูนย์บ้านตาใกล้ คุณอัมพร บุญมาก ผอ.ศูนย์บ้านหนองไฮน้อย คุณสงคร โสมรักษ์ ผอ.ศูนย์บ้านไม้กลอน คุณอิสรา แก้วดี ผอ.ศูนย์บ้านน้ำปลีก คุณประมวล ชันเพชร ผอ.ศูนย์โนนค้อทุ่ง และคุณลำพูน ชันทอง ผอ.ศูนย์ป่ง ซึ่งคณะกรรมการทั้ง 15 คน มีหน้าที่รับนโยบายจากพาณิชย์จังหวัดและพาณิชย์เกษตรจังหวัด ประสานงานกับแต่ละกลุ่มผู้อำนวยการสำนักงานเครือข่ายวิสาหกิจ (คุณอดุลย์ โคลนพันธ์) ดูแลเรื่องการผลิต รองผอ.ฝ่ายบริหาร (คุณลำพูน ชันทอง) ดูแลเรื่องเอกสารฐานข้อมูล ประสานงาน การเงินการบัญชีการส่งเสริมและตรวจรับรองมาตรฐาน รองผอ.ฝ่ายการตลาด (คุณหน้อย) ดูแลเรื่องการรับ order การตลาด การจัดส่ง และอื่น ๆ ทั้งนี้ รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท แนะนำให้คณะกรรมการทั้งหมดร่วมประชุมและยกวาระระเบียบว่าด้วยการหาตลาด การรับซื้อข้าวในปีเพาะปลูก โดยระบุรายละเอียดของช่วงเวลาในการรับซื้อ การกำหนดราคาเบื้องต้นที่เป็นราคาตลาด ที่เห็นชอบโดยคณะกรรมการทั้ง 15 คนและนำแผนธุรกิจเข้าที่ประชุมหรืออาจเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ เพื่อให้ข้าวมีคุณภาพหน้าที่ของคณะกรรมการ ในการทำแผนธุรกิจ คือเจรจาต่อรองให้ขายผลผลิตให้ได้ราคาที่ดีที่สุด โดยเน้นการส่งเสริมการเก็บรักษาข้าวให้มีมาตรฐาน การแปรรูป ทำ Packaging จัดทำแบรนด์และหาตลาดเฉพาะ

2. แผนธุรกิจที่ต้องดำเนินการ

แผนธุรกิจ ดังนี้

- 1.แผนส่งเสริมการเก็บรักษาข้าวไว้ในยุ้งฉาง
- 2.แผนหาตลาดข้าวเปลือก
- 3.แผนสร้างแบรนด์ข้าวสารคุณภาพ
- 4.สรุปประเมินผลคณะกรรมการเครือข่ายฯ เรื่องสถานการณ์และความต้องการของสมาชิกรวมถึงสิ่งที่เครือข่ายอยากได้รับการสนับสนุน หรือมีปัญหาอุปสรรคอะไร หากเราสามารถทำตามแผนธุรกิจนี้ได้ เราก็จะเข้มแข็ง สามารถลดต้นทุน ผลผลิตมีคุณภาพ

กรอบการบริหารเครือข่ายสังข์ธรรมดาอำเภอเจริญ

กรอบการบริหารเครือข่ายสังข์ธรรมดาอำเภอเจริญ ประกอบด้วย (รูปที่ 6)

- 1 ต้องมีstory เครือข่ายข้าวสังข์ธรรมดาอำเภอเจริญ เพื่อสร้างจุดขายโดยได้มอบหมายคุณอดุลย์ โคลนพันธ์ และคุณลำพูน ชันทองเป็นผู้รับผิดชอบเขียน story

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์ธรรมดา จังหวัดอำนาจเจริญ เกิดจากการรวมตัวผู้ทำอินทรีย์ในจังหวัดอำนาจเจริญที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มในพื้นที่ต่างๆ ตามอำเภอ ตามตำบล ซึ่งแต่ก่อนมีการรวมตัวเป็นกลุ่ม

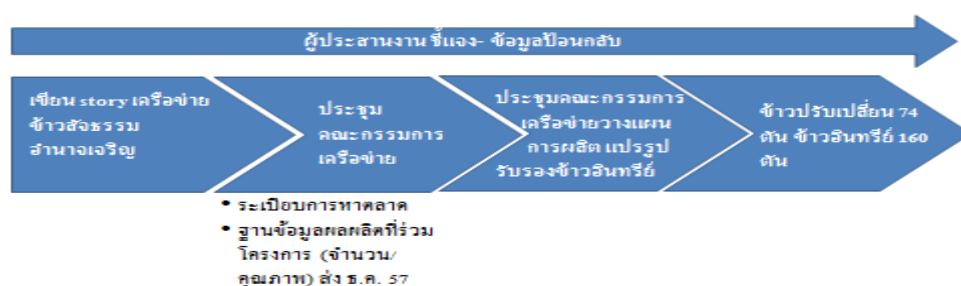
เกษตรอินทรีย์ของอาจารย์ประภาส เป็นองค์กรเอกชน ตั้งแต่ปี 2546-2547 และพาทีมงานไปอบรม แต่สุดท้ายก็โดนหลอก หลอกให้เอารายชื่อให้ แต่ก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือและไม่มีการรวมกลุ่มอะไร ตอนนั้นใช้ชื่อว่าเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ พอเราทำอินทรีย์ก็มีคนมาส่งเสริม มีคนมาสนับสนุนแต่ก็โดนหลอกทุกครั้งเรากลายเป็นเครื่องมือ สุดท้ายเลยมาคุยกันเอง หาวิธีให้เกษตรกรช่วยเหลือกันเองโดยไม่ต้องพึ่งใคร ข้าวของอำนาจเจริญมีคุณภาพดี แต่บางคนเอาไปขายที่จังหวัดอื่น กลายเป็นจังหวัดอำนาจเจริญไม่มีกลุ่มเป็นของตัวเอง โดยเฉพาะพาณิชย์จังหวัดเป็นผู้จุดประกายให้ ว่าทำไมไม่มารวมกัน เพราะข้าวของเราไปประกวดก็ได้รางวัลตลอด จึงเริ่มมีการรวมกลุ่มตั้งแต่ปี 2553

2. มีการประชุมของคณะกรรมการเครือข่าย ทั้ง 15 ศูนย์ที่เป็นแหล่งที่มาของผลผลิต สำนักงานเครือข่ายมีหน้าที่ให้ความรู้เพื่อเพิ่มคุณภาพของผลผลิตกลับมา ต้องทำกลุ่มวิสาหกิจให้เข้มแข็ง ให้เกิดเป็นนวัตกรรม ประธานกรรมการฯ สามารถเจรจาต่อรองได้ประธานแต่ละศูนย์ต้องมาร่วมระดมสมอง ออกความคิดเห็น จัดทำระเบียบการหาตลาด และจัดทำฐานข้อมูลผลผลิตที่ระบุถึงจำนวนและคุณภาพของข้าว ส่งภายในเดือนธันวาคม 2557

3. มีการประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนร่วมกัน มีแผนธุรกิจเพื่อการเจรจาต่อรอง ต้องมีข้อมูลในยุ่งฉาง ซึ่งเป็นตลาดข้าวเปลือก ส่วนตลาดข้าวสาร ให้มีประชุมคณะกรรมการเครือข่ายฯ ร่วมวางแผนการผลิต การแปรรูป การจำหน่ายข้าวอินทรีย์ที่มีการรับรองและต้องมีการทำแผนธุรกิจ

4. ผู้ประสานงานที่เป็นประธานวิสาหกิจชุมชนต้องชี้แจงเพื่อให้ได้ข้อมูลป้อนกลับจากการประชุม ข้อดีของเราคือมีนวัตกรรมเครือข่ายที่มีแผนบริหารความเสี่ยง มีคณะกรรมการเครือข่าย มีวิสาหกิจมารวมตัวเพื่อยกระดับมูลค่าเพิ่มขึ้นไปอีกระดับหนึ่งสำหรับกลุ่มที่ไม่เข้มแข็งต้องใช้นวัตกรรมเครือข่ายเข้าไปช่วยเหลือเพื่อให้เข้มแข็งขึ้น ต้องมีแผนธุรกิจให้เกษตรกร

เราต้องให้ข้อมูล ให้ความรู้ ให้ความมั่นใจ ต้องอยู่กันเป็นสังคมฐานความรู้และต้องมองระยะยาว

รูปที่ 6 กรอบการบริหารเครือข่ายสังคมอำนาจเจริญ

การวิเคราะห์ต้นทุนการตลาดเพื่อแปรรูปข้าวเปลือกหอมมะลินทรีย์ของเครือข่ายวิสาหกิจชาวนา อำนาจเจริญ

กรณีศึกษาโนนค้อทุ่ง จังหวัดอำนาจเจริญ ได้ใช้ข้อมูลจากการประชุมถอดบทเรียน เมื่อ 29 ธันวาคม 2557 (ภาคผนวกที่ 12) โดยวิเคราะห์ภายใต้สถานการณ์ทางกลุ่มรับซื้อข้าวเปลือกหอมมะลินทรีย์ที่ผ่านการรับรองแล้วจากสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการวิจัยจำนวน 46 ราย ซึ่งอยู่ใน เครือข่ายวิสาหกิจข้าว สัจธรรมอำนาจเจริญ โยทางกลุ่มได้กู้เงินตามโครงการชดเชยดอกเบี้ยให้ผู้ประกอบการค้าข้าวในการเก็บสต็อกปีการผลิต 2557/58 จำนวน 3 ล้านบาท เสียดอกเบี้ยร้อยละ 6 โดยจะรวบรวมซื้อข้าวเปลือกจำนวน 300 ตันมาเก็บสต็อกที่วิสาหกิจร่วมใจโนนค้อทุ่งเพื่อแปรรูปเป็นข้าวขาวขาว ซึ่งทางกลุ่มจะรับซื้อข้าวเปลือกหอมมะลินทรีย์ในราคา 16 บาท ที่ความชื้นไม่เกิน 15 เปอร์เซ็นต์ ตันข้าว 42 กรัม โดยหักสิ่งเจือปนร้อยละสองของน้ำหนัก และทางกลุ่มประมาณการสูญเสียไว้ที่ร้อยละ 3 ของน้ำหนักข้าวเปลือกที่ซื้อเก็บสต็อก โดยข้าวเปลือก 1 ตันสีเป็นข้าวสารตันข้าว 100 เปอร์เซ็นต์ 500 กิโลกรัม เป็นแกลบ 330 กิโลกรัม และข้าวหักอีก 70 กิโลกรัม ตามลำดับ ทางกลุ่มมีค่าใช้จ่ายในการแปรรูปข้าวเปลือกให้ได้ข้าวสารขาว 1 ตัน แบ่งเป็นค่าสี 2,000 บาท ค่าแรงงานคัดคุณภาพ 2,000 บาท และค่าแรงบรรจุถุง 1,000 บาท ค่าใช้จ่ายส่วนนี้รวมกันเท่ากับตันละ 5,000 บาท ส่วนค่าถุงขึ้นกับขนาดบรรจุ มี 3 ขนาด คือ ขนาด 1 5 และ 50 กิโลกรัม ราคาถุงใบละ 4 7 และ 10 บาทตามลำดับนอกจากนี้ยังมีค่าดอกเบี้ยเงินกู้ ค่าขนส่งและค่าการบริหารจัดการ เป็นต้นส่วนรายได้โดยได้จากการขายข้าวสารหอมมะลิขาวบรรจุถุงราคาที่ได้รับขึ้นอยู่กับแหล่งขายและวิธีการขาย นอกจากนี้ยังได้รายได้จากผลพลอยได้คือขายแกลบ รำ และข้าวหักที่หน้าโรงสีได้ราคากิโลกรัมละ 1 10 และ 10 บาทตามลำดับ

จากการวิเคราะห์คำนวณต้นทุนการตลาดของแต่ละขนาดบรรจุมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. เริ่มจากข้าวเปลือกหอมมะลิ 300 ตัน หักสิ่งเจือปนร้อยละ 2 เท่ากับ 6 ตัน

$$\text{ต้นทุนข้าวเปลือกเท่ากับ } (300-6) \times 16,000 = 4,704,000 \text{ บาท}$$

2. ข้าวเปลือก 300 ตัน สูญเสียร้อยละ 3 เท่ากับ 9 ตัน

3. เหลือข้าวเปลือกที่แปรรูปได้จริง เท่ากับ $300 - 9 = 291$ ตัน

- 3.1 เป็นต้นข้าวได้ร้อยละ 50 เท่ากับ 145.50 ตัน

- 3.2 เป็นแกลบได้ร้อยละ 33 เท่ากับ 96.03 ตัน

- 3.3 เป็นรำได้ร้อยละ 10 เท่ากับ 29.10 ตัน

- 3.4 เป็นข้าวหักร้อยละ 7 เท่ากับ 20.37 ตัน

4. รายได้จากการขายผลพลอยได้ รวม 590,730 บาท

4.1 จากแกลบ เท่ากับ $96.03 \times 1,000$ = 96,030 บาท

4.2 จากรำ เท่ากับ $29.10 \times 10,000$ = 291,000 บาท

4.3 จากข้าวหัก เท่ากับ $20.37 \times 10,000$ = 203,700 บาท

5. ต้นทุนข้าวเปลือกของข้าวสารต้นข้าว 145.5 ตันเท่ากับ $4,704,000 - 590,730 = 4,113,270$ บาท เท่ากับ ตันละ 28,269.90 หรือ เท่ากับกิโลกรัมละ 28.27 บาท

6. ค่าดอกเบียร์ร้อยละ 6 ของเงินกู้ 3 ล้านบาท เท่ากับ 180,000 บาท หรือเท่ากับ 1,237.11 บาทต่อตัน ข้าวสารหรือเท่ากับ 1.24 บาทต่อกิโลกรัมข้าวสาร

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสามารถคำนวณหาต้นทุนการตลาดของแต่ละขนาดบรรจุที่โรงสีโนนค้อทุ่งได้เพื่อใช้ในการพิจารณาตัดสินใจว่าจะขายใครและจะขายที่ไหน

ตารางที่ 22 ต้นทุนการตลาดของการแปรรูปข้าวขาวบรรจุถุงสามขนาดของกลุ่มข้าวสังข์ธรรม อำนาจเจริญ

รายการ	บาทต่อ ขนาด1 กก.	บาทขนาด 5 กก.	บาทต่อขนาด 50 กก.
1.ค่าข้าวเปลือก	28.27	141.35	1,413.50
2.ค่าสี	2.00	10.00	100.00
3.ค่าแรงงานคัดคุณภาพ	2.00	10.00	100.00
4.ค่าแรงงานบรรจุ	1.00	5.00	50.00
5.ค่าดอกเบียร์	1.24	6.20	62.00
6.ค่าถุงบรรจุ	4.00	7.00	10.00
7.รวมต้นทุนการตลาด(บาทต่อถุง)	38.51	179.55	1,735.50
8.ต้นทุนการตลาด เฉลี่ยต่อกก.	38.51	35.91	34.71
9.ราคาขาย (บาทต่อถุง)	40.00	200.00	2,000.00
10.ส่วนเหลือหรือกำไร(บาทต่อถุง)	1.49	20.45	264.60
11.ส่วนเหลือหรือกำไร(บาทต่อกก.)	1.49	4.09	5.29

จากตารางที่ 22 จะเห็นต้นทุนค่าสีสูงเนื่องจากเป็นโรงสีขนาดเล็กและต้องใช้แรงงานในการคัดคุณภาพเมล็ดเสีย บรรจุถุง โดยรวมแล้วทำให้ต้นทุนการแปรรูปสูงหรือต้นทุนการตลาดสูงบริหารจัดการให้ต้นทุนลดลงได้ ถ้ามีโอกาสขายในขนาดบรรจุที่ใหญ่ขึ้นทำให้ต้นทุนการตลาดลดลงมีส่วนเหลือมากขึ้นวิเคราะห์ในกรณีที่ขายได้ในราคาต่อกก.ที่เท่ากับราคา 40 บาทต่อกิโลวิเคราะห์ในกรณีขายให้ธกส.ที่หน้าโรงสีขนาดบรรจุสุญญากาศขนาด 1 กิโลกรัมโดยธกส.จะจ่ายทันทีกก.ละ 35 บาท และจะจ่ายให้อีก 5 บาทและจะจ่ายให้อีกกก.ละ 5 บาทเมื่อขายข้าวสารได้แล้วเดือนต่อเดือนโดยขายในราคา 60 บาทแต่ถ้าส่งซื้อผ่านไปรษณีย์ส่งอีเอ็มเอส คิดค่าส่ง 24 บาทต่อกิโลกรัม ธกส ขาย ในราคา 84 บาทต่อกิโลกรัมมีรายละเอียดดังนี้

1. ชาวนาได้ราคาจากกลุ่ม	31.36 บาท	คิดเป็นร้อยละ 37.33
2. ผู้แปรรูปได้ราคา ส่วนเพิ่ม	8.64 บาท	คิดเป็นร้อยละ 10.29
3. ค่าบริหารจัดการบรรจุโดย สกต.	10.00 บาท	คิดเป็นร้อยละ 11.90
4. ค่าคั้นชุมชนและกล่องข้าวคั่วบุญ	10.00 บาท	คิดเป็นร้อยละ 11.90
5. ค่าไปรษณีย์	24.00 บาท	คิดเป็นร้อยละ 28.57
รวม	84.00 บาท	รวม 100.00

จะเห็นว่าค่าส่งทางไปรษณีย์สูงมากคิดเป็นร้อยละ 28.57 ของราคาขายทั้งหมด

เจรจาธุรกิจขายข้าวสารบรรจุถุงให้ธกส.

ได้มีการเจรจาธุรกิจกับ ธกส. ที่สำนักงานใหญ่ โดยผู้อำนวยการสถาบันวิชาการสหกรณ์ และ ทีมวิจัย เกษตรกรผู้นำ ได้ไปนำเสนอขายข้าวสารขาวหอมมะลิอินทรีย์ จำนวน 100 ตันที่ได้จากแปรรูปให้กับผู้ช่วยผู้จัดการใหญ่ คุณ สุวนันท์ สุทธิสุวรรณ ซึ่งทาง ธกส.รับจะซื้อจำนวน 100 ตันข้าวสารขาวหอมมะลิอินทรีย์ที่ได้ผ่านการรับรองโดยขอเป็น ขนาดบรรจุถุงละหนึ่งกิโลกรัมและบรรจุแบบสุญญากาศ โดย ธกส. จะรับซื้อในราคา กิโลกรัมละ 40 บาท ณ ที่โรงสีแปรรูปของวิสาหกิจร่วมใจโนนค้อทุ่ง ซึ่งจะจ่ายเมื่อซื้อ กิโลกรัมละ 35 บาทก่อน และจะจ่ายให้อีก 5บาทต่อกิโลกรัมเมื่อ ธกส.ขายข้าวสารได้แล้วจ่ายแบบเดือนต่อเดือน เมื่อ วันที่29 ธันวาคม 2557 โดย ทีมวิจัยในพื้นที่รับจะกลับไปประชุมกับสมาชิกเครือข่ายเพื่อขอมติว่าจะขายในราคา 40 บาทต่อกิโลกรัมให้กับ ธกส หรือไม่ (ภาคผนวกที่ 13)

แผนธุรกิจของเครือข่ายวิสาหกิจชาวนาอำนาจเจริญ

ชาวนาที่เข้าร่วมในโครงการวิจัยในเรื่องนี้ได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มชื่อว่า “ เครือข่ายวิสาหกิจชาวนาอำนาจเจริญ “

และได้ร่วมกันจัดทำแผนธุรกิจในปี 2557

1.ต้นน้ำ

ชาวนาที่เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 46 ราย มีข้าวเปลือก 300 ตัน

2.กลางน้ำ

กลุ่ม รวบรวมข้าวเปลือกมาเก็บที่โรงสีโนนค้อทุ่งเพื่อสีแปรรูปโดยกู้เงินจาก ธกส. 3 ล้านบาท

3.ปลายน้ำ

3.1 เจรจายขายข้าวสารบรรจุถุง 1 กิโลกรัม ช่องทางต่างๆ ขายให้ ธกส. โครงการข้าวบัดดี้นี้ จำนวน 100 ตัน.ราคา 40 บาท

3.2 ขายให้บริษัทไร่ทองเป็นข้าวเปลือก ในราคา 18 บาท ต่อกิโลกรัม

3.3 ขายให้ราชธานีโสภเป็นข้าวเปลือกในราคา 14.50บาทต่อกิโลกรัม

3.4 เจรจายขายข้าวสารให้สหกรณ์โคนมนครปฐม เดือนละ 6 ตันต่อเดือน

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์โดยเริ่มตั้งแต่ปลูกจนถึงแปรรูปเป็นข้าวสารจำหน่ายในตราหรือยี่ห้อต่างๆในแต่ละท้องถิ่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความแตกต่างและความเชื่อถือให้กับผู้บริโภค ซึ่งสามารถสร้างความแตกต่างของสินค้าในสายตาผู้บริโภคได้ ทำให้ผู้ผลิตสามารถกำหนดราคาขายโดยคำนึงถึงต้นทุนการผลิตได้ทำให้ชาวนาสามารถลดความเสี่ยงในเรื่องของการขาดทุนลงได้ ซึ่งการทำนาอินทรีย์ต้องมีการรวมกลุ่มผลิต รวมกลุ่มแปรรูป และรวมกลุ่มจำหน่ายจึงจะมีความสำเร็จและยั่งยืน ดังนั้นจึงต้องมีการวิจัยถึงสิ่งเหล่านี้เพื่อให้การส่งเสริมให้ชาวนาทำการผลิตข้าวอินทรีย์เกิดความสำเร็จได้

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อได้แก่

1. เพื่อศึกษาแนวทางการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์แก่เกษตรกรรายย่อยอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบสนับสนุนที่จำเป็นต่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์แก่เกษตรกรรายย่อย

วิธีการวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้วิธีการจัดเวทีเสวนา การถอดบทเรียน การประชุมเชิงปฏิบัติการ การเจรจาธุรกิจ การส่งเสริมและเก็บข้อมูลจากเกษตรกรชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ

ผลการวิจัย

ผลจากการจัดเวทีเสวนาที่โนนค้อทุ่งมีชาวนาสมาชิกเข้าร่วมโครงการและให้ความรู้เกี่ยวกับการทำนาอินทรีย์ ประชุมชี้แจงเกษตรกรชาวนาที่เข้าโครงการจำนวน 50 ราย ที่เข้าร่วมโครงการวิจัยยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ผลิตโดยเกษตรกรชาวนารายย่อยในปีการผลิต 2557 แบ่งเป็นชาวนาที่ปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์อยู่แล้วจำนวน 41 ราย และเป็นชาวนาที่อยู่ระหว่างการปรับเปลี่ยนไปปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์อีก 9 ราย แต่เมื่อสิ้นสุดโครงการปีที่ผ่านมา มีชาวนาที่เข้าร่วมโครงการผ่านการตรวจรับรองผลผลิตเป็นข้าวหอมมะลิอินทรีย์จำนวน 43 ราย และที่ไม่ผ่านการตรวจรับรองอีก 9 รายเพราะได้ใช้ปุ๋ยโดยไม่ทราบว่าเป็นปุ๋ยอะไรซึ่งได้รับแจกจากหน่วยงานของรัฐ

ลักษณะทั่วไปของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการมีอายุเฉลี่ยทั้งหมด 51 ปี ร้อยละ 52.00 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยในครัวเรือน 5 คน ช่วยทำนา 3 คน เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆมากกว่าหนึ่งกลุ่ม โดยเป็นสมาชิก ธกส.มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 84 รองลงมาเป็นสมาชิก กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มข้าวสังฆกรรม เป็นต้น ชาวนามีที่ดินของตนเองโดยเฉลี่ย 14.46 ไร่ ทำนาปีมีการปลูกข้าวนาดำหลายชนิด ปลูกข้าวหอมมะลิมากที่สุด รองลงมาเป็นข้าวเหนียวและไรซ์เบอร์รี่ เป็นต้น

ส่วนใหญ่ร้อยละ 56 ใช้เงินทุนของตัวเองทั้งหมด สำหรับคนที่ต้องกู้เงินมาทำนา โดยกู้จาก ธกส. มากที่สุด มีการใช้แรงงานคนในกิจกรรมด้านามากที่สุด นอกจากนี้ชาวนาร้อยละ 84 ยังปัญหาในด้านต่างๆโดย มีปัญหาด้านขาดแคลนแรงงาน และขาดน้ำเนื่องจากฝนทิ้งช่วงมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 50 ของชาวนาที่มีปัญหา นอกจากนี้ก็เป็นปัญหาที่ดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์และน้ำท่วม เป็นต้น

. ผลวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการทำนาข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในปี 2556 ของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการในจังหวัดอำนาจเจริญ ได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 353.38 กิโลกรัม ขายได้ราคากิโลกรัมละ 18.36 บาท มีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยไร่ละ 3,954.82 บาท เป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมดไร่ละ 992.64 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 25.10 ของต้นทุนทั้งหมด และเมื่อเฉลี่ยต่อผลผลิตข้าวเปลือกที่ผลิตได้มีต้นทุนเท่ากับกิโลกรัมละ 11.19 บาท ได้กำไรไร่ละ 2,533.24 บาท หรือได้กำไรกิโลกรัมละ 7.17 บาท

ส่วนการปลูกข้าวหอมมะลิในช่วงปรับเปลี่ยนในปี 2556 ได้ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 346.53 กิโลกรัม ขายได้ราคา 17.27 บาท มีต้นทุนการผลิตทั้งหมดโดยเฉลี่ยไร่ละ 4,828.03 บาท โดย เป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมดไร่ละ 1,369.02 หรือ คิดเป็นร้อยละ 28.36 ของต้นทุนทั้งหมด และเมื่อเฉลี่ยต่อผลผลิตข้าวเปลือกที่ผลิตได้มีต้นทุนเท่ากับกิโลกรัมละ 13.93 บาท ได้กำไรไร่ละ 1,156.54 บาท หรือเฉลี่ยกิโลกรัมละ 3.34 บาท

การจัดแผนธุรกิจได้จากการจัดเวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เมื่อ 18 ตุลาคม 2557 และจัดเวทีถอดบทเรียนเพื่อทำแผนธุรกิจขายข้าวหอมมะลิอินทรีย์บรรจุถุงและได้ตั้ง ชื่อกลุ่มว่า “ เครือข่ายวิสาหกิจชาวนาอำนาจเจริญ “ โดยรวบรวมข้าวเปลือกจากชาวนาที่เข้าร่วมโครงการวิจัยและนอกโครงการมาแปรรูปขายที่โรงสีในค้อทุ่ง เพื่อวิเคราะห์คำนวณต้นทุนการตลาดเพื่อกำหนดราคาขายที่ยอมรับได้ โดยกลุ่มรวบรวมข้าวเปลือก จำนวน 300 ตัน มาแปรรูปเป็นข้าวขาวบรรจุถุงขายผ่านช่องทางต่างๆ เมื่อ 29 ธันวาคม 2557 และได้

จะเจรจาขายข้าวให้ ธกส. จำนวน 100 ตัน ข้าวขาวหอมมะลิอินทรีย์ในราคา 40 บาทต่อกิโลกรัม โดย ธกส. จะจ่ายให้กิโลกรัมละ 35 บาทก่อนและจ่ายอีก 5 บาท หลังจากขายข้าวได้แล้วซึ่งเป็นโครงการขายข้าวผ่านประชานิยมตามโครงการข้าวดีดี ของ ธกส.

. ผลการวิเคราะห์ต้นทุนการตลาดของกลุ่มแปรรูปข้าวของเครือข่ายวิสาหกิจชาวนาอำนาจเจริญ โดยจะใช้โรงสีแปรรูปของวิสาหกิจร่วมใจในค้อทุ่ง แบ่งขนาดบรรจุเป็นสามขนาดคือ ขนาด 15 และ 50 กิโลกรัมต่อถุงพบว่า มีต้นทุนต่อถุงเท่ากับ 38.51 179.55 และ 1,735.50 บาทตามลำดับ และถ้าหากเฉลี่ยต่อกิโลกรัมข้าวสารพบว่า มีต้นทุนการตลาดต่อกิโลกรัมเท่ากับ 38.51 35.91 และ 34.71 บาท ตามลำดับ ถ้าขายให้ ธกส. ตามโครงการข้าวดีดี ในขนาดบรรจุ 1 กิโลกรัมในราคา 40 บาท จะได้กำไรเพียง 1.49 บาทเท่านั้น ซึ่งเป็นการขายที่หน้าโรงสียังไม่ได้คิดค่าขนส่ง

เนื่องจากเป็นโรงสีขนาดเล็กและใช้แรงงานคนในการคัดคุณภาพและบรรจุซึ่งจากเวทีถอดบทเรียนพบว่าในการสีข้าวเปลือกให้ได้ข้าวสารหนึ่งกิโลกรัม มีค่าสี 2 บาท ค่าแรงงานคัดคุณภาพและแรงงานบรรจุ

เท่ากับ 2 และ 1 บาทนอกจากนี้ยังมีค่าดอกเบี๋ยที่กั้วมารวบรวมข้าวเปลือกจากสมาชิกอีกกิโลกรัมละ 1.24 บาท และค่าถุงขนาดบรรจุ 1 กิโลกรัมเท่ากับใบละ 4 บาท

นอกจากนี้ทางกลุ่มยังได้เจรจาขายข้าวเปลือกให้กับราชธานีโอโซกในราคา กิโลกรัมละ 14.50 บาท ขายข้าวเปลือกให้กับบริษัทไร่ทองกิโลกรัมละ 18.00 บาท และกำลังเจรจาขายข้าวเปลือกให้โรงแรมสามพราน และสหกรณ์โคนมนครปฐม เป็นต้น

ข้อค้นพบจากการวิจัย

1. ส่วนใหญ่ในการทำนาของชาวนาไม่เคยคิดต้นทุนผลตอบแทนทำด้วยความเคยชินทั้งการใช้ปัจจัย ในชนิดและปริมาณการ ชาวนาไม่มีการเก็บข้อมูลจดบันทึกเรื่องราวรับรายจ่ายจากการทำนาเพื่อใช้ในการวางแผนการทำนาในฤดูต่อไป

2. ชาวนายังขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการผลผลิตสู่ตลาด

3. ยังคงมีปัญหาเรื่องเพราะเป็นการทำนาอาศัยน้ำฝน ทำให้ควบคุมน้ำไม่ได้เจอฝนแล้งและน้ำท่วม

4. การปลูกข้าวอินทรีย์ใช้ต้นทุนที่เป็นเงินสดต่ำ ใช้แรงงานมากในกระบวนการผลิต ต้องใช้แรงงานในครัวเรือนในการควบคุมการ ผลิตทุกขั้นตอน

5. ผลผลิตที่ได้ของชาวนาที่เข้าร่วมโครงการมีความแตกต่างกันมากทำให้ต้นทุนและกำไรแตกต่างกันมากด้วยขึ้นกับระยะเวลาการปรับปรุงดินและการใช้ปัจจัยการผลิต

6. ความไม่แน่นอนของนโยบายรัฐทำให้ทางกลุ่มวางแผนการตลาดยากเมื่อมีนโยบายประชานิยม สมาชิกส่วนหนึ่งก็ไปขายให้กับโครงการ เมื่อรัฐบาลไม่มีนโยบายก็จะกลับมาขายให้กลุ่ม

7. โรงสีที่ใช้แปรรูปเป็นโรงสีขนาดเล็กยังไม่ทันสมัยทำให้มีต้นทุนการแปรรูปและคัดบรรจุสูง

8. แผนการตลาดยังไม่สอดคล้องกับแผนการรวบรวมข้าวเปลือกต้องใช้เวลาในการเจรจาขายข้าว หลังจากรวบรวมข้าวเปลือกได้ทำให้มีค่าใช้จ่ายดอกเบี๋ย และการสูญเสียที่เกิดจากการเก็บรักษา

9. ปัญหากายนอกเกิดจากนโยบายของรัฐไม่ต่อเนื่องโดยเฉพาะข้าวอินทรีย์ และมีหลายหน่วยงานที่ลงพื้นที่โดยมีเป้าหมายไม่ไปในทิศทางเดียวกันทำงานตามเป้าหมายของแต่ละหน่วยงานทำให้ชาวนาหนึ่ง ครัวเรือนต้องเข้าร่วมหลายโครงการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับชาวนาที่เข้าร่วมกลุ่ม

1. ตัวเกษตรกรชาวนาจะต้องเชื่อมั่นและศรัทธาในกลุ่มว่าสามารถทำให้ชีวิตตัวเกษตรกรชาวนาดีขึ้น และยังยืนได้ต้องไม่ตามกระแสไปกับนโยบายประชานิยมของรัฐบาลชั่วคราวชั่วคราว เป็นหนี้ต้องวิเคราะห์ตัว ก่อนว่ามีความจำเป็นแค่ไหน และมีความสามารถจะคืนหนี้ได้หรือไม่จากผลผลิตที่ผลิตได้

2. ต้องมีการวางแผนการผลิต และรวมกลุ่มการผลิตปัจจัยการผลิต แบ่งงานกันทำตามความสามารถ โดยเฉพาะเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิพันธุ์ดีที่ผลิตอย่างถูกต้องมีคุณภาพอาจมอบหมายให้สมาชิกกลุ่มใดกลุ่ม

หนึ่งไปผลิตแล้วขายให้สมาชิกรายอื่นๆ กลุ่มผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกและ ชีวภาพสารกำจัดศัตรูพืชสมุนไพร เป็นต้น ผลิตเท่าที่พอกับความต้องการของกลุ่ม ทำให้เกิดการประหยัดจากขนาดการผลิตได้กล่าวคือทำให้ต้นทุน การผลิตปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ต่ำลง ซึ่งประหยัดกว่าต่างคนต่างทำ เป็นการลดต้นทุนในส่วนที่ต้องซื้อหาหรือ จ้างจากภายนอก นอกจากนี้ในส่วนของการใช้แรงงานพยายามใช้แรงงานในครอบครัวหรือแรงงานแลกเปลี่ยน ดีกว่าจ้างเพราะปัจจุบันการคิดค่าจ้างแรงงานคน นิยมจ้างเป็นหน่วยของกิจกรรมการผลิต เช่น ค่าดายหญ้าคิด เป็นบาทต่อไร่ การใส่ปุ๋ยคิดเป็นบาทต่อกระสอบ ทำให้ผู้จ้างไม่ได้ประโยชน์จากแรงงานจ้างจากคนที่มี ประสิทธิภาพ

3. การจะเพิ่มมูลค่าข้าวได้และยั่งยืน เกษตรกรชาวนาทั้งผู้ผลิตจะต้องสนใจวิเคราะห์เรื่องต้นทุนและ ผลตอบแทนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เพราะการปลูกข้าวอินทรีย์ส่วนใหญ่ใช้แรงงานและปัจจัยการ ผลิตอื่นๆ ในครัวเรือนของตัวเอง เพื่อจะได้ทราบอย่างน้อยคําค่าแรงตัวเองหรือไม่ มีกำไรหรือขาดทุนคิดเป็น เงินเท่าไร จะได้มีกำลังใจที่จะทำต่อไปและในฤดูกาลผลิตต่อไปจะทำให้ชาวนาเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ ปัจจัยการผลิตทั้งชนิดและปริมาณได้ไม่ใช้ใช้ตามความเคยชิน เพื่อลดต้นทุนการผลิตและพยายามเพิ่มผลผลิต เพื่อให้คุ้มค่างับการลงทุน

ข้อเสนอแนะสำหรับกลุ่มแปรรูป

1. กลุ่มผู้แปรรูปข้าวจะต้องมีการทำแผนธุรกิจในแต่ละปี เพราะธุรกิจการแปรรูปทำข้าวถุงขายมี หลากหลายมากและแข่งขันกันสูง กลุ่มต้องมีแผนการผลิตข้าวให้สมาชิก แผนการรวบรวมข้าวเปลือก แผนการ แปรรูปและแผนการตลาด โดยตั้งเป้าหมายยอดขายในแต่ละปีจากประมาณการปริมาณข้าวเปลือกที่สมาชิกสามารถ ผลิตได้และกำลังความสามารถในการแปรรูปจากโรงสีของกลุ่ม

2. ต้องมีแผนการบริหารจัดการซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิก เช่นให้สมาชิกทำสัญญาซื้อขายแล้วเก็บที่ยุ้ง ฉางก่อนโดยจ่ายมัดจำค่าข้าวเปลือกบางส่วนเช่นจ่ายให้ครึ่งหนึ่งก่อนเป็นต้น แล้วทยอยขนมาโรงสีเพื่อแปรรูป ในแต่ละวันตามกำลังการผลิตและความต้องการของตลาด ซึ่งจะทำให้กลุ่มแปรรูปลดภาระค่าใช้จ่ายในการเก็บ รักษา และเงินทุนในการรวบรวมข้าวเปลือกลงได้

3. ต้องมีรูปแบบการบริหารจัดการที่ตรวจสอบได้และมีส่วนร่วมจากสมาชิก

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การปลูกข้าวอินทรีย์เป็นทางออกทางหนึ่งของชาวนาที่มีที่ดินน้อยเนื่องใช้ต้นทุนการผลิตที่เป็นตัว เงินต่ำแต่ขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าการปลูกข้าวแบบทั่วไปหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจึงควรให้การ สนับสนุน อย่างไรก็ตามในการส่งเสริมให้ปลูกข้าวอินทรีย์ต้องแยกกลุ่มชาวนาอินทรีย์ที่ผลิตเพื่อการบริโภค กับกลุ่มที่ผลิตเพื่อการค้า เพราะการใช้ปัจจัยการผลิตแตกต่างทั้งชนิดและปริมาณการใช้ทำให้ได้ผลผลิตไม่ เท่ากันส่งผลให้ชาวนามีต้นทุนและกำไรไม่เท่ากัน

2. การช่วยเหลือปัจจัยการผลิตของหน่วยงานรัฐต้องทำผ่านกลุ่มจะได้ทราบว่าใช้ปัจจัยต้องห้ามหรือไม่และแหล่งที่มาจะได้ไม่เป็นปัญหาในการตรวจรับรอง ว่าเป็นชาวอินทรีหรือไม่

3. ในช่วงเริ่มต้นทำธุรกิจแปรรูปข้าวขายของกลุ่มจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการเงิน โดยเฉพาะ ธกส. ต้องให้เงินทุนสนับสนุนแก่กลุ่มแปรรูปเพื่อใช้ในการรวบรวมข้าวเปลือกจากสมาชิกกลุ่ม เพราะชาวนาทุกคนต้องการรายได้ไปใช้จ่ายในแต่วัน เพื่อไม่ให้สมาชิกนำข้าวเปลือกไปขายในท้องตลาดซึ่งในต้นฤดูราคาข้าวเปลือกมักจะตกต่ำ และเป็นการได้ช่วยเหลือเกษตรกรชาวนาลูกค้าของ ธกส. อีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ยังต้องสนับสนุนเงินทุนเพื่อใช้ในการลงทุนปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น โดยเฉพาะโรงสีและโกดังที่เก็บข้าวเปลือกเพื่อลดต้นทุนการสีและได้ข้าวสารที่คุณภาพดีขึ้นและ ลดการสูญเสียจากการเก็บรักษาจะทำให้ต้นทุนการแปรรูปลดลงได้ ก็จะทำให้กลุ่มสามารถแข่งขันได้

4. หน่วยงานที่เข้าถึงชาวอินทรีควรมีเป้าหมายในทิศทางเดียวกันและมองปัญหาของชาวนาเป็นตั้งในการดำเนินการโครงการต่างๆ

การวิจัยในระยะต่อไป

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์ผ่านกลไกเครือข่ายวิสาหกิจชาวนาผู้ปลูกข้าวอินทรีย์อำนาจเจริญ

2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบสนับสนุนส่งเสริมชาวนาผู้ปลูกข้าวอินทรีย์อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท .2546 .คู่มือการจัดทำแผนกลยุทธ์สหกรณ์ .สำนักพัฒนาระบบบริการการจัดการสหกรณ์.

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร .2557 .เศรษฐศาสตร์เกษตรเบื้องต้น . คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพราพิลาส ขวสระแก้ว .2552 .การวิเคราะห์เศรษฐกิจการผลิตข้าวหอมมะลิแบบอินทรีย์และแบบทั่วไปของเกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

सानิต แก้วเอี่ยม 2528 เศรษฐศาสตร์การผลิตทางการเกษตร. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

सानิต แก้วเอี่ยม และคณะ .2556 .โครงการวิจัยการเชื่อมโยงโซ่อุปทาน : เครือข่ายคุณค่าทางพาราระยะที่ 3 รายงานฉบับสมบูรณ์เสนอสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สถาบันวิชาการสหกรณ์ . 2556 .เอกสารสาระการเรียนรู้ฉบับผู้ทรงคุณวุฒิโครงการวิจัยโรงเรียนลูกชาวนา เพื่อเพิ่มสมรรถนะการทำการเกษตรเชิงธุรกิจ : มิติใหม่แห่งการเรียนรู้จากแปลงนาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1 ตารางกิจกรรมการทำวิจัยของโครงการ

รายละเอียดผลการดำเนินงานโครงการตามแผนงานโดยสรุป (31 มกราคม 2557–31 มกราคม 2558)

ลำดับที่	กิจกรรมการวิจัย (ตามแผน)	วัน/ เดือน/ปี	กลุ่มเป้าหมาย/ จำนวนผู้เข้าร่วม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน
1.	เข้าร่วมประชุมเตรียมความพร้อมและจัดทำแผนวิจัย	31 ม.ค. 2557	ผอ.สถาบันวิชาการ สหกรณ์ หัวหน้าชุด โครงการวิจัย และ ทีมวิจัยโครงการ ย่อยต่างๆ	เพื่อหารือการทำวิจัยและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างโครงการย่อย	ทราบถึงรายละเอียด เป้าประสงค์ในการทำ วิจัยระยะที่ 7 และสิ่งที่ ต้องทำในปีแรก
2.	ประชุมหารือระหว่างนักวิจัย ของโครงการย่อย	25 ก.พ. 2557	หัวหน้าโครงการ หลัก นักวิจัยร่วม และหัวหน้าชุด โครงการ	เพื่อทำความเข้าใจใน วิธีการทำวิจัยแบบ เครือข่ายและจัดทำ แผนการดำเนินงานในแต่ละ เดือน	ได้แผนการดำเนินงาน
3.	ประชุมแบบสอบถาม	27 ก.พ. 2557	ทีมวิจัย	ทำความเข้าใจและปรับปรุง แบบสอบถามที่จะไปใช้ ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ การปลูกข้าว	ได้แบบสอบถาม
4.	จัดเวทีเสวนาครั้งที่ 1 ในพื้นที่ บ้านโนนค้อทุ่ง ต.โพนเมือง น้อย อ.ห้วยตะพาน จ. อำนาจเจริญ	1 มี.ค. 2557	ทีมวิจัย และชาวนา ที่จะเข้าร่วม โครงการปลูกข้าว หอมมะลิอินทรีย์ 50 ราย	ชี้แจงความเป็นมาของ โครงการวิธีการทำวิจัย วัตถุประสงค์ของโครงการ อธิบายการเก็บข้อมูล ตามแบบสอบถามให้กับ นักวิจัย	ได้ชาวนาที่จะเข้าร่วม โครงการ 50 รายและได้ ข้อความคิดเห็น เกี่ยวกับการปลูกข้าว อินทรีย์
5.	เก็บข้อมูลที่ใช้ในการ วิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทน สภาพทั่วไปการทำนาการใช้ ปัจจัยเป็นต้น	มี.ค. ถึง เม.ย. 2557	ทีมวิจัยในพื้นที่ อำนาจเจริญ	เก็บข้อมูลตามแบบสอบถามจากชาวนาแต่ละ รายที่เข้าร่วมโครงการ	ได้ข้อมูลตาม แบบสอบถามจาก ชาวนาครบ 50 ราย
6.	ประชุมศึกษาดูงานที่สวน สามพราน	1 เม.ย. 2557	นักวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ ประสานงานจาก สกว. และผอ.สกว.	ทำความเข้าใจถึง ผลการวิจัยที่ผ่านมาและ ออกดูงานโครงการปลูก ผักอินทรีย์	ทราบถึงผลการ ดำเนินงานและปัญหา อุปสรรคการทำวิจัยใน พื้นที่ของโครงการปลูก ผักอินทรีย์

ภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

ลำดับที่	กิจกรรมการวิจัย (ตามแผน)	วัน/ เดือน/ปี	กลุ่มเป้าหมาย/ จำนวนผู้เข้าร่วม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน
7.	วิเคราะห์ข้อมูลจาก แบบสอบถาม	พ.ค. ถึง มิ.ย. 2557	นักวิจัยและผู้ช่วย นักวิจัย	ประมวลผลข้อมูลที่ได้ จากแบบสอบถามจำนวน 50 ราย	ได้ข้อมูลสภาพทั่วไป การใช้ปัจจัยและ ต้นทุน และรายได้
8.	จัดเวทีเสวนาครั้งที่ 2 .ใน พื้นที่ที่ตำบลโนนโพธิ์ อำเภอ เมือง จ.อำนาจเจริญทำวิจัย ประชุมวิเคราะห์ต้นทุนการ ปลูกข้าวและสิ่งที่จะทำต่อไป	4 มิ.ย. 2557	ทีมนักวิจัยจาก ส่วนกลาง นักวิจัย ในพื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และ ชาวนาที่ร่วม โครงการ	ติดตามความก้าวหน้า แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในการทำนา ทำความ เข้าใจการคิดต้นทุนการ ทำนา วิธีการคิดต้นทุน ตามหลักวิชาโดยนำ ต้นทุนที่วิเคราะห์แล้วของ ชาวนาแต่ละคนมาซึ่งทำ ความเข้าใจ และมีการ กำหนดกฎกติกาที่จะ ทำงานร่วมกันต่อไป	ได้ทำความเข้าใจกับ ชาวนาชาวนาแต่ละ ทราบถึงต้นทุนและผล ตอบแทนของตนเอง และทราบถึงความ ต้องการและข้อคิดเห็น ของผู้ร่วมโครงการ
9.	เก็บรวบรวมข้อมูลต้นทุนการ ผลิตข้าวนาปี2557และ ส่งเสริมให้ความรู้ในการทำ นาอินทรีย์ของสมาชิกติดตาม ความก้าวหน้า ปัญหาและ อุปสรรค	มิ.ย. ถึง ก.ค. 2557	นักวิจัยในพื้นที่ทำ หน้าที่ส่งเสริม ชาวนาที่ร่วม โครงการปลูกข้าว หอมมะลิอินทรีย์	เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลการ ทำนาในหน้าฝนปี2557 โดยการสอบถาม พุดคุย สังเกต ส่งเสริมเกี่ยวกับ ลดต้นทุนการทำนา อินทรีย์ปี2557โดยออกไป เยี่ยมถึงบ้านเกษตรกร	ได้ข้อมูลตาม แบบสอบถามของ ชาวนาที่ร่วมโครงการ 50 รายได้ข้อมูล เบื้องต้นเบื้องต้นเกี่ยวกับ การทำนาอินทรีย์ข้าว นาปี 2557
10	จัดทำรายความก้าวหน้า	ก.ค. 2557	ทีมวิจัย	ได้รายงานความก้าวหน้า งานวิจัยครั้งที่1	ได้รายงาน ความก้าวหน้างานวิจัย ครั้งที่ 1 หกเดือนแรก
11	นำเสนอรายงาน ความก้าวหน้าหกเดือนแรก	29กค.57	ทีมวิจัย	แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับ ผู้ทรงคุณวุฒิ	ได้รับความเห็นนำไป ปรับปรุง
12	เข้าร่วมประชุมวิชาการ ทางด้านสหกรณ์	17กย.57	ทีมวิจัย		ได้ความรู้และวิธีการ ทำงานของเครือข่ายอื่น
13	.จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ คำนวณต้นทุนผลตอบแทน 17-18 ตค 2557	17-18 ตุลาคม 2557	ผู้นำเกษตรกร	เข้าใจที่มาและวิธีการคิด ต้นทุนผลตอบแทนได้	สามารถคำนวณและ ผลตอบแทนได้

ภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

ลำดับที่	กิจกรรมการวิจัย (ตามแผน)	วัน/ เดือน/ปี	กลุ่มเป้าหมาย/ จำนวนผู้เข้าร่วม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ (ตามแผน)	ผลการดำเนินงาน
14	จัดอบรมเชิงปฏิบัติทำแผน ธุรกิจ18 ตุลาคม 2557	18ต.ค.57	ผู้นำเกษตรกร	เข้าใจในการทำแผนธุรกิจ	ได้แผนธุรกิจ
15	ถอดบทเรียนทำโครงการขาย ข้าวเจ้าจากธุรกิจ	29 ธ.ค.57	ผู้นำเกษตรกร	ได้ปริมาณและต้นทุนการ แปรรูปข้าว	
16	เจรจาธุรกิจกับ ธกส.ที่สนง. ใหญ่	29 ธ.ค.57	ทีมวิจัย ผู้นำ เกษตรกร ผู้ช่วย ผจก.ธกส.	จะได้ข้อตกลงในการซื้อ ขายทั้งปริมาณและราคา	ได้ข้อตกลงเบื้องต้น
17	ออกติดตามเก็บข้อมูล ส่งเสริมตรวจสอบรับรองข้าว อินทรีย์ของสมาชิกผู้เข้าร่วม โครงการ	พย.-ธค. 57	ทีมวิจัยในพื้นที่	ได้ชานาที่ผ่านการ รับรอง	รับรองข้าวเปลือกที่เป็น อินทรีย์
18	จัดทำร่างรายงานฉบับ สมบูรณ์	มค58		ได้ฉบับร่างเพื่อนำเสนอ	ได้ฉบับร่าง
19	เสนอร่างรายงานฉบับ สมบูรณ์28 ม.ค.58	28 มค. 58	ทีมวิจัย	ได้ฟังความคิดเห็น	ได้ความเห็นจาก ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาคผนวกที่ 2 ใบสมัครเข้าร่วมโครงการ

เลขที่.....

ใบสมัครเข้าร่วม

โครงการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวหอมมะลิอินทรีย์จ.อำนาจเจริญ

1. ชื่อ.....นามสกุล.....เบอร์
โทรศัพท์.....
บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ชื่อบ้าน.....
ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....
รหัสไปรษณีย์.....

ข้อมูลทั่วไปของชาวนา

1. เรียนจบชั้นสูงสุด () ต่ำกว่า ป.4 () ชั้นประถมศึกษา () มัธยมศึกษาตอนต้น
() มัธยมศึกษาตอนปลาย () ปริญญาตรี () อื่นๆระบุ.....
3. อายุ.....ปี สมาชิกในครัวเรือน.....คน ช่วยทำนาเต็มเวลา คน ช่วยทำนาบางกิจกรรม คน
4. เนื้อที่ของตนเอง ไร่ เช่า ไร่
5. ในปี 2556 ทำนารวม.....ไร่ ปลูกข้าวพันธุ์.....
6. รูปแบบการทำนา
() นาช่วงปรับเปลี่ยน () ระหว่างปรับเปลี่ยนเป็นอินทรีย์ () อินทรีย์ไม่ได้การรับรอง
() อินทรีย์ได้รับการรับรองโดย.....
7. ได้ผลผลิตข้าวเปลือกหอมมะลิรวม.....กก.
เก็บไว้ทำพันธุ์.....กก. เก็บไว้กิน.....กก.
ขายทั่วไป.....กก. ขายโครงการรับจำนำ.....กก.
8. ในปี 2557 จะเข้าร่วมโครงการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวหอมมะลิอินทรีย์จำนวน ไร่
() ไร่เต็มพื้นที่ () ไร่บางส่วน เพราะ
9. สิ่งที่คาดหวังเมื่อเข้าร่วมโครงการ
() ความรู้ในเรื่องฐานข้อมูลการผลิตข้าวอินทรีย์
() อื่นๆ ระบุ.....

10. ความเห็นเกี่ยวกับการทำนาอินทรีย์หอมมะลิ	ระดับความเห็นด้วย				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
(1.) ทำนาอินทรีย์มีความยุ่งยากกว่าทำนาช่วงปรับเปลี่ยน					
(2.) ทำนาอินทรีย์มีต้นทุนต่ำกว่าทำนาช่วงปรับเปลี่ยน					
(3.) ผู้ได้ประโยชน์มากที่สุดของการทำนาอินทรีย์คือผู้บริโภค					
(4.) การปรับเปลี่ยนจากการทำนาช่วงปรับเปลี่ยนไปสู่การทำนาอินทรีย์ต้องใช้เวลาและอาจไม่สำเร็จ					
(5.) ผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่จากการทำนาอินทรีย์มักจะต่ำกว่าการทำนาช่วงปรับเปลี่ยน					
(6.) ข้าวหอมมะลิอินทรีย์จะขายได้ราคาสูงกว่าข้าวหอมมะลิจากทำนาช่วงปรับเปลี่ยน					
(7.) หากรัฐบาลยังมีโครงการรับจำนำข้าวอย่างต่อเนื่องก็ไม่จำเป็นต้องทำนาอินทรีย์					
(8.) ข้าวอินทรีย์จะขายได้ในราคาสูงต้องผ่านการรับรองมาตรฐาน					
(9.) การทำนาอินทรีย์ควรมีการรวมกลุ่มการผลิตและรวมกลุ่มแปรรูปจำหน่ายจึงจะประสบความสำเร็จ					
(10.) ท่านไม่ค่อยแน่ใจเท่าไรนักว่าการเข้าร่วมโครงการนี้จะได้ประโยชน์จริง					

ภาคผนวกที่ 3 รายงานการจัดเวทีเสวนาครั้งที่ 1

รายงานการจัดเวทีเสวนาครั้งที่ 1

ได้มีการจัดเวทีเสวนาครั้งที่ 1 เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจถึงการทำให้โครงการวิจัยร่วมกันเรื่องการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ผลิตโดยเกษตรกรรายย่อยเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2557 ที่บ้านโนนค้อทุ่ง อ. หัวตะพาน จ. อำนาจเจริญ ประกอบด้วยทีมวิจัย และเกษตรกรชาวนาที่จะเข้าร่วมโครงการตามรายชื่อในตารางผนวกที่ 2 โดยมีการระดมความเห็นที่จะมีการทำวิจัยร่วมกัน

1. วัดความเห็นเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติในการทำนาอินทรีย์เพื่อให้ชาวนาที่มีความสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ และได้มีการทดสอบความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ โดยตั้งคำถาม 10 ข้อ โดยให้คะแนน 5 ระดับ

1. เห็นด้วยระดับมากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน
2. เห็นด้วยระดับมากเท่ากับ 4 คะแนน
3. เห็นด้วยระดับปานกลางเท่ากับ 3 คะแนน
4. เห็นด้วยระดับน้อยเท่ากับ 2 คะแนน
5. เห็นด้วยระดับน้อยที่สุดเท่ากับ 1 คะแนน

โดยมีเกณฑ์ตัดสินโดยใช้คะแนนเฉลี่ยแต่ละข้อตามหลัก Likert Scale ในการแปลผล

1. คะแนนเฉลี่ย 4.21---5.00	หมายความว่า	เห็นด้วยมากที่สุด
2. คะแนนเฉลี่ย 3.41---4.20	หมายความว่า	เห็นด้วยมาก
3. คะแนนเฉลี่ย 2.61---3.40	หมายความว่า	เห็นด้วยปานกลาง
4. คะแนนเฉลี่ย 1.81---2.60	หมายความว่า	เห็นด้วยน้อย
5. คะแนนเฉลี่ย 1.00---1.80	หมายความว่า	เห็นด้วยน้อยที่สุด

โดยมีผลการประเมินได้คะแนนเฉลี่ยของคำถามแต่ละข้อจากชาวนา 50 รายดังตารางที่ 1 จากคะแนนระดับความเห็นสามารถใช้อธิบายถึงระดับความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของชาวนาที่มีต่อการทำนาอินทรีย์ดังนี้

ข้อ 1 การทำนาอินทรีย์มีความยุ่งยากกว่าการทำนาช่วงปรับเปลี่ยน

ชาวนาร้อยละ 22.00 เห็นด้วยมากที่สุด และระดับคะแนนเฉลี่ยของข้อนี้เท่ากับ 2.68 สรุปได้ว่าชาวนาส่วนใหญ่เห็นด้วยระดับปานกลางแสดงว่าในความรู้ของชาวนาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการทำนาอินทรีย์ไม่ได้ยุ่งยากกว่าการทำนาช่วงปรับเปลี่ยนมากนัก

ข้อ 2 การทำนาอินทรีย์มีต้นทุนต่ำกว่าการทำนาช่วงปรับเปลี่ยน

ชาวนาร้อยละ 68.00 เห็นด้วยมากที่สุดและข้อนี้ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 แสดงให้เห็นว่าชาวนาส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างมากว่าการทำนาอินทรีย์มีต้นทุนที่ต่ำกว่าต้นทุนการทำนาช่วงปรับเปลี่ยน

ข้อ 3 ผู้ได้ประโยชน์มากที่สุดของการทำนาอินทรีย์คือผู้บริโภค

ชาวนาร้อยละ 52.00 เห็นด้วยมากที่สุด และได้คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.96 แสดงว่าชาวนาส่วนใหญ่เห็นด้วยระดับมาก อธิบายได้ชาวนายังมีทัศนคติว่าการทำนาอินทรีย์ผลประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นของผู้บริโภค โดยที่ชาวนาผู้ทำนาอินทรีย์เองได้ประโยชน์น้อย

ข้อ 4 การปรับเปลี่ยนจากการทำนาช่วงปรับเปลี่ยนไปสู่การทำนาอินทรีย์ต้องใช้เวลาและอาจไม่สำเร็จ

ชาวนาร้อยละ 28.00 เห็นด้วยอย่างมาก และได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.14 สรุปได้ว่าเห็นด้วยระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าชาวนาสวนใหญ่คิดว่าสามารถทำสำเร็จได้โดยไม่ต้องใช้เวลามาก

ข้อ 5 ผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่จากการทำนาอินทรีย์มักจะต่ำกว่าการทำนาช่วงปรับเปลี่ยนข้อนี้มีชาวนาเพียงร้อยละ 22.00 ที่เห็นด้วยมากที่สุด และได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.88 แสดงว่าชาวนาสวนใหญ่เห็นด้วยระดับปานกลาง ไม่เชื่อว่าผลผลิตจะต่ำกว่าการทำนาช่วงปรับเปลี่ยนเสมอไปเป็นทัศนคติที่ดีต่อการทำนาอินทรีย์

ข้อ 6 ข้าวหอมมะลิอินทรีย์จะขายได้ราคาสูงกว่าข้าวหอมมะลิจากการทำนาแบบช่วงปรับเปลี่ยน

ชาวนาร้อยละ 90.00 เห็นด้วยมากที่สุด และมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 แสดงว่าชาวนาเกือบทั้งหมดรับทราบถึงราคาที่ยาของข้าวอินทรีย์จะสูงกว่าข้าวจากการผลิตแบบช่วงปรับเปลี่ยน เป็นแรงจูงใจที่จะให้ชาวนาสวนใจทำนาอินทรีย์มากขึ้น

ข้อ 7 หากรัฐบาลยังมีโครงการรับจำนำข้าวอย่างต่อเนื่องก็ไม่จำเป็นต้องทำนาอินทรีย์

ข้อนี้มีชาวนาเพียงร้อยละ 4 เท่านั้นที่เห็นด้วยมากที่สุด และได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.78 สรุปได้ว่าชาวนาสวนใหญ่มีความเห็นด้วยน้อยที่สุดกล่าวคือชาวนาสวนใหญ่มีความเห็นว่ายังจำเป็นต้องทำนาอินทรีย์ต่อไปซึ่งเป็นทัศนคติที่ดี

ข้อ 8 ข้าวอินทรีย์จะขายได้ราคาสูงต้องผ่านการรับมาตรฐาน

ชาวนาร้อยละ 80 มีความเห็นด้วยมากที่สุดและข้อนี้ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 สรุปได้ว่าชาวนาสวนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าชาวนามีความเข้าใจในการทำนาอินทรีย์ต้องได้รับการรับรองตามมาตรฐานจึงจะขายได้ราคาสูง

ข้อ 9 การทำนาอินทรีย์ควรมีการรวมกลุ่มการผลิตและรวมกลุ่มแปรรูปจำหน่ายจึงจะประสบความสำเร็จ

ข้อนี้ชาวนาร้อยละ 88 มีความเห็นด้วยอย่างมาก และได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 สรุปได้ว่าชาวนาสวนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดที่ต้องมีการรวมกลุ่มการผลิตและแปรรูปรวมกลุ่มขายจึงจะประสบความสำเร็จซึ่งเป็นความเข้าใจที่ถูกต้อง

ข้อ 10 ท่านไม่ค่อยแน่ใจเท่าไรนักว่าการเข้าร่วมโครงการนี้จะได้ประโยชน์จริง

ข้อนี้เป็นการถามความเห็นในการเข้าร่วมโครงการโดยมีชาวนาร้อยละ 8.0 เห็นด้วยอย่างมากที่ไม่แน่ใจว่าจะมีประโยชน์ และข้อนี้ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.08 สรุปได้ว่าชาวนาสวนใหญ่เห็นด้วยน้อย กล่าวคือชาวนาสวนใหญ่แน่ใจว่าได้ประโยชน์จริงจากเข้าร่วมโครงการนี้

ตารางที่ 1 ระดับความเห็นของชาวนาเกี่ยวกับการปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอำนาจเจริญ

ความเห็นเกี่ยวกับการทำนาอินทรีย์หอมมะลิ	ระดับความเห็นด้วย (ราย)					คะแนนเฉลี่ย	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
1. ทำนาอินทรีย์มีความยุ่งยากกว่าทำนาช่วงปรับเปลี่ยน	11	4	9	10	16	2.68	ปานกลาง
2. ทำนาอินทรีย์มีต้นทุนต่ำกว่าทำนาช่วงปรับเปลี่ยน	34	9	1	3	3	4.36	มากที่สุด
3. ผู้ได้ประโยชน์มากที่สุดของการทำนาอินทรีย์คือผู้บริโภค	26	9	7	3	5	3.96	มาก
4. การปรับเปลี่ยนจากการทำนาช่วงปรับเปลี่ยนไปสู่การทำนาอินทรีย์ต้องใช้เวลาและอาจไม่สำเร็จ	14	8	10	7	11	3.14	ปานกลาง
5. ผลผลิตข้าวเปลือกต่อไร่จากการทำนาอินทรีย์มักจะต่ำกว่าการทำนาช่วงปรับเปลี่ยน	11	9	7	9	14	2.88	ปานกลาง
6. ข้าวหอมมะลิอินทรีย์จะขายได้ราคาสูงกว่าข้าวหอมมะลิจากทำนาช่วงปรับเปลี่ยน	45	4	0	0	0	4.92	มากที่สุด
7. หากรัฐบาลยังมีโครงการรับจำนำข้าวอย่างต่อเนื่องก็ไม่จำเป็นต้องทำนาอินทรีย์	2	5	2	12	29	1.78	น้อยที่สุด
8. ข้าวอินทรีย์จะขายได้ในราคาสูงต้องผ่านการรับรองมาตรฐาน	40	5	1	3	0	4.67	มากที่สุด
9. การทำนาอินทรีย์ควรมีการรวมกลุ่มการผลิตและรวมกลุ่มแปรรูปจำหน่ายจึงจะประสบความสำเร็จ	44	5	0	1	0	4.84	มากที่สุด
10. ท่านไม่ค่อยแน่ใจเท่าไรนักว่าการเข้าร่วมโครงการนี้จะได้ประโยชน์จริง	4	6	5	10	25	2.08	น้อย

2. ความเห็นสิ่งที่ขาดแคลนที่สุดของชาวนา

นอกจากนี้สอบถามถึงสิ่งที่ชาวนาคิดว่าขาดแคลนหรือคิดว่าเป็นปัญหาที่สุดที่ประสบอยู่ในปัจจุบันจากชาวนาที่เข้าร่วมประชุม 50 รายมาหนึ่งเรื่องพบมีชาวนาที่คิดว่ามีเรื่องที่เป็นปัญหาหรือขาดแคลนมากที่สุดจำนวน 40 รายคิดเป็นร้อยละ 80 ของชาวนาที่เข้าร่วมประชุมซึ่งมีรายละเอียด ดังตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าชาวนาขาดแคลนความรู้ในด้านต่างๆ เช่นขาดความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ และความรู้การตลาด เป็นต้น มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 37.50 ของชาวนาที่มีปัญหา ที่เป็นปัญหามากรองลงมาคือขาดแรงงานในการทำนาคิดเป็นร้อยละ 30.00 ของชาวนาที่มีปัญหานอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นๆ เช่น ขาดตลาดขายผลผลิต ขาดเงินทุน ขาดเมล็ดพันธุ์ดี ขาดน้ำ ขาดการรวมกลุ่มที่มั่นคง และขาดทายาทชาวนา เป็นต้น

ตารางที่ 2 สิ่งที่ชาวนาขาดแคลนมากที่สุดในจังหวัดอำนาจเจริญ

สิ่งที่ชาวนาขาดแคลน	ราย	ร้อยละ
จำนวนชาวนา	50	100.00
ไม่ขาดแคลน	10	20.00
ขาดแคลน	40	80.00
สิ่งที่ชาวนาขาดแคลน	40	100
1. ขาดความรู้	15	37.50
2. ขาดแรงงาน	12	30.00
3. ขาดด้านการตลาด	7	17.50
4. ขาดเงินทุน	2	5.00
5. เมล็ดพันธุ์ดี	2	5.00
6. ขาดการรวมกลุ่มที่มั่นคง	1	2.50
7. ขาดน้ำ	1	2.50

โครงการวิจัยการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวหอมมะลินิเวศน์ที่ผลิตในเกษตรกรรายย่อย ภายใต้ชุดโครงการวิจัยการ
ขับเคลื่อนการพัฒนาสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรมระยะที่ 7
สถาบันวิชาการสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

แบบสอบถาม
การปลูกข้าวหอมมะลิ นาปี ปีการผลิต 2556

ผู้สัมภาษณ์.....
วันที่.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อชาวนาที่จะเข้าโครงการ.....
บ้านเลขที่ หมู่ที่ ชื่อเรียกหมู่บ้าน.....ตำบล
อำเภอ จังหวัด.....เบอร์โทรศัพท์.....
2. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
3. อายุ.....ปี
4. เรียนจบชั้น
☐ ไม่ได้เรียน ☐ จบ ป. 4 ☐ จบป.6
☐ จบ มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ จบ มัธยมศึกษาปลาย. ☐ จบ ปวช./ปวส. ☐ จบปริญญาตรี
☐ อื่นๆระบุ.....
5. อาชีพหลัก
☐ ทำนา ☐ ทำเกษตรอื่นๆระบุ..... ☐ รับจ้าง
☐ อื่นๆระบุ.....
6. สมาชิกในครัวเรือน
6.1 ปัจจุบันครัวเรือนมีสมาชิกทั้งหมด.....คน
6.2 สมาชิกที่ช่วยปลูกข้าวเต็มที่.....คน
6.3 สมาชิกที่ช่วยปลูกข้าวครั้งคราว.....คน
6.4 มีแรงงานในครัวเรือนพอกับการทำนาหรือไม่
() พอ () ไม่พอต้องจ้างในกิจกรรม.....

7. การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันเกษตรกร

() ไม่เป็น เพราะ.....

() เป็นสมาชิก ของหน่วยงาน

() ธกส. () สหกรณ์..... () กลุ่ม.....

() กองทุนหมู่บ้าน () อื่นๆ ระบุ.....

8. รูปแบบการทำนาใน ปี 2556 () นาดำ () นาหว่าน โดยเป็นแบบนา

() นาช่วงปรับเปลี่ยน () ระหว่างปรับเปลี่ยนเป็นนาอินทรีย์

() นาอินทรีย์ยังไม่ได้รับการรับรอง () นาอินทรีย์ได้รับการรับรองจากหน่วยงาน

() อื่นๆ ระบุ เช่น GAP.....

9. มีประสบการณ์ทำมาแล้ว.....ปี

10. ปลุกข้าวอินทรีย์มาแล้ว.....ปี

แรงจูงใจที่เปลี่ยนมาปลุกข้าวอินทรีย์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แหล่งความรู้ที่ในการปลุกข้าวอินทรีย์มาจาก (ระบุชื่อบุคคลหน่วยงาน)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ได้รับการส่งเสริมแนะนำจาก (ระบุชื่อบุคคลหรือหน่วยงาน)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. ชาวนาที่ยังไม่ได้ปลูกข้าวแบบอินทรีย์ใน ปี 2556และคิดจะเปลี่ยนเป็นปลูกข้าวอินทรีย์โดยเข้าร่วมโครงการใน ปี 2557 มีแรงจูงใจอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. ที่ดินทำนา ปีการผลิต 2556 มี.....แปลงรวม.....ไร่

แปลงที่	พื้นที่ (ไร่)	มูลค่าที่ดิน (บาท/ไร่)	การถือครองที่ดิน (✓)			กรณีเช่า(การจ่ายค่าเช่า)	
			เจ้าของ	ได้ทำฟรี	เช่า	เป็นเงินสด (บาท/ไร่/ฤดู)	เป็นข้าวเปลือก (กก./ไร่/ฤดู)
1							
2							
3							
4							
5							

13. ระบบการปลูกพืชในทีนาปี 2556-57

13.1 การปลูกข้าวหน้าฝน		ปลูกเดือน	เก็บเกี่ยวเดือน
ชนิดข้าวที่ปลูก	ไร่		
1.ข้าวหอมมะลิ			
2.ข้าวเหนียว			
3.			
4.			

13.2 ปลุกพืชหน้าแล้งหลังข้าว		ปลูกเดือน	เก็บเกี่ยว เดือน	ได้ผลผลิต (กก.)	กิน (กก.)	ขาย (กก.)	ราคา (บาท/ กก.)	รายได้ (บาท)
ชนิดพืช	ไร่							
1.แดงโม								
2.ผัก								
3.								
4.								

14. แหล่งเงินทุนในการทำนา

ในปี 2556 ใช้เงินทุนในการทำนารวม.....บาท เป็นของตัวเอง.....บาท

เงินกู้.....บาท

แหล่งเงินกู้	ปริมาณเงินกู้ (บาท)	อัตราดอกเบี้ย (%ต่อปี)	ระยะเวลา ชำระคืน (เดือน)	ค่างชำระ	
				ไม่ค่าง	ค่าง
☐ ธ.ก.ส					
☐ สหกรณ์การเกษตร					
☐ กองทุนหมู่บ้าน					
☐ พ่อค้า โรงสี					
☐ ธนาคารพาณิชย์					
☐ อื่นๆ ระบุ..... ญาติพี่น้อง..... กลุ่มเกษตรกร.....					

15. ทรัพย์สินถาวรของตนเองที่ได้ใช้ในกิจกรรมทำนาเท่านั้น ปีการผลิต 2556/57

ที่	ชนิด	จำนวน	ราคาซื้อ (บาท/หน่วย)	ใช้งาน มาแล้ว (ปี)	ค่าซ่อม บำรุง	% การใช้งาน กับการปลูกข้าว		
1	รถอีแต่น							
2	รถปักดำ							
3	รถมอเตอร์ไซด์							
4	รถจักรยาน							
5	รถไถ 4 ล้อ							
6	รถไถเดินตาม							
7	รถเกี่ยวข้าว							
8	รถเข็นข้าว							
9	เครื่องสูบน้ำรวมท่อ							
10	ท่อสูบน้ำ							
11	เครื่องตัดหญ้า							
12	เครื่องพ่นเมล็ดข้าว							
13	เครื่องพ่นยาและ อุปกรณ์							
14	เครื่องคัดเมล็ดพันธุ์							
15	จอบ							
16	เคียว							
17	มีด							
18	ยั่งฉาง							
19	อื่นๆ ระบุ.....							
20								

ส่วนที่ 2 ค่าปัจจัยการผลิตใช้ตามกิจกรรมทำนาเช่นเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารช่วงปรับเปลี่ยน สารชีวภาพและอื่นๆ เป็นต้น ทั้งที่ผลิตใช้เองและที่ซื้อมาใช้ในการทำนาข้าวหอมมะลิ ปีการผลิต 2556 เท่านั้น โดยให้ถ้ามค่าใช้จ่ายรวมทั้งแปลงรวม.....ไร่

กิจกรรม	ผลิตใช้เอง			ซื้อ		
	ปริมาณ (ระบุนหน่วย)	ราคา (ถ้าต้องซื้อ)	รวม (บาท)	ปริมาณ (ระบุนหน่วย)	ราคา (บาทต่อหน่วย)	รวม (บาท)
1. ค่าเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ						
2. ค่าปุ๋ย ใส่.....ครั้ง						
2.1 ค่าปุ๋ยใส่รองพื้น						
ปุ๋ยช่วงปรับเปลี่ยนสูตร.....						
ปุ๋ยพืชสด.....						
ปุ๋ยคอก						
ปุ๋ยหมัก						
ปุ๋ยชีวภาพ						
อื่นๆ						
2.2 ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 1 อายุข้าว.....วัน						
ปุ๋ยช่วงปรับเปลี่ยนสูตร.....						
ปุ๋ยคอก						
ปุ๋ยหมัก						
ปุ๋ยชีวภาพ						
อื่นๆ.....						
2.3 ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 อายุข้าว.....วัน						
ค่าปุ๋ยช่วงปรับเปลี่ยนสูตร.....						
ค่าปุ๋ยคอก						
ค่าปุ๋ยชีวภาพ						
ค่าปุ๋ยหมัก						
อื่นระบุ.....						
2.4 ใส่ปุ๋ยครั้งที่ 3 อายุข้าว.....วัน ปุ๋ย.....						
3. การถอนหญ้า/ฆ่าหญ้า/คุมหญ้า รวม.....ครั้ง						
3.1 ครั้งที่ 1						
ค่ายาช่วงปรับเปลี่ยน						
ค่ายาฆ่าหญ้า						
ค่ายาคุมหญ้า						

กิจกรรม	ผลิตใช้เอง			ซื้อ		
	ปริมาณ (ระบุ หน่วย)	ราคา (ถ้าต้อง ซื้อ)	รวม (บาท)	ปริมาณ (ระบุ หน่วย)	ราคา (บาทต่อ หน่วย)	รวม (บาท)
3.2 ครั้งที่ 2						
ค่ายาช่วงปรับเปลี่ยน						
ค่ายาม่าหญ้า						
ค่ายาคุมหญ้า						
ค่าสารชีวภาพ						
อื่นๆ.....						
4. การจัดการกับศัตรูข้าวเช่นโรค แมลง หอย ปู หนูรวมครั้ง						
4.1 ครั้งที่ 1						
ค่ายาช่วงปรับเปลี่ยนกำจัดแมลง						
ค่าสารช่วงปรับเปลี่ยนกำจัดหนู						
ค่าสารชีวภาพ.....						
อื่นๆ.....						
4.2 ครั้งที่ 2						
ค่ายาช่วงปรับเปลี่ยน						
ค่าสารชีวภาพ						
อื่นๆ.....						
5. ค่าซื้ออุปกรณ์สิ้นเปลืองในการทำนาที่มีอายุ ใช้งานไม่เกินหนึ่งปี.....						
6. อื่นๆ ระบุ.....						
.....						
.....						
.....						
.....						
.....						

ส่วนที่ 3 ค่าแรงงานคนและแรงงานเครื่องจักรของตนเองและจ้างในปลูกข้าวหอมมะลิ ปีการผลิต 2556 เท่านั้น โดยให้ถามค่าใช้จ่ายรวมทั้งแปลงรวมเนื้อที่.....ไร่ กิจกรรมใดที่ทำพร้อมกันถ้าแยกค่าแรงไม่ได้ก็ให้รวมเข้าด้วยกัน

กิจกรรม	เดือนที่ทำ	แรงงานคนและเครื่องจักรของครอบครัว					จ้างแรงงานคนและเครื่องจักร				
		จำนวน คนที่ทำ	จำนวน วันที่ทำ	ค่าจ้างในท้องที่ (ถ้าต้องจ้าง)	ค่าน้ำมัน	รวม (บาท)	จำนวน คนที่ทำ	จำนวน วันที่ทำ	ค่าจ้าง(บาท/วัน หรือบาทต่อไร่อื่นๆ)	ค่าเลี้ยงดู คนงาน(บาท)	รวม (บาท)
1. เตรียมแปลงเพาะกล้า											
ค่าแรงงานหว่านเมล็ดพันธุ์											
ค่าไถ.....ครั้ง											
ค่าน้ำมัน											
2. เตรียมแปลงนา เฝ้าฟาง											
ค่าแรงงาน											
ค่าไถ.....ครั้ง											
ค่าไถกลบฟาง											
3. หว่านเมล็ดข้าว กรณีนาหว่าน											
ค่าเมล็ดพันธุ์											
ค่าแรงงาน											
4. ถอนกล้า											
ค่าแรงงาน											
5. สูบน้ำเข้านา											
ค่าแรงงาน											
ค่าน้ำมัน											
ค่าไฟฟ้า											

กิจกรรม	เดือนที่ทำ	แรงงานคนและเครื่องจักรของครอบครัว					จ้างแรงงานคนและเครื่องจักร				
		จำนวน คน	จำนวนวัน	ค่าจ้าง	ค่า น้ำมัน	รวม (บาท)	จำนวน คน	จำนวนวัน	ค่าจ้าง	ค่าเลี้ยงดู	รวม (บาท)
6. ดำนา											
ค่าแรงงาน											
7. การใส่ปุ๋ยรวม.....ครั้ง											
ค่าแรงงานใส่ปุ๋ยครั้งที่ 1											
ค่าแรงงานใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2											
ค่าแรงงานใส่ปุ๋ยครั้งที่ 3											
8. การถอนหญ้า/ฆ่าหญ้า/ คุมหญ้ารวม.....ครั้ง											
ค่าแรงงานถอนหญ้าดายหญ้า											
ค่าแรงงานฉีดยาฆ่าหญ้า ค่าแรงงานฉีดยาคุมหญ้า											
ค่าแรงงานฉีดสารชีวภาพกำจัด ศัตรูข้าว.....											
อื่นๆ.....											
9. การจัดการกับศัตรูข้าวเช่นโรค แมลง หอย ปู หนู											
ค่าแรงงาน											
10. การถอนข้าวดีด											
ค่าแรงงาน											

กิจกรรม	เดือนที่ทำ	แรงงานคนและเครื่องจักรของครอบครัว					จ้างแรงงานคนและเครื่องจักร				
		จำนวน คน	จำนวนวัน	ค่าจ้าง	ค่าน้ำมัน	รวม (บาท)	จำนวน คน	จำนวนวัน	ค่าจ้าง	ค่าเลี้ยงดู	รวม (บาท)
11. การตรวจแปลงนาเปิดปิดน้ำเข้าแปลงนา											
ค่าแรงงาน									ญ		
12. การเก็บเกี่ยว และนวด											
ค่าแรงงาน											
ค่าน้ำมัน											
13. ค่าขนไปตากและเก็บในยุ้งฉาง											
ค่าแรงงาน											
ค่าน้ำมัน											
14. ค่าสีข้าว											
15. ค่าขนไปขาย											
ค่าแรงงาน											
ค่าน้ำมัน											
ค่ารถบรรทุก											
16. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ระบุ.....											

ส่วนที่ 4 ผลผลิตข้าวเปลือกที่ผลิตได้ใน ปี 2556 ปลูกเดือน.....เก็บเกี่ยวเดือน..... ขายเดือน.....

4.1 การแบ่งใช้ประโยชน์จากข้าวเปลือกที่ผลิตได้

ชนิดข้าว	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิตข้าวเปลือกที่ ได้ทั้งหมด (กก.)						
			ทำพันธุ์ (กก.)	เก็บไว้กิน (กก.)	ใช้เลี้ยงสัตว์ (กก.)	จ่ายค่าเช่า (กก.)	จำหน่าย (กก.)	ขายรวม (กก.)
ข้าวหอมมะลิ								
ข้าวเหนียว								

4.2 การขายข้าวเปลือกหอมมะลินปี 2556

แหล่งขาย	ปริมาณข้าวที่ขาย (กก.)	%ความชื้น	ราคาขาย (บาท/กก.)	มูลค่าข้าว (บาท)	ค่าใช้จ่ายในการขายข้าว		ระยะทางจาก หมู่บ้าน (กม.)
					ค่าน้ำมัน	ค่ารถบรรทุก	
ขายที่บ้านชาวนา							
ขายสหกรณ์...							
.....							
ขายให้เกษตรกร							
.....							
ขายโรงสี.....							
.....							
เข้าโครงการรับจำนำ							
.....							
.....							
อื่นๆระบุ							

4.3 ข้าวเหนียวขายได้ราคา.....บาท/กก. ขายให้.....

ส่วนที่ 5 ลักษณะการตลาดข้าวเปลือกหอมมะลิกรณีไม่ได้เข้าโครงการรับจำนำของรัฐบาล

5.1 ลักษณะการขายผลผลิต () เก็บเกี่ยวแล้วขายทันที เหตุผล

.....

() มีการตากก่อน.....วัน แล้วขายเหตุผล.....

() เก็บในยุ้งฉางก่อน.....เดือน แล้วจึงขาย เหตุผล.....

5.2 มีอิสระในการขายให้ใครก็ได้ () ไม่ได้ เพราะ..... () ผูกมัดด้วยเงินกู้

() เงื่อนไขของการรวมกลุ่ม..... () ภาระ.....

() ขายให้ใครก็ได้

.....

5.3 ผลผลิตส่วนใหญ่ขายให้กับ () โรงสีในอำเภอ () โรงสีจังหวัด (ระบุ).....

() ตลาดกลาง () กลุ่มเกษตรกร

() สหกรณ์การเกษตร () พ่อค้าคนกลาง/ผู้รวบรวม

() ขายโดยตรงให้กับผู้บริโภค () อื่นๆ ระบุ

5.4 เหตุผลในการขายให้กับผู้รับซื้อตามข้อ 5.3 () ใกล้/ขนไปขายสะดวก () มีแหล่งรับซื้อที่เดียว

() ขายให้เป็นขาประจำ () มีข้อผูกมัด

() อื่นๆ ระบุ

5.5 ท่านสามารถต่อรองราคาจากผู้รับซื้อได้หรือไม่ () ไม่ได้..... () ได้.....

5.6 วิธีการจ่ายเงิน ของผู้ซื้อ () เงินสด () เงินเชื่อ.....วัน

ส่วนที่ 6 ปัญหาโดยรวมที่ประสบในการปลูกข้าวหอมมะลิในปีการเพาะปลูก 2556

ปัญหา	ปัญหา		กรณีมีปัญหา ระบุปัญหาให้ชัดเจน
	ไม่มี	มี*	
ด้านการผลิต			
1 สภาพดินที่ปลูก			
2 เมล็ดพันธุ์			
3 ปุ๋ยช่วงปรับเปลี่ยน			
4 สารช่วงปรับเปลี่ยน ต่าง ๆ			
5 แรงงาน			
6 โรค			
7 แมลง/เพลี้ย			
8 ฝนทิ้งช่วง			
9 น้ำท่วม			
10 ข้าวตืด			
11 เก็บเกี่ยว			
ด้านการตลาด			
12 ราคาข้าว			
13 ผู้รับซื้อ			
14 อื่น ๆ			

หมายเหตุ: *ระดับปัญหา 1. น้อย 2. ปานกลาง 3. มากที่สุด

ส่วนที่ 7 ในอีก3ปีข้างหน้าท่านมีแนวโน้มคิดจะเปลี่ยนแปลงเนื้อที่ปลูกข้าวหอมมะลิอย่างไร

- () ลดเนื้อที่ที่ปลูกข้าวลง.....ไร่ สาเหตุเพราะ.....
- () ปลูกข้าวเท่าเดิม สาเหตุเพราะ
- () ปลูก ข้าวเพิ่มขึ้น.....ไร่ สาเหตุเพราะ
- () อื่นๆระบุ.....

ส่วนที่ 8 ข้อคิดเห็นหรือทัศนคติเกี่ยวกับอาชีพทำนาข้าวหอมมะลิ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวกที่ 5 รายชื่อชาวนาผู้เข้าร่วมโครงการปลูกข้าวหอมมะลินิธิย์ ในจังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2557

รายชื่อ	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่				อายุ	จบการศึกษา
		เลขที่	หมู่	ตำบล	อำเภอ		
1	ชาญชิต นิยมธรรม	170	3	นาเวียง	เสนางคนิคม	52	ป.6
2	ทรงกลด งามวงษ์	25	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	45	ป.6
3	วินิจ บุญทา	70	7	นาเวียง	เสนางคนิคม	62	ป.4
4	โสภณ วงอาษา	26	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	50	ป.4
5	นารี บุระพันธ์	126	7	นาเวียง	เสนางคนิคม	64	ป.4
6	ประสมศรี พรหมแป้นดี	124	1	นาเวียง	เสนางคนิคม	63	ป.4
7	ถวิล จูมจันทร์	111/1	7	นาเวียง	เสนางคนิคม	77	ป.4
8	บุญเกิด บุระพันธ์	9	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	63	ม.ต้น
9	ทองมี เจริญทา	30	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	40	ป.4
10	สุคิด กาญจน์	51	7	นาเวียง	เสนางคนิคม	48	ม.ปลาย
11	ศรีประจักษ์ บุระพันธ์	19	7	นาเวียง	เสนางคนิคม	52	ป.4
12	สมรักษ์ บุญตก	5	1	นาเวียง	เสนางคนิคม	35	ม.ปลาย
13	วินิจ สุภาจันทร์	4	9	นาเวียง	เสนางคนิคม	52	ม.ต้น
14	ณรงค์ โสมอินทร์	16	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	53	ป.4
15	เตรียม บุญทิพย์	50	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	60	ป.4
16	วิพร เรืองศรี	98	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	42	ม.ปลาย
17	น้อย เข็มวงศ์	20	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	58	ป.4
18	สมานชัย ศรีหารัตน์	10	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	48	ป.4
19	คำโสม วงอาษา	33	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	62	ป.4
20	ทองแดง วันดีวงศ์	69	8	ไม้กอลอน	พนา	60	ป.4
21	อรุณี สาระดำ	5	2	ไม้กอลอน	พนา	43	ม.ต้น
22	สมฤกษ์ ขาวระนอง	74	11	ไม้กอลอน	พนา	59	ปริญญาตรี
23	เกษมสันต์ แสงสิงแก้ว	5/1	2	ไม้กอลอน	พนา	54	ปริญญาตรี
24	คำดี บุตรเคน	110	12	ไม้กอลอน	พนา	58	ป.4
25	ชาธิญา อินทร์โท	86	2	ไม้กอลอน	พนา	48	ปวช.
26	สงคร โสมรักษ์	56	10	ไม้กอลอน	พนา	48	ม.ปลาย
27	ลอย คำภา	43	5	ไม้กอลอน	พนา	52	ป.6
28	วันนา บุญกลม	105	3	ห้วยไร่	เมืองอำนาจเจริญ	46	ม.ปลาย
29	บังอร ฝ่องแผ้ว	85	3	ห้วยไร่	เมืองอำนาจเจริญ	43	ป.6
30	จำปี ปาตะศรี	115	7	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	48	ป.4
31	หนูเวียง ศรีสุวรรณ	16	8	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	50	ป.4
32	จรัสศรี ป่อแก้ว	28	3	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	42	ม.ปลาย
33	บุญยง สาระ	72	2	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	68	ปริญญาตรี

ภาคผนวกที่ 5 (ต่อ)

รายชื่อ-สกุล	ที่อยู่				อายุ	จบการศึกษา
	เลขที่	หมู่	ตำบล	อำเภอ		
34 ภาณุพงศ์ โพธารินทร์	7	3	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	21	ม.ต้น
35 อุไรวรรณ จันทร์ทอง	64	8	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	48	ป.4
36 กัลยา ห่อดี	160	5	คิมใหญ่	เมืองอำนาจเจริญ	25	ม.ต้น
37 สิมมา คุณมา	6	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	61	ป.4
38 อ้อย สุขไชย	122	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	41	ป.6
39 ลำไย บุญเจริญ	17	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	55	ป.4
40 บุญโฮม ประกอบสันต์	88	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	45	ป.6
41 เสนี จันทะสี	15	7	นาแต่	เมืองอำนาจเจริญ	59	ป.4
42 สมศรี สุริยวงษ์	44	5	ไม้กลอน	พนา	59	ป.4
43 บุญเผย คงเจริญ	45	3	ห้วยไร่	เมืองอำนาจเจริญ	56	ป.4
44 ไพจิตรใจอ่อน	21	5	โพนเมืองน้อย	ห้วยตะพาน	32	ม.ต้น
45 ชม อูรามย์	130	5	โพนเมืองน้อย	ห้วยตะพาน	48	ป.4
46 ละมุล น้อยมี			โพนเมืองน้อย	ห้วยตะพาน	38	ม.ปลาย
47 ทองคำ ชันท์เพชร	142	5	โพนเมืองน้อย	ห้วยตะพาน	69	ป.4
48 ธนศักดิ์ อุตสียา	92	1	คิมใหญ่	เมืองอำนาจเจริญ	39	ม.ต้น
49 อิกร ดวงตา	7	7	นาแต่	เมืองอำนาจเจริญ	58	ป.4
50 พูนพิน ผกาพันธ์	97	3	ห้วยไร่	เมืองอำนาจเจริญ	49	ป.4

ภาคผนวกที่ 6 เนื้อที่ ผลผลิตต่อไร่ ต้นทุนต่อไร่ ต้นทุนต่อกก. ราคา และกำไรต่อกก.ของการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ และช่วงปรับเปลี่ยน ปีการผลิต2556 ในจังหวัดอำนาจเจริญ

รายชื่อ	เนื้อที่ปลูก	ผลผลิต	ต้นทุน/ไร่	ต้นทุน/กก.	ราคา	กำไร
	ไร่/ราย	กก./ไร่	(บาท/ไร่)	(บาท/กก.)	(บาท/กก.)	(บาท/กก.)
1	38	210.53	2,207.37	10.48	19.27	8.79
2	26	192.31	2,995.54	15.58	20	4.42
3	35	296.43	2,695.23	9.09	20	10.91
4	10	400.00	4,632.00	11.58	20	8.42
5	19	421.05	3,532.37	8.39	20	11.61
6	14	500.00	3,368.32	6.74	20	13.26
7	40	200.00	2,145.25	10.73	20	9.27
8	23	334.78	5,508.79	16.45	20	3.55
9	15	440.00	5,430.36	12.34	20	7.66
10	33	136.36	2,514.84	18.44	20	1.56
11	12	608.33	7,038.30	11.57	20	8.43
12	15	303.33	2,040.28	6.73	21	14.27
13	32	466.69	3,842.81	8.23	20	11.77
14	20	300.00	3,882.25	12.94	18.44	5.50
15	15	542.60	2,210.67	4.07	20	15.93
16	14	335.71	3,813.28	11.36	20	8.64
17	17	257.35	1,559.82	6.06	20	13.94
18	12	333.33	1,527.15	4.58	10.27	5.69
19	17	382.35	3,123.19	8.17	20	11.83
20	8	562.50	2,273.41	4.04	20	15.96
21	-	231.25	6,716.33	14.52	20	5.48
22	3	320.00	6,631.67	20.72	20	-0.72
23	2	900.00	13,201.33	14.67	20	5.33
24	12	375.00	3,260.36	8.69	20	11.31
25	7	428.57	3,010.46	7.02	17	9.98
26	16	301.25	3,290.84	10.92	14.55	3.63
27	3	400.00	7,060.70	17.65	13.75	-3.90
28	40	362.50	6,622.07	18.27	20	1.73
29	21	400.00	4,441.21	11.10	20	8.90
30	14	464.29	1,357.39	2.92	20	17.08
31	20	700.00	5,156.71	7.37	20	12.63
32	14	357.14	5,658.95	15.85	20	4.15

ภาคผนวกที่ 6 (ต่อ)

รายชื่อ รายที่	เนื้อที่ปลูก ไร่/ราย	ผลผลิต กก./ไร่	ต้นทุน/ไร่ (บาท/ไร่)	ต้นทุน/กก. (บาท/กก.)	ราคา (บาท/กก.)	กำไร (บาท/กก.)
33	5	351.00	4,596.44	13.10	NS	NS
34	10	400.00	3,698.23	9.25	15	5.75
35	15	333.33	4,005.71	12.02	20.50	8.48
36	8	333.75	2,434.96	7.30	20	12.70
37	6	666.67	5,472.62	8.21	20	11.79
38	15	533.33	3,218.89	6.04	19.50	13.46
39	24	208.33	1,378.69	6.62	20	13.38
40	10	400.00	3,622.92	9.06	20	10.94
41	4	200.00	5,509.00	27.55	20	-7.55
42	6	416.67	11,570.85	27.77	20	-7.77
43	14	428.57	4,670.83	10.90	20	9.10
44	14	428.57	5,506.31	12.85	19.20	6.35
45	5	460.00	6,467.94	14.06	20.44	6.38
46	10	550.00	4,535.21	8.25	19.20	10.95
47	10	200.00	5,031.67	25.16	19.20	-5.96
48	14	232.14	2,827.22	12.18	13.33	1.15
49	3	790.00	6,307.90	7.98	15.20	7.22
50	25	200.00	2,292.40	11.46	20	8.54

ภาคผนวกที่ 7 รายงานการจัดเวทีเสวนาครั้งที่ 2

รายงานการจัดเวทีเสวนาครั้งที่ 2

เมื่อ 4 มิถุนายน 2557

จัดในพื้นที่ตำบลโนนโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

ประกอบด้วยทีมวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

1. รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท

2. รศ.ดร.สาโรจน์ อังศุมาลิน

3. รศ.ศานิต แก้วเอียน

4. เกษตรกร จำนวน 50 ราย

รายชื่อ-สกุล	เลขที่	หมู่	ที่อยู่		อายุ	จบการศึกษา
			ตำบล	อำเภอ		
1	ชาญชิต นิยมธรรม	170	3	นาเวียง	เสนางคนิคม	52 ป.6
2	ทรงกลด งามวงษ์	25	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	45 ป.6
3	วินิจ บุญทา	70	7	นาเวียง	เสนางคนิคม	62 ป.4
4	โสภณ วงอาษา	26	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	50 ป.4
5	นารี บุระพันธ์	126	7	นาเวียง	เสนางคนิคม	64 ป.4
6	ประสมศรี พรหมแป้นดี	124	1	นาเวียง	เสนางคนิคม	63 ป.4
7	ถวิล จุมจันทร์	111/1	7	นาเวียง	เสนางคนิคม	77 ป.4
8	บุญเถิง บุระพันธ์	9	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	63 ม.ต้น
9	ทองมี เจริญทา	30	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	40 ป.4
10	สุคิด กาญจน์	51	7	นาเวียง	เสนางคนิคม	48 ม.ปลาย
11	ศรีประจักษ์ บุระพันธ์	19	7	นาเวียง	เสนางคนิคม	52 ป.4
12	สมรักษ์ บุญดก	5	1	นาเวียง	เสนางคนิคม	35 ม.ปลาย
13	วินิจ สุภาจันทร์	4	9	นาเวียง	เสนางคนิคม	52 ม.ต้น
14	ณรงค์ โสมอินทร์	16	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	53 ป.4
15	เตรียม บุญทิพย์	50	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	60 ป.4
16	วิพร เรืองศรี	98	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	42 ม.ปลาย
17	น้อย เข็มวงศ์	20	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	58 ป.4
18	สมานชัย ศรีหรัตน์	10	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	48 ป.4
19	คำโถม วงอาษา	33	6	นาเวียง	เสนางคนิคม	62 ป.4
20	ทองแดง วันดีวงศ์	69	8	ไม้กลอน	พนา	60 ป.4
21	อรุณี สาระดำ	5	2	ไม้กลอน	พนา	43 ม.ต้น
22	สมฤกษ์ ขาวระนอง	74	11	ไม้กลอน	พนา	59 ปริญญาตรี
23	เกษมสันต์ แสงสิงแก้ว	5/1	2	ไม้กลอน	พนา	54 ปริญญาตรี
24	คำดี บุตรเคน	110	12	ไม้กลอน	พนา	58 ป.4
25	ชาวีญา อินทร์โทน	86	2	ไม้กลอน	พนา	48 ปวช.

รายชื่อ-สกุล	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่				อายุ	จบการศึกษา
		เลขที่	หมู่	ตำบล	อำเภอ		
26	สงคร โสมรักษ์	56	10	ไม้กอลอน	พนา	48	ม.ปลาย
27	ลอย คำภา	43	5	ไม้กอลอน	พนา	52	ป.6
28	วันนา บุญกลม	105	3	ห้วยไร่	เมืองอำนาจเจริญ	46	ม.ปลาย
29	บังอร ผ่องแผ้ว	85	3	ห้วยไร่	เมืองอำนาจเจริญ	43	ป.6
30	จำปี ปาตะศรี	115	7	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	48	ป.4
31	หนูเวียง ศรีสุวรรณ	16	8	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	50	ป.4
32	จรัสศรี บ่อแก้ว	28	3	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	42	ม.ปลาย
33	บุญยง สาระ	72	2	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	68	ปริญญาตรี
34	ภานุพงศ์ โพธารินทร์	7	3	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	21	ม.ต้น
35	อุไรวรรณ จันทร์ทอง	64	8	ปลาเค้า	เมืองอำนาจเจริญ	48	ป.4
36	กัลยา ห่อดี	160	5	คิมใหญ่	เมืองอำนาจเจริญ	25	ม.ต้น
37	สิมมา คุณมา	6	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	61	ป.4
38	อ้อย สุขไชย	122	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	41	ป.6
39	ลำไย บุญเจริญ	17	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	55	ป.4
40	บุญโฮม ประกอบสันต์	88	2	นาเวียง	เสนางคนิคม	45	ป.6
41	เสนี จันทะสี	15	7	นาแต่	เมืองอำนาจเจริญ	59	ป.4
42	สมศรี สุริยวงค์	44	5	ไม้กอลอน	พนา	59	ป.4
43	บุญเผย คงเจริญ	45	3	ห้วยไร่	เมืองอำนาจเจริญ	56	ป.4
44	ไพจิตร ใจอ่อน	21	5	โพนเมืองน้อย	ห้วยตะพาน	32	ม.ต้น
45	ชม อูรารมย์	130	5	โพนเมืองน้อย	ห้วยตะพาน	48	ป.4
46	ละมุล น้อยมี			โพนเมืองน้อย	ห้วยตะพาน	38	ม.ปลาย
47	ทองคำ ชันท์เพชร	142	5	โพนเมืองน้อย	ห้วยตะพาน	69	ป.4
48	ธนศักดิ์ อุตสียา	92	1	คิมใหญ่	เมืองอำนาจเจริญ	39	ม.ต้น
49	อิกร ดวงตา	7	7	นาแต่	เมืองอำนาจเจริญ	58	ป.4
50	พูนพิน ผกาพันธ์	97	3	ห้วยไร่	เมืองอำนาจเจริญ	49	ป.4

ติดตามผู้ร่วมโครงการและให้ความในการคิดคำนวณต้นทุนและผลตอบแทนจากทำนาตามหลักวิชาการโดยมีการประเมินถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดจากใช้ปัจจัยต่างๆที่เป็นของตนเองไม่ได้ซื้อ ไม่ได้จ้าง และไม่ได้เช่าเป็นต้น เช่น การใช้ที่ดินของตนเอง แรงงานในครอบครัว เมล็ดพันธุ์ข้าว และ ปุ๋ยคอกที่ผลิตใช้เองเป็นต้นเรียกว่าต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดไม่ได้จ่ายออกไปจริงก็ต้องนำมาคิดโดยคิด จากจ้าง ค่าเช่า หรือราคาตลาดถ้าต้องเช่า ต้องจ้างและต้องซื้อและได้มีการนำผลการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของชาวนาแต่ละรายให้ชาวนาพิจารณาด้วย มีการวิเคราะห์ต้นทุนร่วมกันในเวทีเสวนา

นอกจากนี้ที่ประชุมยังได้มีการกำหนดกฎกติกาในการร่วมโครงการเนื่องมีสมาชิกมาประชุมไม่ครบดังนี้

1. ขาดประชุมในการจัดเวทีเสวนาไม่เกิน 2 ครั้ง
2. ที่ประชุมได้มีมติตั้งชื่อกลุ่มที่เข้าร่วมทำวิจัย ว่า กลุ่มเกษตรกรสัจธรรมนำชีวิตอย่างยั่งยืน
3. ผลการศึกษาเกษตรกรที่เข้าโครงการปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์

ทำให้เกษตรกรเข้าใจมากขึ้น

ภาคผนวก 8 รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการการวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนและแผนธุรกิจ
 รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ
 วันศุกร์ที่ 17 ถึง 18 ตุลาคม พ.ศ. 2557 เวลา 09.30-12.00 น.
 ณ ห้อง 601 ชั้น 6 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. รศ. จุฑาทิพย์	ภัทรวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
2. รศ. ศานิต	แก้วเอียน	หัวหน้าโครงการวิจัย
3. คุณคำโถม	บัวรักษา	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
4. คุณอดุลย์	โคลนพันธ์	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
5. คุณบุญมา	บุญทิพย์	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
6. คุณเสถียร	โหระพันธุ์	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
7. คุณทองมี	ประดับศรี	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
8. คุณสมยศ	งามวงศ์	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
9. คุณชาญชิต	นิยมธรรม	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
10. คุณสมพร	สมรัก	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
11. คุณจำปา	สุวไกร	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
12. คุณลลิตา	สุภาจันทร์	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
13. คุณจันดา	ศาสตราชัย	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
14. คุณกัลยา	ห่อดี	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
15. คุณสมอินทร์	โสภี	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
16. คุณลำไย	บุญเจริญ	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
17. คุณไพโรจิต	ใจอุ่น	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
18. คุณสมพร	บุญมา	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
19. คุณสงคร	โสภรักษ์	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
20. คุณลำพูน	โนทอง	เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ จ.อำนาจเจริญ
21. คุณสายสุดา	ศรีอุไร	รองผู้อำนวยการ สว.สก.
22. คุณสุพจน์	สุขสมงาม	เจ้าหน้าที่วิจัย สว.สก.

เริ่มประชุมเวลา 11.00 น.

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทรวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ พร้อมด้วย รศ.ศานิต แก้วเอียน หัวหน้าโครงการวิจัยกล่าวเปิดการประชุมและชี้แจงการประชุม โดยให้เกษตรกรชาวนาแนะนำตัว จำนวนพื้นที่ปลูกข้าว และความคาดหวังในการมาประชุมครั้งนี้

คำโถม : อยากให้มีข้าวที่มีคุณภาพและปราศจากสารช่วงปรับเปลี่ยนต่างๆ สภาพแวดล้อมที่ได้รับสารช่วงปรับเปลี่ยนมานาน จึงได้รวมตัวกัน สำหรับเรื่องเกษตรอินทรีย์อยากจะมีส่วนร่วมในเรื่องการตลาด

เกษตรกรและผู้ประสานงาน : ทำนา 15 ไร่ในเขตเทศบาลเมือง ตั้งใจพัฒนาเกษตรกรให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความมั่นคงในชีวิต สังคมและฐานะทางเศรษฐกิจ

อดุลย์ : อาจารย์จะชี้แนะและชี้แนวทางว่าเราจะทำงานร่วมกัน

ลำพูน : อยากได้ความรู้เพื่อไปพัฒนาที่ดินของเราเอง ทำนา 17 ไร่ เช่า 5 ไร่

บุญมา : ในฐานะตัวจริงเกษตรกร ไม่ใช่ตัวแทน มาอบรมเพื่อพัฒนาเรื่องชีวิตและทรัพย์สิน ความคาดหวังอยากให้มีราคาข้าวที่สูงให้กลุ่มเกษตรกรและชีวิตครอบครัวยั่งยืน มี 19 ไร่

เสถียร : วันนี้มาเริ่มต้นใหม่ ทำนา 32 ไร่ เป็นของตัวเอง 16 ไร่ที่เหลือของพี่น้อง

ทองมี : ทำยังไงเงินจะไม่ออกจากกระเป๋ามากกว่านี้ ทำอย่างไรให้เงินร่วงจากกระเป๋าน้อยที่สุด

ชาญชิต : มีเนื้อที่ 25 ไร่ เช่า 17 ไร่ คาดหวังว่าจะได้รับความรู้จากอาจารย์มากที่สุด

สมยศ : มีทั้งหมด 59 ไร่ ทำจริง 20 ไร่ ที่เหลือเป็นที่อยู่และป่า ที่มาวันนี้ 1. อยากได้ความรู้ 2. อยากได้ชีวิตที่ดีขึ้นโดยการทำไร่นา การปลูกข้าวที่ปราศจากสารช่วงปรับเปลี่ยน 3. อยากได้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่ผลักดันให้มีรายได้มากขึ้นและผลักดันตลอด หาช่องทางให้มีรายได้

สมพร : มีพื้นที่ทำนา 22 ไร่ ทำจริง 17 ไร่ มาวันนี้เพื่ออยากให้ชาวอินทรีชายได้ราคาดีและมีคุณภาพ

จำปา : ทำนา 35 ไร่ คาดหวังให้เกษตรกรลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต

ลลิตา : พื้นที่ทั้งหมด 50 ไร่ ทำนาจริง 36 ไร่

กัลยา : มีพื้นที่ทำนา 11 ไร่ เป็นเกษตรกรใหม่ วันนี้มาเรียนรู้ เป็นแม่ค้าจะเปลี่ยนอาชีพมาทำนา

คุณจันดา : ทำนา 36 ไร่ ทำนามาตั้งแต่ 14 ปี คิดว่าเมื่อก่อนทำนาที่ทำแบบชาวนา ทั้งปีไม่คำนวณไม่รู้ว่าเสียค่าใช้จ่ายเท่าไร มาที่นี่เพื่ออยากเรียนรู้การผลิตเพื่อไปเผยแพร่กับสมาชิก

คุณสมอินทร์ : ทำนาทั้งหมด 25 ไร่ มาวันนี้คาดหวังอยากให้เกษตรกรอยู่ได้อย่างยั่งยืน

คุณลำไย : ความคาดหวังอยากให้ราคาดี คุณภาพดี

คุณไพโรจิต : ทำนา 22 ไร่ เป็นปีแรกที่เข้ามาทำเกษตรอินทรีย์ คาดหวังเรื่องการทำอินทรีย์ คิดว่าจะทำนาอินทรีย์ตลอดไป

คุณประมวล : ทำ 20 ไร่ ทำเกษตรอินทรีย์มาตั้งแต่ปี 46 ความคาดหวังคือ อยากได้ชาวนาที่ทำเกษตรอินทรีย์ เพราะบ้านเรามีปัญหาใช้สารช่วงปรับเปลี่ยนเยอะ ถ้าเรามีเพื่อนทำเกษตรอินทรีย์เยอะ ปัญหาที่ลดน้อยลง

คุณสมพร : ทำนา 10 ไร่ สิ่งที่คาดหวังจากการทำนาทุกปี คือเรื่องราคา ชาวนาทำนา ก็อยากได้ราคา

คุณน้อย : การลดต้นทุนและการคำนวณการผลิต

รศ.จุฑาทิพย์ : เมื่อเราเริ่มโครงการใหม่ ใจหทัยที่มีแรงบันดาลใจ คือ เครือข่ายคุณค่าข้าวคุณธรรมที่มีการพัฒนาไปไกล แต่ปัจจุบันเราต้องยกระดับ ในเวทีจะหยิบยกตัวแบบข้าวคุณธรรม

ปัญหาที่อาจารย์ศานิต สนใจ คือ วิธีการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต มีราคาดีและมีตลาด ทีมงานอาจารย์ศานิต จึงมีแนวคิดการถ่ายโอนแนวคิดข้าวคุณธรรมไปใช้ในพื้นที่อื่น วันนี้ทุกคนจะรวมพลังไปด้วยกัน ขอให้ทุกคนชู 2 นิ้ว เราจะมีเป้าหมายร่วมกันเหมือนกัน เราจะมุ่งทำนาอินทรีย์ให้ได้ข้าวมีคุณภาพ มีการพัฒนาตัวเองที่ทำตลาดให้ข้าวมีราคาดี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี วันนี้จะมีแผนการทำงานร่วมกัน การปรับเปลี่ยนวิถีการทำนา จะมีวิธีอย่างไร มาร่วมแลกเปลี่ยนกัน โดยพวกเราทุกคนต้องรู้เท่าทัน

รศ.ศานิต : ต้นทุนการผลิต วัตถุประสงค์ให้เราทำมาแล้วเสียค่าใช้จ่ายเท่าไร เราใช้ปัจจัยการผลิตอะไรบ้าง จะลดต้นทุนอย่างไร ต้นทุนจากการสำรวจปีที่แล้ว พบว่า ต้นทุนจากการดำนามากที่สุด โดยเร็วที่สุดใช้เวลา 3 วัน ซึ่งก็มีต้นทุน 900 บาท

อดุลย์ : อำนาจเจริญไม่มีชลประทาน ต้องอาศัยน้ำฝน จึงกำหนดที่จะดำนาไม่ได้ ฝนมาช่วงแรกจะหวานไว้ ฝนมาช่วงสองถึงได้ดำนาแล้วถ้าหวานกล้ำไว้แล้วก็ต้องรอฝนไปเรื่อยๆจนกว่าฝนจะมา
แรงงานในการทำนา

จำปา : ค่าแรงบ้านเราค่อนข้างสูง ค่าถอดกล่ำมัดละ 45 บาท ถ้าดำนาวันละ 300-400 ร้อยต่อวัน เริ่มงานแปดโมงเช้าเลิกสี่โมงเย็น แต่ถ้าจ้างแรงงานจากฝั่งลาว จะจ่ายค่าภาษีให้เค้ามายู่ในประเทศ ค่าจ้าง 300 แต่จะเริ่มงานตั้งแต่เช้าจะเลิกค่า เนื่องจากจะต่างกัน

รศ.ศานิต : ต้องหาวิธีเสียต้นทุนน้อยที่สุด โดยต้องเปรียบเทียบกับจำนวนผลผลิต แนวคิดหลักต้องวัดต่อไร่ แล้วนำไปปรับปรุงในรุ่นต่อไป
ปัจจุบัน ต้นทุนเท่าไร

จำปา : คิดว่าลงทุน 9-10 บาทต่ออิกโหล โดยสมาชิกคนอื่นอยู่ที่ 10-11 บาท แต่ถ้าราคาข้าวอยู่ที่ 12-13 บาท ชาวนาก็จะขาดเจ็บเล็กน้อย เพราะทุกวันนี้เราได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ปีนี้ฝนทิ้งช่วงเกษตรกรต้องสูบน้ำ คาดว่าผลผลิตก็จะน้อยอีก และถ้าแก้ปัญหาไม่ได้ เราก็จะขาดทุนตลอดเวลา
โจทย์ตอนนี้ที่จะลดต้นทุนได้ คือเพิ่มผลผลิต เมื่อก่อนเคยทำนาโยน แต่พื้นที่ไม่สามารถทำได้ เพราะพื้นที่ไม่อำนวย

อดุลย์ : ปัญหาที่เราเจอ คือการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต แต่ถ้าเราอยากได้ผลผลิตเพิ่มเราไปซื้อปุ๋ยก็เพิ่มต้นทุนอีก

ลำพูน : รัฐบาลให้ลดพื้นที่การปลูกข้าว และสนับสนุนพืชชนิดอื่น แต่ก็หาวิธีอยู่ว่าจะทำอะไรนอกจากการปลูกข้าว ทุกวันนี้ให้เกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพเอง เพื่อลดต้นทุน

อดุลย์ : จากการคำนวณทุกวันนี้ถ้าเราไม่ขาดทุนก็ได้กำไรนิดเดียว
ตอนนี้ชาวนามีหลายพื้นที่ที่รวมญาติพี่น้อง มาชวนกันลงแขกกัน

รศ.ศานิต : ชีวิตไม่เป็นหนี้ ผมว่ามีความสุขที่สุด

เสถียร : จากการสังเคราะห์เอกสาร จากค่าใช้จ่ายทั้งหมด ผมคิดว่า การทำนาไม่คุ้ม เพราะนอกจากปัจจัย 4 ยังต้องมีปัจจัย 5 เรื่อยนานาพานะ

การลดต้นทุนลดไม่ได้จริงๆ ถ้าเพิ่มผลผลิตเกษตรกรก็จะอยู่ได้ แต่ข้าวอินทรีย์กับช่วงปรับเปลี่ยนก็ผลผลิตไม่เพิ่มเหมือนกัน พวกเราจึงตั้งเป็นกลุ่มเครือข่ายขึ้นมาเพื่อแปรรูปในทางอื่น เป็นทางเลือกของกลุ่มเกษตรกร เป็นการแปรรูปให้มีมูลค่าเพิ่ม ถ้าปีนี้ฝนดี ก็จะได้กำไรมาหน่อย ถ้าฝนไม่มีผลผลิตต่ำการใช้จ่ายก็จะเสมอตัว ถ้าเราไม่จ้างแรงงาน ก็ต้องหวานครึ่งหนึ่ง ลงนาเอง ปักดำเอง ต้องไถ 2-3 ครั้ง ไม่ให้หญ้าขึ้น ในเครือข่ายจึงมาวิเคราะห์เพื่อหาผลผลิตเพิ่มในเรื่องนี้
ทางออกให้ได้ผลผลิตมากขึ้น

เสถียร : การลดต้นทุนมันดี ทั้งเรื่องปุ๋ยจากสัตว์เลี้ยง ไม่ใช้สารช่วงปรับเปลี่ยน จะช่วยให้ดินร่วน ในเรื่องการทำยาสระผม ผลิตภัณฑ์ที่ใช้เองเป็นการลดต้นทุนในครัวเรือน

พ่อประมวล : กลุ่มวิสาหกิจถ้าเรารวมกลุ่มได้ วัตถุประสงค์ที่เราได้จะเอาไปทำปุ๋ยได้ สมาชิกที่ทำอยู่ ก็มีรายได้ แทนที่เราจะซื้อปุ๋ย ถ้าเราทำปุ๋ยเอง ก็มีต้นทุนน้อยลง

อดุลย์ : จากปกติที่เราเอาเงินจากขายข้าวแบ่งไปซื้อปุ๋ย แต่ถ้าเราทำปุ๋ยเองเป็นการลดต้นทุน จากที่เราเสียค่าปุ๋ยก็ได้ปุ๋ยฟรีแต่แค่เสียแค่ค่าแรงไป

จันดา : การทำนาอินทรีย์เป็นการทับถมวัตถุดิบอินทรีย์เข้าไปในดิน ทุกปีๆ ผลผลิตก็จะขยับขึ้นทุกปี ฟางที่เราไถทุกปีเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน ผลผลิตจากเกษตรอินทรีย์ถึงจะค่อยๆเพิ่มแต่ก็ยังเพิ่มอยู่ คิดว่าการลดต้นทุนก็ลดได้ แต่ค่อยๆเป็นค่อยๆไป แต่เป็นไปในระยะยาว

อาจารย์ทิพรัตน์ : การปลูกข้าวคนไทยเราเก่ง คนไทยสุดยอดเรื่องการผลิต แต่เรื่องการทำให้ได้กำไรต้องคิดกันต่อ เราจะเป็นผู้ประกอบการไม่ใช่เกษตรกร เราต้องมาเรียนรู้กัน ทุกวันนี้เราขับเคลื่อนด้วยกำลังสมอง กำลังกายไม่พอ เราต้องใช้กำลังใจที่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ

รศ.จุฑาทิพย์ : สิ่งที่สำคัญตอนนี้เราต้องหาผู้นำความคิด จากนโยบายของรัฐที่ลดการปลูกข้าวในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ในประเทศไทยมี 27 ล้านไร่ ชุดความรู้ที่อาจารย์ศานิต ใช้จะสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกพืช การที่เราจะไปเราต้องไปด้วยกันเป็นกลุ่ม

จำปา : เมล็ดพันธุ์ ถ้าเราไม่เปลี่ยนก็ต้องมาคัดพิเศษอีกรอบ ถ้าเราปลูก 3 ปีจะมีข้าวปน จะกลายพันธุ์ วิธีคัดคือ เลือกรวงที่สวยงาม เมล็ดที่สวยงามและเลือกแปลงที่อยู่ไกลจากเมล็ดพันธุ์อื่นๆ

สมยศ : สาเหตุจากความเจริญที่เราสร้างถนน เราไปกันลำนํ้า สร้างถนน ถมดินสูง เหลือแต่ลำห้วย เมื่อก่อนน้ำหลากวันสองวันก็หาย แต่วันนี้เหลือช่องเดียว น้ำไหลช้า เขื่อนข้างบนเวลาน้ำมากก็ปล่อยลงมา แต่ช่วงไม่มีน้ำกลับไม่ปล่อย และที่กันเอาไว้ใช้หน้าแล้ง พอน้ำหลากน้ำยิ่งล้น พอหน้าแล้งเราก็ไม่มีเครื่องต้องไปลงทุนอีกแนวทางการแก้ปัญหาเรื่องที่ดิน

คำโสม : เตรียมบ่อบาดาลหรือสระ ต้องมีบ่อน้ำของตัวเอง แต่ก่อนปัญหานี้มีเยอะ ทุกวันนี้ใช้การแก้ปัญหาเป็นจุดเอาไว้ เจาะตามจุดที่ไม่มีปัญหาแล้ว

จำปา : ปัญหาเรื่องน้ำ เราต้องใช้น้ำหลายรอบ ทำให้ต้องสูบน้ำก็เป็นปัญหาเรื่องค่าน้ำมัน แนวทางแก้ไข มีอยู่ว่า ที่ตรงไหนที่ไถน้ำ เราก็จะเปลี่ยนพันธุ์ข้าวทำไมไม่คิดปลูกอย่างอื่นหรือข้าวง่ายสุด

ลำพูน : ที่ดินเป็นมรดก ถ้าเรามีนาแล้วไม่ทำ ชาวบ้านจะเเยะเเย้ย การลงทุนบางที่เราขุดที่ เราลงทุน 10 ปีถึงจะได้ทุนคืน

ประมวล : น้ำในบ่อถึงไม่ดูดีก็หมดไป เราอาศัยน้ำบาดาลไม่ได้

บุญมา : นาไม่มีวิตามิน เราเอาปุ๋ยอินทรีย์ปรับปรุงดิน ต้องใช้มากกว่าคนอื่น ปัญหาเรื่องที่ดินอะไรที่เราแก้ไม่ได้

จำปา : เรื่องแรงงาน สังคมทุกวันนี้ การลงแขกเหือดหายไปแล้ว มีแต่จะรับจ้างแข่งกัน แข่งกันเรื่องค่าแรง

ลำพูน : ทุกคนจะรีบทำนาให้เสร็จแล้วทำอย่างอื่น บางคนทำนาเป็นวัฒนธรรม ทำต่อกันมา

อดุลย์ : ความทุกข์ยากของการเริ่มต้นข้าวคุณธรรม ทำแรกๆไปช่วยและจุดประกายขึ้นมา ในปีแรกมีมาตรฐานผู้ผลิต ไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เล่นการพนัน ปีแรกไม่ยากเพราะโครงการรับทั้งหมด แต่เมื่อรับซื้อโครงการก็มีปัญหา เพราะมีปัญหาเรื่อง Stock ข้าว แต่ในปีนั้นฝนตกช่วงเกี่ยวข้าวและแดดออกมาก ก็หาที่ขายหลายที่ จน

อาจารย์ขอร้องให้ชุมชนสหกรณ์ช่วยซื้อ ก็ได้ข่าวว่าเค้าขาดทุนไปเยอะ ปีต่อไปก็เหมือนเดิม ถ้าไม่ได้ แต่เราขายให้คนรู้จักว่าเราขาย โครงการรวบรวมจากเกษตรกรก็ต้องขาย มีโครงการประกันราคา โครงการรับจำนำออกมา จากสมาชิกที่มี 200 เหลือ 70 กว่าคน ต่อมาก็มี 110 -111 คน ต่อมาก็คิดว่าสู้ไม่ไหว ชาวคุณธรรมมีคนรู้จัก แต่สภาพคล่องไม่ได้ พอเราทำดีก็ต้องแพงกว่าก็ขายไม่ดี แต่มาเจอคุณเช็ค เลยได้ทำตลาด ก็เลยขายแบบใหม่ดีกว่า ไปถามคนกินก่อน ว่าต้องการแบบไหน อยากกินแบบไหน ค่อยไปปลูก ก็เริ่มขายได้ SCG บอกว่าการขาย อย่างมองว่า ทำไมเค้าไม่ซื้อของเรา ให้คิดว่า ทำอย่างไรให้ซื้อของเรา ตอนนี้ชาวคุณธรรมก็อยู่ได้

ปัญหาเรื่องปัจจัยการผลิต

จำปา : เราจะมีเครือข่ายแต่ละศูนย์และกระจายให้สมาชิกในราคาถูก ปีนี้เราส่งข้าวเข้าประกวดได้รางวัล เป็นรถเกี่ยว แต่ยังไม่ได้ใช้เพราะมาหลังจากเกี่ยวแล้ว เราจะมาลองดูก่อนว่าจะดีไหม เราเห็นที่อื่นแล้วแต่ไม่รู้ว่าจะที่เราจะเป็นอย่างไรเพราะที่ไม่เหมือนเค้า แล้วปีหน้าเราจะเริ่มลองดำนานา

ปัญหาเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

จำปา : ถ้าปีไหนฝนตก เป็นปัญหาเรื่องการตากข้าว

ลำพูน : กลุ่มสังฆกรรม มีโครงการปันโตข้าว จะรวบรวมไว้ที่โรงสี แต่ยังไม่เงินทุนและต้องทำการตลาดตอนนี้หาแหล่งเงิน

จำปา : เราต้องหาทุกวิธีทางเพื่อหาเงินมารวบรวมข้าว เราต้องทำเพราะถ้าเราไม่ทำเกษตรกรอินทรีย์ไม่สามารถขยายได้

กัลยา : คิดว่าชาวนาด้วยกัน เข้าใจกัน

จันดา : จริงๆแล้วการทำนาว่ายากแล้ว การตลาดยิ่งยากกว่า เมื่อก่อนเราทำนาแบบชาวบ้าน ขายตามท้องตลาดเราอยู่ได้ เพราะเราทำที่ใจเราอยากทำ เราทำเพราะเรามองเห็นประโยชน์ในสิ่งที่เราได้รับ คือเรื่องสุขภาพสิ่งแวดล้อมและเราไม่ได้เอายาพิษไปใส่อาหารให้คนอื่นและตนเองทาน หลักเริ่มต้นที่เรามาทำอินทรีย์ เพื่อตนเองและคนในครอบครัวที่เราทำเป็นการยกระดับ เมื่อโครงสร้างมันไป เราก็พร้อมที่จะไป แต่เมื่อการตลาดมันติดขัด เราก็พร้อมที่จะเกาะเกี่ยวและเป็นกำลังใจกัน ในเมื่อถึงที่สุด เราก็ต้องยืนบนหลักความเป็นจริง เราไม่ได้ขายข้าวเราขายคุณภาพ มีอาจารย์มาช่วย ชำๆได้พำเล้งงาน ถือว่าดีแล้ว

คุณหน้อย : ยังไงเราก็ไม่ทิ้งกัน เราจะพยายามหาตลาดให้ได้มากที่สุด ราคา ก็จะพยายามให้มากที่สุด ขอให้ทุกคนมั่นใจในทีมงานว่าเราจะไม่ทิ้งกัน

เลิกประชุมเวลา 12.00 น.

ภาคผนวกที่ 9 เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการวิธีการคำนวณต้นทุนและผลตอบแทน
เอกสารที่ใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการวันที่ 17-18 ตุลาคม 2557
การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน

1. ต้นทุน = ปริมาณปัจจัย × ราคาซื้อ
ต้นทุนจะมากจะน้อยขึ้นอยู่กับ
 - 1) ปริมาณปัจจัยการผลิตที่ใช้
 - 2) ราคาของปัจจัยการผลิตที่ซื้อ
2. รายได้ = ปริมาณผลผลิต × ราคาที่ขายได้
กำไร = รายได้ – ต้นทุน
ผลตอบแทนหรือรายได้จะมากจะน้อยขึ้นอยู่กับ
 - 1) ปริมาณผลผลิตที่ผลิตได้
 - 2) ราคาของผลผลิตที่ขายได้

ประเภทของปัจจัยการผลิตมี 2 ประเภท

1. ปัจจัยคงที่
ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้ได้ในช่วงระยะเวลาการผลิต ไม่เปลี่ยนแปลงตามปริมาณผลผลิต
2. ปัจจัยผันแปร
เปลี่ยนแปลงปริมาณการใช้ได้ในช่วงระยะเวลาการผลิตและเปลี่ยนแปลงตามปริมาณการผลิต

ประเภทของต้นทุน

1. ต้นทุนคงที่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามปริมาณผลผลิต

- 1) ต้นทุนคงที่ที่เป็นตัวเงิน เกษตรกรต้องจ่ายจริง เช่น ค่าเช่าที่ดิน และค่าภาษีที่ดิน
- 2) ต้นทุนคงที่ที่ไม่เป็นตัวเงิน เกษตรกรไม่ได้จ่ายจริง เช่น ค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์การเกษตร และค่าใช้ที่ดินเป็นต้น

2. ต้นทุนผันแปร เปลี่ยนแปลงตามปริมาณผลผลิต

- 1) ต้นทุนผันแปรที่เป็นตัวเงิน เช่น ค่าเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี ค่าจ้างแรงงาน
- 2) ค่าต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ค่าแรงงานในครอบครัว เมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้ใช้เอง และปุ๋ยคอกที่ผลิตเองเป็นต้น

การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต

1. วัดในรูปของต้นทุนทั้งหมดต่อครัวเรือน เช่น ปลูกข้าวทั้งหมด 10 ไร่ เสียต้นทุนทั้งหมด 30,000 บาท
2. วัดในรูปของต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่

$$\begin{aligned}\text{ต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่} &= \frac{\text{ต้นทุนทั้งหมด}}{\text{เนื้อที่ปลูก}} \\ &= \frac{30,000}{10} \\ &= 1,000 \text{ บาทต่อไร่}\end{aligned}$$

3. วัดในรูปของต้นทุนเฉลี่ยต่อผลผลิตหนึ่งกิโลกรัม

$$\text{ต้นทุนเฉลี่ยต่อผลผลิต} = \frac{\text{ต้นทุนทั้งหมด}}{\text{ผลผลิตทั้งหมด}}$$

เช่น ปลูกข้าว 10 ไร่ เสียต้นทุนทั้งหมด 30,000 บาท ได้ผลผลิต 5,000 กิโลกรัม

$$\begin{aligned}\text{ต้นทุนเฉลี่ยต่อผลผลิต} &= \frac{30,000}{5,000} \\ &= 6 \text{ บาทต่อกิโลกรัม}\end{aligned}$$

การวิเคราะห์หาผลตอบแทน

1. รายได้ทั้งหมด

ปลูกข้าว 10 ไร่ ได้ข้าวเปลือก 5,000 กิโลกรัม ขายได้กิโลกรัมละ 8 บาท เสียต้นทุนทั้งหมด 30,000 บาท เป็นต้นทุนผันแปร 28,000 บาท และต้นทุนคงที่ 20,000 บาท

$$\begin{aligned}\text{รายได้ทั้งหมด} &= \text{ผลผลิตทั้งหมด} \times \text{ราคาขายได้} \\ &= 5,000 \times 8 \\ &= 40,000 \text{ บาท}\end{aligned}$$

2. รายได้เฉลี่ยต่อไร่

$$\begin{aligned}\text{รายได้เฉลี่ยต่อไร่} &= \frac{\text{รายได้ทั้งหมด}}{\text{เนื้อที่ปลูก}} \\ &= \frac{40,000}{10} \\ &= 4,000 \text{ บาทต่อไร่}\end{aligned}$$

3. รายได้สุทธิ

$$\begin{aligned}\text{รายได้สุทธิทั้งหมด} &= \text{รายได้ทั้งหมด} - \text{ต้นทุนผันแปรทั้งหมด} \\ \text{รายได้สุทธิทั้งหมด} &= 40,000 - 28,000 \\ &= 12,000 \text{ บาท} \\ \text{รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อไร่} &= \text{รายได้ทั้งหมด} / \text{เนื้อที่ปลูกทั้งหมด} \\ \text{รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อไร่} &= \frac{12,000}{10} \\ &= 1,200 \text{ บาทต่อไร่}\end{aligned}$$

4. กำไร

$$\begin{aligned}\text{กำไร} &= \text{รายได้ทั้งหมด} - \text{ต้นทุนทั้งหมด} \\ &= 40,000 - 30,000 = 10,000 \text{ บาท} \\ \text{กำไรเฉลี่ยต่อไร่} &= \frac{10,000}{10} \\ &= 1,000 \text{ บาทต่อไร่}\end{aligned}$$

5. ผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด

$$= \text{รายได้ทั้งหมด} - \text{ต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด}$$

เช่น จากตัวอย่างนี้ ถ้าในต้นทุนทั้งหมด 30,000 บาท เป็นต้นทุนที่เป็นเงินสด 20,000 บาท ดังนั้น ผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสดทั้งหมด

$$\begin{aligned}
 &= 40,000 - 20,000 \\
 &= 20,000 \text{ บาท} \\
 &= \frac{20,000}{10} \\
 &= 2,000 \text{ บาท/ไร่}
 \end{aligned}$$

6. การวิเคราะห์หาจุดคุ้มทุน

$$\begin{aligned}
 \text{รายได้} &= \text{รายจ่าย} \\
 \text{ราคา} \times \text{ปริมาณผลผลิต} &= \text{ต้นทุนการผลิตทั้งหมด}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 1) \text{ ระดับผลผลิตต่อไร่คุ้มทุน} &= \frac{\text{ต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อไร่}}{\text{ราคาที่ขายได้}} \\
 &= \frac{3,000}{8} \\
 &= 375 \text{ กิโลกรัมต่อไร่}
 \end{aligned}$$

ถ้าได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่า 375 กก. จะขาดทุน
ถ้าได้ผลผลิตต่อไร่มากกว่า 375 กก. จะได้กำไร

$$\begin{aligned}
 2) \text{ ระดับราคาคุ้มทุน} &= \frac{\text{ต้นทุนทั้งหมดต่อไร่}}{\text{ผลผลิตต่อไร่}} \\
 &= \frac{3,000}{500} \\
 &= 6 \text{ บาทต่อกิโลกรัม}
 \end{aligned}$$

สรุป ถ้าขายได้ราคาต่ำกว่า 6 บาท จะขาดทุน
ถ้าขายได้ราคามากกว่า 6 บาท จะได้กำไร

$$\begin{aligned}
 3) \text{ ระดับต้นทุนต่อไร่ที่คุ้มทุน} &= \text{ผลผลิตต่อไร่} \times \text{ราคาขายได้} \\
 &= 500 \times 8 \\
 &= 4,000 \text{ บาทต่อไร่}
 \end{aligned}$$

สรุป ถ้ามีต้นทุนมากกว่า 4,000 บาทต่อไร่ จะขาดทุน
ถ้ามีต้นทุนต่ำกว่า 4,000 บาทต่อไร่ จะได้กำไร

ภาคผนวกที่ 10 สภาพทั่วไปของชาวนาที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

สภาพทั่วไปของชาวนาที่เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการเมื่อวันที่ 17-18 ตุลาคม 2557 ที่สถาบันวิชาการสหกรณ์

1. นายลำพูน ชันทอง ที่อยู่ 75 ม.12 ชุมชนเทพมงคลใต้ ถ.ยุ่ง อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ 37000 เบอร์มือถือ 087-720-8580 E-mail : Lamphoon00@gmail.com ที่ดินใช้ทำนารวมทั้งสิ้น 15 ไร่ จำแนกเป็น 2 แปลง แปลงที่ 1 : 8 ไร่ เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง แปลงที่ 2 : 7 ไร่ เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง พันธุ์ข้าวที่ใช้ ชื่อพันธุ์พระเวสสันดร, เล้าแตก , กอ.6, ไรซ์เบอร์รี่ แหล่งที่ของพันธุ์คือ เก็บพันธุ์ไว้เอง และได้จากโครงการทำกิจกรรมแรงงานใช้ทำนา ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 3 คน และแรงงานจ้าง อัตราค่าจ้างแรงงานคือ 400 บาท/วัน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา 30,000 บาท/ปี โดยเป็นแหล่งทุนของตนเอง ปัญหาของที่ดิน ไม่เหมาะสม คือ ขาดแหล่งน้ำ สภาพดิน, เป็นหินลูกรัง ดินเหนียว ปัญหาเรื่องแรงงาน คือ ค่าแรงสูง

2. นางละมุล น้อยมี ที่อยู่ 38 ม.5 บ้านโนนค้อทุ่ง ต.โพนเมืองน้อย อ.ห้วยตะพาน จ.อำนาจเจริญ เบอร์มือถือ 083-749-6975 ประสบการณ์ทำนารวมทั้งสิ้น 30 ปี เริ่มทำตั้งแต่ปี 2537 ที่ดินใช้ทำนารวมทั้งสิ้น 17 ไร่ จำแนกเป็น 5 แปลง แปลงที่ 1: 6 ไร่ 3 งาน เป็นที่ดินของตนเอง แปลงที่ 2 : 2 ไร่ 1 งาน เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง แปลงที่ 3 : 2 ไร่ 3 งาน เป็นที่ดินของตนเอง แปลงที่ 4 : 3 ไร่ เป็นที่ดินเช่า แปลงที่ 5 : 2 ไร่ 2 งาน เป็นที่ดินเช่า พันธุ์ข้าวที่ใช้ ชื่อพันธุ์ ข้าวมะลิ, ข้าวเหนียว, ข้าวดอก แหล่งที่มาคือ เก็บพันธุ์ไว้เอง แรงงานใช้ทำนา ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 3 คน มีแรงงานจ้าง อัตราค่าจ้างแรงงาน 300 บาท/วัน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา 30,000 บาท กู้ยืมจาก ธกส. ปัญหาเรื่องที่ดิน ไม่เหมาะสม คือ ขาดแหล่งน้ำ สาเหตุของปัญหา คือ ขาดแหล่งน้ำในการทำเกษตร แนวทางแก้ไขปัญหาคือ ขุดบ่อน้ำเพื่อใช้ในการทำเกษตร ปัญหาเรื่องแรงงาน มีปัญหาคือ ค่าแรงสูง สาเหตุของปัญหา คือ การแย่งแรงงาน แนวทางแก้ไขปัญหาคือ พยายามทำเองให้ได้มากที่สุด

3. นางเตรียม บุญทิพย์ ที่อยู่ 50 ม.2 ต.นาเรียง อ.เสนางคนิคม จ.อำนาจเจริญ เบอร์มือถือ 087-236-6284 ประสบการณ์ทำนารวมทั้งสิ้น 50 ปี เริ่มทำตั้งแต่ปี 2547 ที่ดินใช้ทำนารวมทั้งสิ้น 19 ไร่ จำแนกเป็น 6 แปลง แปลงที่ 1: 1 ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง แปลงที่ 2 : 3 ไร่ แปลงที่ 3 : 4 ไร่ แปลงที่ 4 : 2.5 ไร่ แปลงที่ 5 : 4.5 ไร่ แปลงที่ 6 : 4 ไร่ พันธุ์ข้าวที่ใช้ชื่อพันธุ์ 105, มะลิ, กข.6 แหล่งที่มาของพันธุ์คือ ซื้อ และได้จากตะการพืชผล อดุล แรงงานที่ใช้ทำนาประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 3 คน แรงงานจ้าง อัตราค่าจ้างแรงงาน 300 บาท/วัน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา 50,000 บาท แหล่งทุนมาจาก กู้ยืมจาก ธกส. ปัญหาเรื่องที่ดิน ไม่เหมาะสมเนื่องจาก ขาดน้ำ/น้ำท่วม สาเหตุของปัญหา : จากภัยธรรมชาติ การไหลของน้ำอุดตัน แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ 1) การปลูกข้าวต้องดูฤดูฝน ควรปลูกข้าวอายุยาว ป้องกันน้ำท่วม 2) การอุดตันของห้วยหนอง ประสานหน่วยงานภาครัฐ ขุดลอกให้น้ำไหลสะดวก ปัญหาเรื่องแรงงาน มีปัญหา ค่าแรงสูงแต่ไม่เพียงพอ สาเหตุของปัญหา คือ สังคมมีการแข่งขันในการจ้างงานและคนงานในครัวเรือนมีน้อย แนวทางแก้ไขปัญหาคือ การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มมีมติร่วมกันโดยสร้างกติการ่วมกันก่อนจะทำอะไรในกลุ่ม เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว และการรวมกลุ่มปลูกพืชต่างๆ และการใช้แรงงานต้องมีระเบียบและกฎหมายของกลุ่ม ปัญหาเรื่อง

เงินทุน มีปัญหา คือ ปัจจัยภายนอกและภายใน สาเหตุของปัญหา คือการทำการเกษตรประกอบอาชีพ เพื่อกินและขาย ทุนในด้านสังคมใช้จ่ายในครัวเรือนและสังคม แนวทางแก้ไขปัญหาคือ ทุนภายใน ข้าว แรงงานของบุคลากรในครอบครัว ทุนภายนอก : ธกส สหกรณ์ ทางทุนอื่นๆ

006 นายเสถียร บุระพันธ์ ที่อยู่ 175 ม.3 ต.นาเวียง อ.เสนางนิคม จ.อำนาจเจริญ เบอร์มือถือ : 097-129-3986 ประสบการณ์ทำนา 34 ปี เริ่มทำนาตั้งแต่ปี 2524 ที่ดินใช้ทำนารวมทั้งสิ้น 32 ไร่ เป็นที่ดินของตนเองและของพ่อแม่/พี่น้อง พันธุ์ข้าวที่ใช้ชื่อพันธุ์ มะลิ 105, กข.6 เหนียว แหล่งที่มาของพันธุ์ คือ เก็บพันธุ์ไว้เอง แรงงานใช้ทำนาประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 2 คน มีแรงงานจ้าง อัตราค่าจ้างแรงงาน 300 บาท/วัน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา 60,000 บาท แหล่งทุน คือ เป็นของตนเองและกู้ยืมมาจาก ธกส. ปัญหาเรื่องที่ดิน ไม่เหมาะสม เนื่องจากขาดแหล่งน้ำ เรื่องที่ดิน สาเหตุคือ ที่ดินเป็นกรด-ด่าง แนวทางแก้ไขปัญหาคือ ให้มีบาดาลหรือสระน้ำ หรือทำปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อจะให้ดินร่วนซุย หรือมูลสัตว์ ปัญหาเรื่องแรงงาน มีปัญหา คือ ค่าแรงงานสูง

007 นายทองดี ปลัดศรี ที่อยู่ 119 หมู่ 3 บ.หนองคู ต.นาเวียง อ.เสนางนิคม จ.อำนาจเจริญ เบอร์มือถือ 083-381-2401 ประสบการณ์ทำนารวมทั้งสิ้น 25 ปี ที่ดินใช้ทำนารวมทั้งสิ้น 25 ไร่ จำแนกเป็น 3 แปลง แปลงที่ 1 : 10 ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง แปลงที่ 2 : 10 ไร่ เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง แปลงที่ 3 : 5 ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง พันธุ์ข้าวที่ใช้ ชื่อพันธุ์ มะลิ 105, ข้าวเหนียว กข.6 แหล่งที่มาของพันธุ์ คือ เก็บพันธุ์ไว้ใช้เอง แรงงานใช้ทำนาประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 2 คน มีแรงงานจ้าง อัตราค่าจ้างแรงงาน 320 บาท/วัน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา 40,000-50,000 บาท แหล่งทุน เป็นของตนเอง และกู้ยืมมาจาก ธกส., กองทุนหมู่บ้าน ปัญหาเรื่องที่ดิน ไม่เหมาะสมคือ สภาพดิน ขาดน้ำ สาเหตุของปัญหา คือ จากธรรมชาติ และจากการใช้สารเคมีมากเกินไป แนวทางแก้ไขปัญหาคือ 1.ทำปุ๋ย บำรุงดิน ปลูกพืชตระกูลถั่ว 2.ขุดบ่อน้ำ ปัญหาเรื่องแรงงาน มีปัญหา คือ ค่าแรงสูง

4. นายชาญชิต นิยมธรรม ที่อยู่ 170 ม.3 ต.นาเวียง อ.เสนางนิคม จ.อำนาจเจริญ ประสบการณ์ทำนารวมทั้งสิ้น 35 ปี ที่ดินใช้ทำนา จำแนกเป็น 3 แปลง พันธุ์ข้าวที่ใช้ คือ หอมมะลิ 105,หอมมะลิ กข 6 แหล่งที่มาของพันธุ์ คือ เก็บไว้ใช้เอง แรงงานใช้ทำนา ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน จำนวน 2 คน มีแรงงานจ้าง อัตราค่าจ้างแรงงาน 300 บาท/วัน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา คือ 30,000 บาท แหล่งทุนเป็นของตนเอง และกู้ยืมมาจาก ธกส. ปัญหาเรื่องที่ดิน เหมาะสม สาเหตุของปัญหา คือ น้ำท่วม-แล้ง แนวทางแก้ไขปัญหาคือ ขุดบ่อสระน้ำ ปัญหาเรื่องแรงงาน มีปัญหา คือ ค่าแรงสูง สาเหตุคือ ขาดแรงงาน

009 นายสมยศ งามวงศ์ ที่อยู่ 30 ม.7 บ้านหนองคู ต.นาเวียง อ.เสนางนิคม จ.อำนาจเจริญ 37290 เบอร์มือถือ : 098-1686557 ประสบการณ์ทำนารวมทั้งสิ้น 37 ปี เริ่มทำตั้งแต่ปี 2530 ที่ดินใช้ทำนารวมทั้งสิ้น 69 ไร่ จำแนกเป็น 2 แปลง แปลงที่ 1 : 37 ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง แปลงที่ 2 : 32 ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง พันธุ์ข้าวที่ใช้ชื่อพันธุ์ ข้าวหอมมะลิ 105 แหล่งที่มาของพันธุ์ คือ เก็บพันธุ์ไว้เอง แรงงานใช้ทำนา ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 3 คน มีแรงงานจ้าง อัตราค่าจ้าง 300 บาท/วัน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา 30,000 บาท แหล่งทุน เป็นของตนเอง และกู้ยืมจาก ธกส. ปัญหาเรื่องที่ดิน ไม่เหมาะสม คือ ขาดน้ำ น้ำ

ท่วม สาเหตุ คือ ทางเดินของน้ำถูกปิดกั้น และชลประทานปล่อยน้ำลงมาในช่วงที่น้ำมากอยู่ แนวทางแก้ปัญหา คือ ลงทุนสร้างแหล่งน้ำ และจัดหาแหล่งน้ำลงทุนไม่สูงมาช่วยเหลือ ปัญหาเรื่องแรงงาน มีปัญหา คือ ค่าแรงสูง สาเหตุคือ จะต้องทำให้ทันปี+เดือน และน้ำ

5. นายสงคร โสมรักษ์ ที่อยู่ 56 ม.10 ต.ไม้กลอน อ.พนา จ.อำนาจเจริญ เบอร์มือถือ 085-2037823 ประสบการณ์ทำนารวมทั้งสิ้น 17 ไร่ จำแนกเป็น 1 แปลง เป็นที่ดินของตนเอง พันธุ์ข้าวที่ใช้ชื่อพันธุ์ มะลิ 105 ไรซ์เบอร์รี่ แหล่งที่มาของพันธุ์ คือเก็บพันธุ์ไว้เอง และได้จากโครงการ (มก.) แรงงานใช้ทำนา ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 3 คน ไม่มีแรงงานจ้าง เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา คือ 25,000 บาท แหล่งทุน กุ้ย้มมาจากจาก กองทุนหมู่บ้าน ปัญหาเรื่องแรงงาน มีปัญหา คือ ไม่มีรถเกี่ยววนวดข้าว ต้องรอคิว (ถ้าเกี่ยวเองทั้งหมดคงไม่ทันคุณภาพข้าว) สาเหตุ คือ ในตำบลไม่มีรถเกี่ยววนวดข้าว ทำให้รอรถเกี่ยววนวดจน ข้าวจะแห้งหอบ และราคาต้องขยับขึ้นอีก จาก 600 เป็น 700 บาทต่อไร่ แนวทางแก้ไข คือ อย่างน้อยรถเกี่ยววนวดของกลุ่มอินทรีย์ต้องมีตำบลละ 1 คันเป็นอย่างน้อย ปัญหาเรื่องเงินทุน มีปัญหา คือ ขยายข้าวไม่ทันใช้หนี้ สาเหตุคือ ในกลุ่มข้าวอินทรีย์ไม่พอที่จะซื้อข้าวจากสมาชิกให้ได้ทันต่อการใช้หนี้ แนวทางแก้ไข คือ อยากให้มี เงินทุนจากรัฐให้เป็นทุนให้สมาชิกได้ใช้หนี้ก่อนขายข้าวหัก 60% ได้ใช้หนี้ก่อนขายข้าว ปัญหาเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว มีปัญหา ข้าวไม่แห้งเสมอ สาเหตุคือ เกียวข้าวใช้รถเกี่ยว ก็ต้องตากให้แห้งไม่มีความชื้น แนวทางแก้ไข ต้องมีโรงอบแต่ละตำบลของกลุ่มอินทรีย์

6. นางจำปา สุวะไกร ที่อยู่ 106 ม.5 ต.คึมใหญ่ อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ ประสบการณ์ทำนารวมทั้งสิ้น 27 ปี เริ่มทำตั้งแต่ปี 2530 ที่ดินใช้ทำนารวมทั้งสิ้น 35 ไร่ จำแนกเป็น 5 แปลง แปลงที่ 1 : 7 ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง แปลงที่ 2 : 10 ไร่ เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง แปลงที่ 3 : 8 ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง แปลงที่ 4 : 3 ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง แปลงที่ 5 : 5 ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง พันธุ์ข้าวที่ใช้ชื่อ มะลิ 105, เวสสันดร, ไรซ์เบอร์รี่, เหนียวดำ, เหนียวแดง, เหนียวสิริธร แหล่งที่มาของพันธุ์ คือเก็บพันธุ์ไว้เอง และได้จากโครงการ แรงงานใช้ทำนา ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 3 คน มีแรงงานจ้าง อัตราค่าจ้างแรงงาน 400 บาทต่อวัน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา 50,000 บาท แหล่งทุนเป็นของตนเอง ผลผลิตที่คาดว่าจะได้ในปีนี้ 2,000 ก.ก. ปัญหาเรื่องที่ดิน ไม่เหมาะสม คือ ขาดแหล่งน้ำในป็นน้ำน้อยแต่ปีไหนฝนดีก็ได้ผลผลิตดี สาเหตุคือ ไม่มีอยู่ใกล้ห้วยสาธารณะ คลองชลประทาน ต้องขุดสระเอง สูบน้ำเอง แนวทางแก้ไขปัญหา คือ เปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่มีอายุน้อยกว่าที่ผ่านมาเพื่อจะได้ผลผลิตดีเต็มเม็ดเต็มหน่วย ปัญหาเรื่องแรงงาน มีปัญหา คือ แรงงานไม่พอ ต้องจ้างช่วยแต่ค่าแรงสูง สาเหตุ คือ วัยรุ่นหนุ่มสาวไปทำงานต่างถิ่น

7. นางกัลยา ห่อดี ที่อยู่ 160 หมู่ 3 ต.คึมใหญ่ อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ เบอร์มือถือ 083-499-8240 ประสบการณ์ทำนารวมทั้งสิ้น 11 ไร่ จำแนกเป็น 1 แปลง แปลงที่ 1: 1 ไร่ เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง พันธุ์ข้าวที่ใช้ชื่อพันธุ์ มะลิ 105, ข้าวเหนียวเจ้าแตก แหล่งที่มาของพันธุ์ คือ เก็บพันธุ์ไว้เอง แรงงานใช้ทำนา ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 4 คน ไม่มีแรงงานจ้าง เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา คือ 10,000 บาท แหล่งทุนของตนเอง

8.นางจันดา ศาสตราชัย ที่อยู่ 91 หมู่ 5 บ.หนองเม็ก ต.คำใหญ่ อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ เบอร์มือถือ 090-830-5943 ประสบการณ์ทำนารวมทั้งสิ้น 20 ปี เริ่มทำตั้งแต่ปี 2537 ที่ดินใช้ทำนารวมทั้งสิ้น 36 ไร่ จำแนกเป็น 3 แปลง แปลงที่ 1: 18 ไร่ เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง แปลงที่ 2: 7 ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง แปลงที่ 3 : 11 ไร่ เป็นที่ดินของตนเองและของพ่อแม่/พี่น้อง พันธุ์ข้าวที่ใช้ ชื่อพันธุ์ มะลิ 105, พระเวส, เล้าแตก,มะลิแดง,พื้นเมืองแหล่งที่มาของพันธุ์ คือ เก็บพันธุ์ไว้เอง และได้จากโครงการเกษตรอินทรีย์ แรงงานใช้ทำนาประกอบด้วยแรงงานในครัวเรือน 4 คน มีแรงงานจ้าง อัตราค่าจ้างแรงงาน 300-350 บาทต่อวัน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา คือ 40,000 บาท เป็นแหล่งทุนของตนเอง ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับในปีนี้ คือ ข้าวหอมมะลิ 105 1,800 ก.ก. ปัญหาเรื่องที่ดิน ไม่เหมาะสม คือ ขาดน้ำ สาเหตุจากเป็นที่ดอน แนวทางแก้ไข คือ ใช้เครื่องสูบน้ำจากลำห้วย หรือน้ำบ่อ-สระน้ำ ปัญหาเรื่องแรงงาน มีปัญหา คือ แรงงานไม่พอเฉพาะฤดูทำนา สาเหตุ คือ 1. ช่วงดำนาเกษตรกรจำเป็นในการต้องทำนาในช่วงเดียวกันจึงเกิดการแย่งแรงงาน 2. ทำให้ค่าแรงแพงขึ้นเกือบเท่าตัวของค่าแรงหน้าแล้ง (ไม่ไ้หน้าทำนา) แนวทางแก้ไขปัญหา คือ 1. ชาวนาต้องทำนาหลายสายพันธุ์ คือ ปลูกข้าวที่มีอายุเริ่มตั้งแต่ 90 วัน, 100 วัน, 110 วัน, 120 วัน เพื่อจะได้ทยอยเกี่ยวไปเรื่อยๆ ยืดระยะเวลาเก็บเกี่ยว สุกก่อนเกี่ยวก่อน 2. ทางอาจารย์จุฑาทิพย์ แนะนำให้คนที่มีความรู้เกี่ยวข้าว จัดตั้งกันกับสมาชิก เป็นสหกรณ์รถเกี่ยวคั้นกำไรให้สมาชิก ปัญหาเรื่องเงินทุน มีปัญหา คือ 1. ต้นทุนการผลิตสูง 2. ต้องจ่ายค่าแรงงาน สาเหตุของปัญหา คือ ค่าใช้จ่ายในการผลิต เช่น ปุ๋ย ค่าแรง แม้กระทั่งน้ำมัน และค่าครองชีพประจำวัน ปรึบราคาสูงขึ้น ปัญหาเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว มีปัญหา คือ ความชื้นของข้าว เปอร์เซนต์ข้าว สาเหตุของปัญหา คือ 1. ธรรมชาติ ฝนตกในฤดูเก็บเกี่ยว 2. จากการเก็บเกี่ยวข้าวล่าช้า ข้าวงอมเกินเปอร์เซนต์ข้าวต่ำ ปัญหาเรื่องการประเมินผล ไม่พอใจ เพราะ น้ำมากเกินไปในต้นฤดู ช่วงปลายฤดูน้ำแห้ง ฝนไม่ตก แนวทางแก้ไข คือ ดูตามสภาพแวดล้อม ช่วงต้นฤดูน้ำมากก็เอาน้ำออก

9. นายณรงค์ โสมอินทร์ ประสบการณ์ทำนารวมทั้งสิ้น 20 ปี เริ่มทำตั้งแต่ ปี 2537 มีที่ดินใช้ทำนารวมทั้งสิ้น 25 ไร่ เป็นที่ดินของตนเอง พันธุ์ข้าวที่ใช้ คือ พันธุ์มะลิ 105 แหล่งที่มาของพันธุ์คือ เก็บไว้ใช้เองและซื้อแรงงานที่ใช้ในการทำนา ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 4 คน มีแรงงานจ้างโดยอัตราค่าจ้างแรงงาน 300 บาท/วัน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา 30,000 บาท แหล่งทุน คือ กู้ยืมจาก ธกส. ผลผลิตปีนี้นี้คาดว่าจะได้ 6 ตัน ปัญหาเรื่องที่ดิน คือ สภาพดิน

10. นางลำไย บุญเจริญ ประสบการณ์การทำนารวมทั้งสิ้น 30 ปี ที่ดินที่ใช้ทำนารวมทั้งสิ้น 17 ไร่ จำแนกเป็น 1 แปลง เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง พันธุ์ข้าวที่ใช้ คือ พันธุ์มะลิ 105 แหล่งที่มาของพันธุ์คือ เก็บไว้ใช้เอง แรงงานใช้ทำนา ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 3 คน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา คือ 30,000 บาท แหล่งทุนเป็นของตนเองและกู้ยืมจาก ธกส. ปัญหาเรื่องที่ดิน ไม่เหมาะสม คือ สภาพของดิน

11. นางสาวไพจิตร ใจอุ่น ที่อยู่ 21 ม.5 ต.โพธิ์เมืองน้อย อ.หัวตะพาน จ.อำนาจเจริญ เบอร์มือถือ 081-6944890 ที่ดินที่ใช้ทำนารวมทั้งสิ้น 22 ไร่ จำแนกเป็น 4 แปลง แปลงที่ 1: 6ไร่ เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง แปลงที่ 2 : 8 ไร่ เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง แปลงที่ 3 : 4 ไร่ เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง แปลงที่ 4 : 4 ไร่ เป็นของพ่อแม่/พี่น้อง พันธุ์ข้าวที่ใช้ คือ ข้าวมะลิ 105 ,ข้าว ก.ข. 6 แหล่งที่มาของพันธุ์ เก็บไว้ใช้เอง แรงงานใช้ทำนา

ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 4 คนไม่มีแรงงานจ้าง เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา คือ 30,000 บาท แหล่งทุน เป็นของตนเอง และกู้ยืมมาจากธกส. ปัญหาเรื่องที่ดิน ไม่เหมาะสม เนื่องจาก ที่นา ดินทรายถ้าขาดน้ำจะไม่ได้ผลผลิตเป็นที่น่าพอใจ สาเหตุคือ ฝนตกน้อย ทั้งช่วงนาน แนวทางแก้ไขปัญหาคือ มีการขุดบ่อ – ขุดลอกสระน้ำให้ลึกขึ้น ปัญหาเรื่องการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว มีปัญหา คือ ถ้าข้าวแก่จัดอยู่ในช่วงเก็บเกี่ยวยังไม่เสร็จ ฝนตก ก็จะทำให้เกิดปัญหาคือ ต้องตากข้าวก่อนแล้วค่อยทำการตากหญ้าแล้วจึงทำการเก็บเกี่ยวต่อ ทำให้ผลผลิตเสียหาย เช่น ข้าวหัก ข้าวเปอร์เซ็นต์ต่ำ

12. นายประมวล ชันธุ์เทศ ที่อยู่ 47 หมู่ 5 ต.โพนเมืองน้อย อ.ห้วยตะพาน จ.อำนาจเจริญ เบอร์มือถือ 093-398-1550 ประสบการณ์การทำงานรวมทั้งสิ้น 40 ปี ที่ดินที่ใช้ทำนาทั้งหมดทั้งสิ้น 20 ไร่ แบ่งเป็น 4 แปลง เป็นของตนเองทั้งหมด พันธุ์ข้าวที่ใช้ คือ พันธุ์ กข 6 มะลิ 106 เวสสันตะระ หอมมะลิ มะลิแดง สีราภร แหล่งที่มาของพันธุ์ คือ เก็บพันธุ์ไว้เอง แรงงานใช้ทำนา ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 3 คน มีแรงงานจ้าง อัตราค่าจ้างแรงงาน 350 บาท/วัน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมา 60,000 บาท แหล่งทุน เป็นของตนเอง ปัญหาเรื่องที่ดิน เหมาะสม แต่ก็มีปัญหาเรื่องน้ำและสารเคมี สาเหตุของปัญหา คือ น้ำไม่มีและจะขาดไม่ได้ แนวทางแก้ไขปัญหาคือ มีบ่อน้ำเพิ่ม มีปัญหาเรื่องแรงงาน คือ ค่าแรงแพงและหายาก

13. นางสิมมา คุณนา ที่อยู่ 6 ม.2 บ.โคกกลางเหนือ ต.นาเวียง อ.เสนาณรงค์ จ.อำนาจเจริญ 37290 เบอร์มือถือ 088-373-7847, 081-579-2645 ประสบการณ์การทำงานรวมทั้งสิ้น 31 ปี เริ่มทำตั้งแต่ปี 2526 ที่ดินใช้ทำนาทั้งหมดทั้งสิ้น 10 ไร่ จำแนกเป็น 1 แปลง เป็นที่ดินของตนเอง พันธุ์ข้าวที่ใช้ คือ พันธุ์ข้าวหอมมะลิ , กข 16 แหล่งที่มาของพันธุ์ คือ เก็บพันธุ์ไว้ใช้เอง แรงงานใช้ทำนา ประกอบด้วย แรงงานในครัวเรือน 3 คน เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้ในการทำนาปีเพาะปลูกที่ผ่านมาประมาณ 30,000 บาท แหล่งทุนเป็นของตนเอง ปัญหาเรื่องที่ดิน เหมาะสมแต่ขาดแหล่งน้ำ สาเหตุของปัญหา คือ ในพื้นที่ของที่ดินทำกินยังขาดแหล่งน้ำเพราะบางปีแล้ง ปลูกข้าวไม่ได้ผลผลิตตามต้องการ แนวทางแก้ไขปัญหาคือ ต้องการแหล่งน้ำ หรือ บ่อน้ำ บ่อบาดาล ที่เป็นแหล่งน้ำ เพื่อทดแทนน้ำในบางปีที่เป็นปีที่แห้งแล้งเฉลี่ยแล้วแทบทุกปีจะมีปัญหาเกี่ยวกับระบบน้ำแทบทุกปี มีปัญหาเรื่องเงินทุน คือ ขาดแคลนต้นทุนหรือแหล่งเงินทุน สาเหตุของปัญหา คือ กู้ยืมไม่ได้ หรือนอกระบบมีดอกเบี้ยแพง แนวทางแก้ไขปัญหาคือ อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยลดดอกเบี้ยให้ต่ำลง หรือยืดระยะเวลาในการส่งคืนโดยเก็บดอกเบี้ยต่ำลง

ภาคผนวกที่ 11 รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการการทำแผนธุรกิจ

รายงานการประชุมการทำแผนธุรกิจข้าวสัจธรรม จังหวัดอำนาจเจริญ

วันเสาร์ที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2557

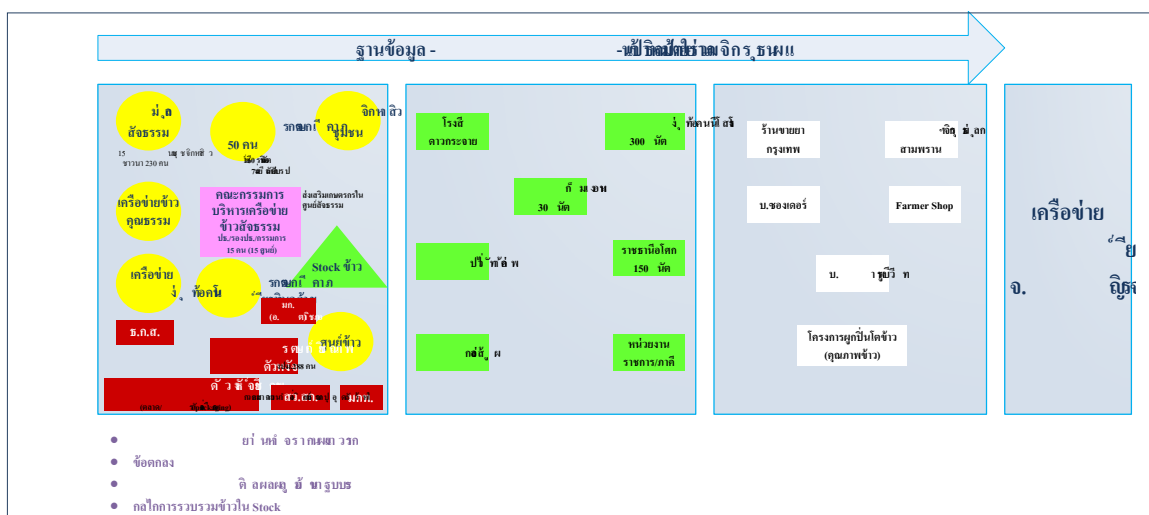
ณ ศูนย์สารสนเทศสหกรณ์ ห้อง 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้เข้าประชุม

1. รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
2. นายอดุลย์ โคลนพันธ์ นักวิจัย
3. คุณจำปา สุวไรกร นักวิจัย
4. คุณลัทธินิศา สุภาจันทร์ นักวิจัย
5. คุณลำพูน ชันทอง นักวิจัย
6. คุณประมวธ ชันเพชร ผู้อำนวยการศูนย์โนนค้อทุ่ง
7. คุณสงคร ไสมรักษ์ ผู้อำนวยการศูนย์บ้านไม้กลอน
8. คุณคำโถม วงอาษา ผู้อำนวยการศูนย์หนามแท่ง
17. คุณสายสุตา ศรีอุไร รองผู้อำนวยการ

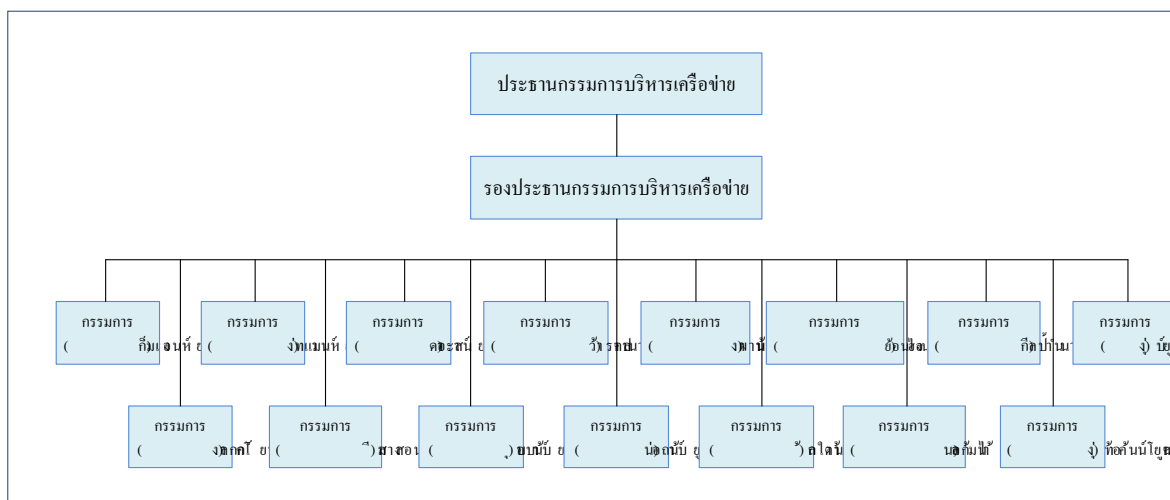
เริ่มประชุมเวลา 9.20 น.

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์และตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวสัจธรรมอำนาจเจริญร่วมประชุมหารือทำแผนธุรกิจ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงาน ผลจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนในวันแรก (17 ตุลาคม 2557) ทำให้พบประเด็นปัญหาที่ต้องหาวิธีแก้ไข รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท จึงได้จัดเวทีทำแผนธุรกิจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ (รูปที่ 1)

รูปที่ 1 การวิเคราะห์โซ่อุปทานข้าวสัจธรรม จ.อำนาจเจริญ

ต้นน้ำ: เครือข่ายข้าวสังข์ธรรม ปัจจุบันมีชาวนาสมาชิก 288 คน ประกอบด้วย กลุ่มสังข์ธรรม 15 ศูนย์ที่มาจาก 15 วิสาหกิจชุมชน มีชาวนา สมาชิก จำนวน 238 คน มีภาคีเกษตรกร จำนวน 50 คน ที่เข้าร่วมโครงการวิจัยการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์ที่ผลิตโดยเกษตรกรรายย่อยมีผลผลิตข้าวอินทรีย์ จำนวน 160 ตัน ข้าวปรับเปลี่ยน 74 ตัน บริหารงานโดยคณะกรรมการบริหารเครือข่ายข้าวสังข์ธรรม จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ประธานคณะกรรมการบริหารเครือข่ายฯ (คุณจำปา สุวไกร)รองประธานคณะกรรมการบริหารเครือข่ายฯ (พ่อวิจิตร สภาจันทร์)และมีกรรมการที่มาจากผอ.ศูนย์วิสาหกิจทั้ง 15 แห่ง (ดังรูปที่ 2)

รูปที่ 2 โครงสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน จ.อำนาจเจริญ

คณะกรรมการ มีหน้าที่ ส่งเสริมเกษตรกร ดูแลสมาชิกในศูนย์ของตนเอง ให้ความรู้สมาชิกตามมาตรฐาน IFOAM มีหน่วยงานที่สนับสนุน ได้แก่ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ดูแลเรื่องการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคจังหวัด ให้วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างคุณค่า (เครื่องจักร/Packaging/ตลาด)ภาคจังหวัด ใ้งบประมาณสำหรับเกษตรกร 288 คน เพื่อยกระดับการส่งเสริมอินทรีย์ให้ได้รับการรับรอง จำนวน 600,000 บาท และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สนับสนุนเรื่องพันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่และกรรมการเครือข่ายฯ ทำหน้าที่หาตลาดและเครือข่าย จึงทำให้ในฤดูกาลที่ผ่านมามีตลาดแน่นอน ผลผลิต 150 ตันข้าวเปลือก จำหน่ายได้ในราคา 20 บาท/กิโลกรัม แต่สำหรับปีนี้ยังไม่มีตลาดแน่นอน

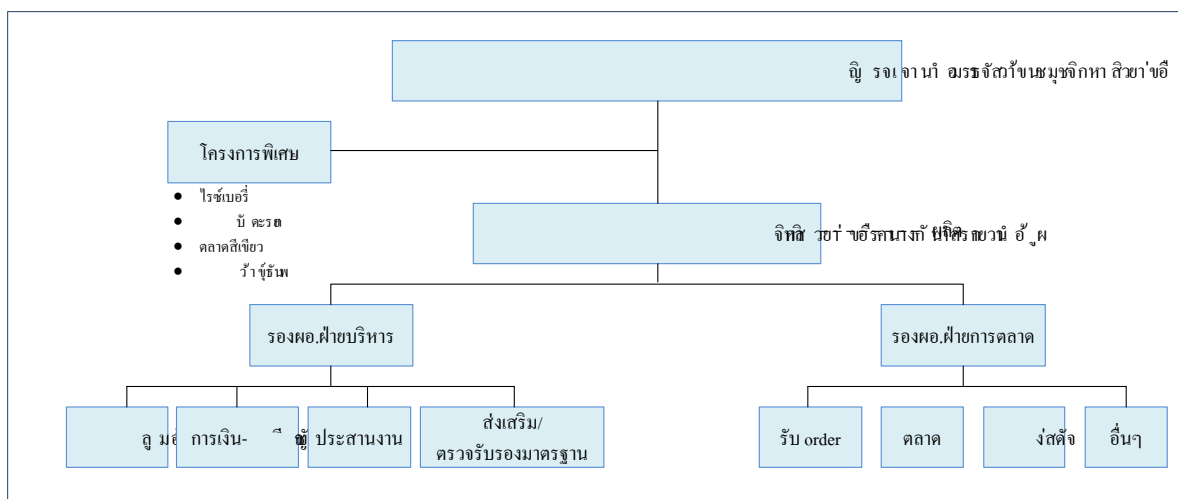
กลางน้ำ: มีการแปรรูปที่โรงสีโนนค้อทุ่ง จำนวน 300 ตัน หนองเม็ก 30 ตัน ราชธานีโคก 150 ตัน พ่อค้าทั่วไป ผู้ส่งออก หน่วยงานราชการและภาคี

ปลายน้ำ: จำหน่ายให้กับร้านขายยากรุงเทพฯ กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน Farmer Shop บ.ทีวีบุรพา บ.ซองเดอร์ และโครงการผูกปิ่นโตข้าวซึ่งเป็นการจำหน่ายข้าวผ่านเว็บไซต์ ซึ่งรศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ได้ตั้งข้อสังเกตว่า จะมีความเสี่ยงในอนาคตหรือไม่ เนื่องจากไม่มีเจ้าภาพที่แน่นอน

กระบวนการ QC ที่โรงสีโนนค้อทุ่ง มีการรวบรวมเพื่อจัดทำฐานข้อมูล มีการเก็บรักษา ดูแลคุณภาพ ซึ่งข้าวทุกกองจะมีการคัดข้าวหักออกก่อน มีการเขียนชื่อเจ้าของข้าวและจำนวนไว้ข้างกระสอบและ

ขึ้นกระดานไว้หลังจากนั้นทำการแปรรูป บรรจุหีบห่อ และรับOrder แล้วจัดส่ง มีระบบเก็บเงิน ทำบัญชี และมีการจัดสรรทุกสิ้นปีส่วนแผนในปีหน้าทางเครือข่ายจะมีการรับรองโรงสี

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท แนะนำให้มีการวางระบบก่อน จัดทำระบบฐานข้อมูล ต้องวางตำแหน่งคนรับข้าว นอกจากนั้นต้องตรวจคุณภาพ ต้องมีชื่อคนที่มาขาย จำนวนข้าว วัน เดือนปี ที่รับ มีบัญชีเมื่อเรานำออกจาก Stock เราต้องรู้ว่าอยู่ตรงไหนเอาไปจากตรงไหน เท่าไหร่ ต้องสามารถตรวจสอบได้ อาจใช้เป็นโปรแกรม Excel แล้วต้องมีรายละเอียดหลักฐานคือให้สมาชิกกลับไปต้องมีตัวเลขที่ตรงกันมีบัญชีทรัพย์สินใน Stock เราต้องยกวางระเบียบปฏิบัติในการรับซื้อข้าวจากสมาชิกเข้าโรงสี การจัดทำทะเบียนข้าวที่รับซื้อเข้าโครงการใน Stock เป็นฐานข้อมูลซึ่งต้องตรงกันระหว่างคนรับข้าว กับเจ้าหน้าที่คุม Stock และเป็นคนละคนกับคนที่ทำบัญชี ต้องมีการปิดบับ ต้องมีระบบที่ดี มีการออกแบบแผนธุรกิจ ซึ่งในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ทางสถาบันฯจะช่วยสนับสนุนแต่เราต้องมาวิเคราะห์ตนเองก่อนว่าตอนนี้เราเองไม่มีเครื่องมือ ยังไม่มีระบบ เราต้องเติมพลังแนะนำชาวบ้านให้รู้จักการเก็บที่ดี รู้จักดูแล ให้มีสินทรัพย์ที่ดี หน้าที่ของคณะกรรมการที่เป็นหน้าที่หลักคือประสานให้ขายได้เร็วและได้ราคา ต้องรู้ก่อนว่าเรามีข้าวเท่าไร และจะเก็บรักษาอย่างไรต้องมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตามโครงสร้าง

รูปที่ 3 โครงสร้างเครือข่ายข้าวสังขละบุรี จ.อำนาจเจริญ

คณะกรรมการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังขละบุรีอำนาจเจริญ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการทั้ง 15 ศูนย์ ประกอบด้วย คุณจำปา สุวรรณ ไกร ผอ.ศูนย์หนองเม็ก คุณวินิจ สุภาจันทร์ ผอ.ศูนย์โคกกกลาง คุณคำใจม วงอาษา ผอ.ศูนย์หนามแท่ง คุณเสมียน ทองชัย ผอ.ศูนย์หนองสามสี คุณณัฐสุดา เมืองปาก ผอ.ศูนย์นาสะอาด คุณบุญโฮม ผอ.ศูนย์บ้านบอบุ คุณจรัสศรี ผอ.ศูนย์บ้านปลาคร้าว คุณหนูเวียง ผอ.ศูนย์บ้านถ่อน คุณธีรวัฒน์ ผอ.ศูนย์บ้านนาผาง คุณวันนา ผอ.ศูนย์บ้านตาใกล้ คุณอัมพร บุญมาก ผอ.ศูนย์บ้านหนองไฮน้อย คุณสงคร โสมรักษ์ ผอ.ศูนย์บ้านไม้กลอน คุณอิสรา แก้วดี ผอ.ศูนย์บ้านน้ำปลีก คุณประมวชขันเพชร ผอ.ศูนย์โนนค้อทุ่ง และคุณลำพูน ชันทอง ผอ.ศูนย์บึง ซึ่งคณะกรรมการทั้ง 15 คน มีหน้าที่รับนโยบายจากพาณิชย์จังหวัดและ

พาณิชย์เกษตรจังหวัด ประสานงานกับแต่ละกลุ่มผู้อำนวยความสะดวกสำนักงานเครือข่ายวิสาหกิจ (คุณอดุลย์ ไคลนพันธ์) คู่มือการผลิต รองผอ.ฝ่ายบริหาร (คุณลำพูน ชันทอง) คู่มือเอกสาร ฐานข้อมูล ประสานงาน การเงิน การบัญชี การส่งเสริมและตรวจรับรองมาตรฐาน รองผอ.ฝ่ายการตลาด (คุณหน้อย) คู่มือการรับ order การตลาด การจัดส่ง และอื่น ๆ ทั้งนี้ รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท แนะนำให้คณะกรรมการทั้งหมดร่วมประชุมและยกย่องระเบียบว่าด้วยการตลาด การรับซื้อข้าวในปีเพาะปลูก โดยระบุรายละเอียดของช่วงเวลาในการรับซื้อ การกำหนดราคาเบื้องต้นที่เป็นราคาตลาด ที่เห็นชอบโดยคณะกรรมการทั้ง 15 คนและนำแผนธุรกิจเข้าที่ประชุมหรืออาจเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้ เพื่อให้ข้าวมีคุณภาพหน้าที่ของคณะกรรมการ ในการทำแผนธุรกิจ คือเจรจาต่อรองให้ขายผลผลิตให้ได้ราคาที่ดีที่สุด โดยเน้นการส่งเสริมการเก็บรักษาข้าวให้มีมาตรฐาน การแปรรูป ทำ Packaging จัดทำแบรนด์และตลาดเฉพาะ

แผนธุรกิจ ดังนี้

1. แผนส่งเสริมการเก็บรักษาข้าวไว้ในยุ้งฉาง
2. แผนการตลาดข้าวเปลือก
3. แผนสร้างแบรนด์ข้าวสารคุณภาพ
4. สรุปประเมินผลคณะกรรมการเครือข่ายฯ เรื่องสถานการณ์และความต้องการของสมาชิก รวมถึงสิ่งที่เครือข่ายอยากได้รับการสนับสนุน หรือมีปัญหาอุปสรรคอะไร หากเราสามารถทำตามแผนธุรกิจนี้ได้ เราก็จะเข้มแข็ง สามารถลดต้นทุน ผลผลิตมีคุณภาพ

กรอบการบริหารเครือข่ายสังฆกรรมอำนาจเจริญ

กรอบการบริหารเครือข่ายสังฆกรรมอำนาจเจริญ ประกอบด้วย (รูปที่ 4)

1. ต้องมี story เครือข่ายข้าวสังฆกรรมอำนาจเจริญ เพื่อสร้างจุดขายโดยได้มอบหมายคุณอดุลย์ ไคลนพันธ์ และคุณลำพูน ชันทองเป็นผู้รับผิดชอบเขียน story

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังฆกรรม จังหวัดอำนาจเจริญ เกิดจากการรวมตัวผู้ทำอินทรีย์ในจังหวัดอำนาจเจริญที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มในพื้นที่ต่างๆ ตามอำเภอ ตามตำบล ซึ่งแต่ก่อนมีการรวมตัวเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์ของอาจารย์ประภาส เป็นองค์กรเอกชน ตั้งแต่ปี 2546-2547 และทีมงานพาไปอบรม แต่สุดท้ายก็โดนหลอก หลอกให้เอารายชื่อให้ แต่ก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือและไม่มีการรวมกลุ่มอะไร ตอนนั้นใช้ชื่อว่าเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ พอเราทำอินทรีย์ก็มีคนมาส่งเสริม มีคนมาสนับสนุนแต่ก็โดนหลอกทุกครั้งเรากลายเป็นเครื่องมือ สุดท้ายเลยมาคุยกันเอง หาวิธีให้เกษตรกรช่วยเหลือกันเองโดยไม่ต้องพึ่งใคร ข้าวของอำนาจเจริญมีคุณภาพดี แต่บางคนเอาไปขายที่จังหวัดอื่น กลายเป็นจังหวัดอำนาจเจริญไม่มีกลุ่มเป็นของตัวเอง ท่านปิติ พาณิชยจังหวัดเป็นผู้จุดประกายให้ ว่าทำไมไม่มารวมกัน เพราะข้าวของเราไปประกวดก็ได้รางวัลตลอด จึงเริ่มมีการรวมกลุ่มตั้งแต่ปี 2553

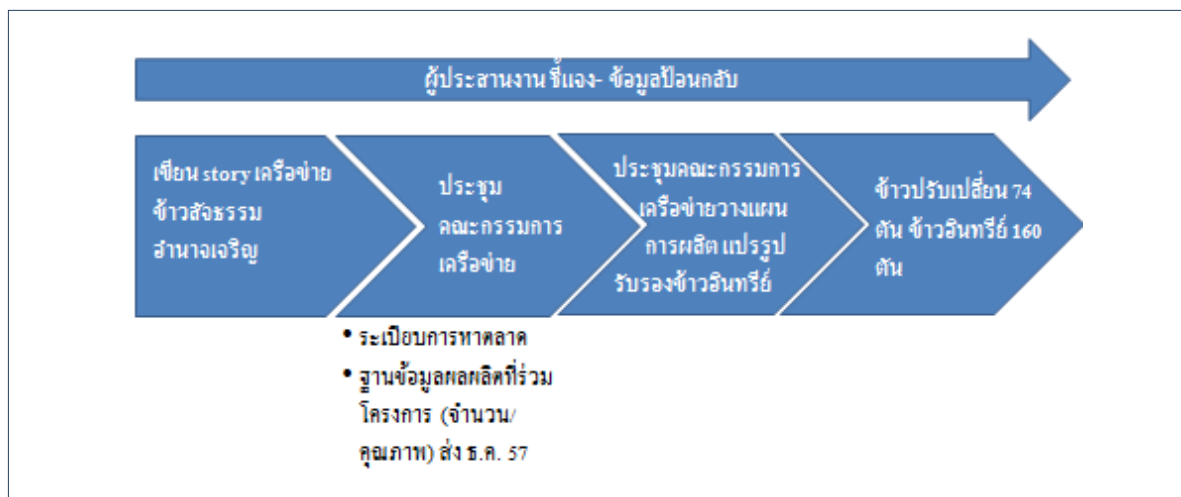
2. มีการประชุมของคณะกรรมการเครือข่าย ทั้ง 15 ศูนย์ที่เป็นแหล่งที่มาของผลผลิต สำนักงานเครือข่ายมีหน้าที่ให้ความรู้เพื่อเพิ่มคุณภาพของผลผลิตกลับมา ต้องทำกลุ่มวิสาหกิจให้เข้มแข็ง ให้เกิดเป็นนวัตกรรม ประสานกรรมการฯ สามารถเจรจาต่อรองได้ประสานแต่ละศูนย์ต้องมาร่วมระดมสมอง ออกความ

คิดเห็น จัดทำระเบียบการหาตลาด และจัดทำฐานข้อมูลผลผลิตที่ระบุถึงจำนวนและคุณภาพของข้าว ส่งภายในเดือนธันวาคม 2557

3. มีการประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนร่วมกัน มีแผนธุรกิจเพื่อการเจรจาต่อรอง ต้องมีข้อมูลในยุ่งฉาง ซึ่งเป็นตลาดข้าวเปลือก ส่วนตลาดข้าวสาร ให้มีประชุมคณะกรรมการเครือข่ายฯ ร่วมวางแผนการผลิต การแปรรูป การจำหน่ายข้าวอินทรีย์ที่มีการรับรองและต้องมีการทำแผนธุรกิจ

4. ผู้ประสานงานที่เป็นประธานวิสาหกิจชุมชนต้องชี้แจงเพื่อให้ได้ข้อมูลป้อนกลับจากการประชุม ข้อดีของเราคือมีนวัตกรรมเครือข่ายที่มีแผนบริหารความเสี่ยง มีคณะกรรมการเครือข่าย มีวิสาหกิจมารวมตัว เพื่อยกระดับมูลค่าเพิ่มขึ้นไปอีกระดับหนึ่งสำหรับกลุ่มที่ไม่เข้มแข็งต้องใช้นวัตกรรมเครือข่ายเข้าไปช่วยเหลือเพื่อให้เข้มแข็งขึ้น ต้องมีแผนธุรกิจให้เกษตรกร

เราต้องให้ข้อมูล ให้ความรู้ ให้ความมั่นใจ ต้องอยู่กันเป็นสังคมฐานความรู้และต้องมองระยะยาว

รูปที่ 4 กรอบการบริหารเครือข่ายสังขารมอำนาจเจริญ

เลิกประชุมเวลา 10.45 น.

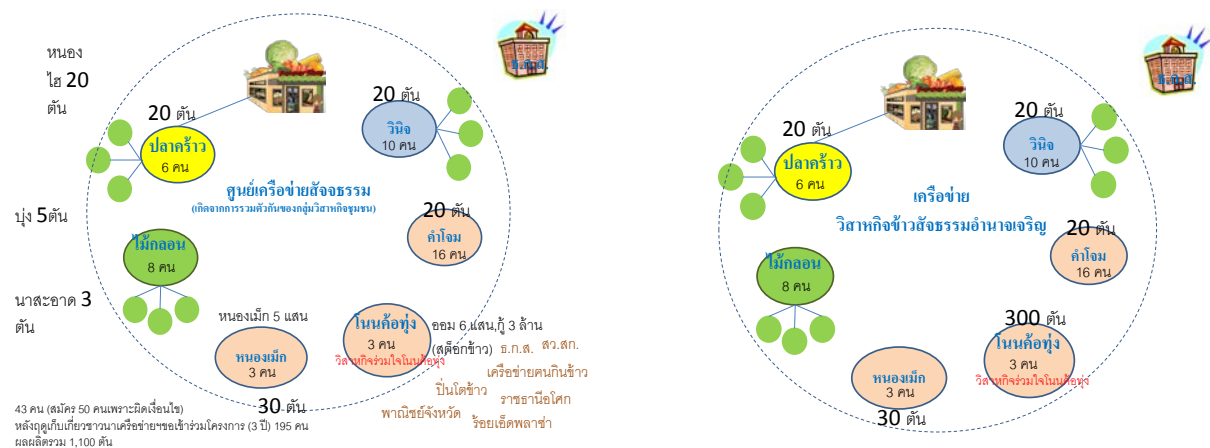
สายสุดา ศรีอุไร

ผู้จัดบันทึกการประชุม

■

วันที่ 29 ธันวาคม 2557

ณ ห้องประชุม 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา

ต้นทุนการผลิต **11** บ.

- ค่าไดกลบฟาง 250 บ./ไร่
- ปุ๋ยเม็ด 300 บ./ไร่
- ปุ๋ยคอก 50 กก./ไร่ = 100 บ.(2 บ./กก.)
- ค่าแรงงานควักเหิน 600 บ./ไร่
- ค่าปักดำ 420 บ./ไร่
- คำน้ำมัน 100 บ./ไร่
- ค่าเก็บเกี่ยว 450 บ./ไร่
- ค่ามัดข้าว 100 บ./ไร่
- ค่าเช่าที่ดิน 222 บ./ไร่
- ค่าภาษีที่ดิน 2 บ./ไร่

ข้อ 16 บาท/กก.
ความชื้นไม่เกิน 15

91

ข้าวเปลือก 16 บ./กก.

ความชื้น >15%

ต้นข้าว 42 ไร่

สิ่งเจือปน 2 % ค่าสูญเสีย 3%

Stock

300 ต้น

2% = 6 ต้น

เป็นเงิน 96,000 บ.

แปรรูป

- ค่าสี 2 บ./กก.

บรรจุหีบห่อ

- ค่าตัดฉลาก 2 บ.
- ค่าแม่บรรจุ 1 บาท
- ค่ากระดาษ (50 กก) 10 บ.
- ค่าถุง 5 กก 7 บ.

ขนส่ง

ข้าว 5 กก. 192 บ.

• ข้าวสาร 32 บ. x 5 กก. = 160 บ. **หักผลลดได้ 10 บ.**

• ค่าสี 2 บ. x 5 กก. = 10 บ.

• ค่าตัดฉลาก 2 บ. x 5 กก. = 10 บ.

• ค่าถุง 7 บาท

• ค่าแรง 1 บ. x 5 กก. = 5 บ.

ข้าว 1 กก. 41 บ.

• ข้าวสาร 32 บ. **หักผลลดได้ 2 บ./กก.**

• ค่าสี 2 บ.

• ค่าตัดฉลาก 2 บ.

• ค่าถุง 4 บาท

• ค่าแรง 1 บ.

• ค่าขนส่ง 1 ต้น คิด 6 บ./กก. 3 บ./กก. (>2 ต้น)

• ค่าการสอบ 10 บ.

• ภาษี 1 บ./กก.

• ไร่ 1 บ./กก.

• ไร่ 100 กก. ภาษี 33 ไร่. ไร่ 10 กก.

• ไร่ 7 กก. 7 บ. x 10 บ.

ภาคผนวกที่ 13 โครงการขายข้าวอินทรีย์เครือข่ายวิสาหกิจข้าวสังฆกรรมอำนาจเจริญ

ความเป็นมา

เมื่อต้นปี 2557 สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้สนับสนุนให้ดำเนินการโครงการวิจัยการยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ผลิตโดยเกษตรกรรายย่อย โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นชาวนาผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งมีแกนนำ คือ วิสาหกิจร่วมใจโนนค้อทุ่ง และวิสาหกิจคุณธรรมกสิกรรมไร้สารพิษบ้านหนองเม็ก และวิสาหกิจอื่น ๆ อีก 14 แห่ง

การดำเนินการในรอบปีที่ผ่านมา หัวหน้าโครงการวิจัย (รศ.ศานิต แก้วเอียน) และทีมงานนักวิจัยได้มุ่งเน้นในเรื่องการสำรวจข้อมูลการทำงาน โดยมีเป้าหมายที่การสนับสนุนให้ชาวนาผลิตข้าวอินทรีย์ ลดต้นทุนการทํานา อีกทั้งยังผ่านการรับรองมาตรฐาน มกท. (IFOAM) โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ 195 คน

ภายหลังการเก็บเกี่ยว วิสาหกิจร่วมใจโนนค้อทุ่งซึ่งได้รับมอบหมายให้ดำเนินการรวบรวม แปรรูป และจำหน่ายได้กู้เงินตามโครงการชดเชยดอกเบี้ยให้ผู้ประกอบการค้าข้าวในการเก็บสต็อก ปีการผลิต 2557/58 เป็นเงิน 3 ล้านบาท คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 6

ปัจจุบันวิสาหกิจร่วมใจโนนค้อทุ่ง ได้ดำเนินการรวบรวมข้าวเปลือกจากชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ และพร้อมจำหน่ายผ่านธ.ก.ส. เป็นจำนวน 100 ตันข้าวสาร

ผู้เข้าร่วมเจรจาประกอบด้วย

- 1.นายฐานิสร์ สุทธสุวรรณ ผู้ช่วยผู้จัดการธนาคารธกส.
- 2.รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท
- 3.รศ.ศานิต แก้วเอียน
- 4.นาย อดุลย์ ไคลนพันธ์
- 5.นาย ลำพูน โนทอง
- 6.นางจำปา สุกไกร
- 7.น.ส.สายสุดา ศรีอุไร

เครื่องช่วยวิสาหกิจข้าวสังขละบุรีอำนาจเจริญ